خپل وطنه، گل وطنه

(د متلونو کیسې)

ټولوونکی: عبدالنافع همت

۱۳۹۳لمریز کال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړني :

نوم	:	خپل وطنه، ګل وطنه
ټولوونکی	:	عبدالنافع همت
خپرندویه ټولنه	:	علامه رشاد خپرندویه ټولنه، کندهار
چاپ کال	:	۱۳۹۳ل
د چاپ شمېر	:	زر ټوکه
تصحیح	:	خلیل احمد څارن
د پښتی ډیزاین	:	رضا پارسا
د لومړۍ پښتۍ رسامي	:	نصیر احمد احمدي
د ټولوونکي بر پښنالیک	:	anhimmat@gmail.com

د کتاب د چاپ او خپرولو حقوق له لیکوال او خپرندویي ټولني سره خوندي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ:

دا کتاب خپلې ګرانې او مهربانې مور ته
ډالۍ کوم، هغه مور چې د انسانې ژوند
لومړۍ کیسه مې له دې څخه اورېدلې او
زه یې په کوچنیوالي کې په خپلو خوږو
کیسو ورو ورو له انسانې نړۍ سره اشنا
کړی یم.

عبدالنافع همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکاډمسین سلیمان لایق

له متلونو راز بېرېدلي کيسې

د فولکلوري ادبياتو سيمه د خلکو د ټولنيز احساس، نبوغ او ادبـي کـار سـيمه ده چې د ليکل شوي ادب لپاره د سرچينې او مبدأ حيثيت لري. هغـه ملتونـه چـې پياوړي ملي مکتوبي ادبيات لري، د هغـوی لـه شـتمن او متنـوِع فولکـور څخـه برخمن او شتمن شوي دي.

د نړۍ سترې مذهبي او رزمي حماسې لکه د هندوانو مقدس کتاب (رامـاين) د والميکي شاعر اثر، يا (الياد) او (اوديسه) د يونان په انتيکه دوره کـې د (هـومر) دوې حماسې او يا په سومر کې د (گِلگَمِش) د خوارقو حماسه گرسره له خلکـو څخه په راټولو شويو شفاهي زېرمو باندې تکيه لگوي.

لا پخوا تر دې چې خلک د ليـک خاونـدان شـي، هغـوی د ژبـې او شـفاهي ادب خاوندان وو او له مخه تر دې چې هغوی تغزلي (عاشقانه) شـعر وليکـي، هغـوی عشق احساس کړی و، پخوا تر دې چې موسيقي او غاړې اختـراع کـړي، هغـوی موزوني عاشقانه زمزمې پيل کړي وې. د ټولنيزې هستۍ ټولې برخـې پـه خپـل تکاملي پړاو کې د استحالو، بشـپړېدو او بدلېـدو اوړده واټنونـه وهلـي او اوسـنۍ مرحلې ته راغلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوالقاسم فردوسي زموږ د هيواد حماسه بول ستر شاعر په هماغو نابغه گـانو کـې شمار دی چې زموږ د ولسونو د شفاهي رواياتو شهکارونه يې په خپل تلپاتي اثر (شهنامه) کې خوندي او د نړيوالو ننداريې ته وړاندې کړي دي. هغه خپله شهنامه د بلخ له لومړني ټولواک څخه تر پهلوان رستم، کک کُهـزاد، د کابـل او زابـل تـر واکمنانو پورې اوږده کړه او زموږ د اُسطوره يي تاريخ او ځلاند ثقافت روايات يـې له ورکې څخه وساتل.

د ټولو يادو شويو شهکارونو جرړې او سرچينې د خلکو پـه شـفاهي ادبيـاتو کـې خوندي شوي دي. که شفاهي روايات نه وای دغه شهکارونه به هـم نـه وو او کـه دغه شهکارونه نه وای د انسان د بياني نبوغ لاره به ډب شوې وه.

فولکلوري ادب د ليکل شويو ادبياتو لپاره د هغو زېږوونکو سرچينو حيثيت لـري چې د مکتوبي ادبياتو ستر سين جوړوي، هغوی ته بنياد او نظم ورکـوي او ملـي اصالت يې ټاکي. ټول اُسطوره يي او عاشقانه داستانونه، ډرامـې او د ليکـل شـويو ادبي ژانرونو گرد اقسام د خپلې شفاهي سابقې او قدامت په اعتبار فولکوري رنگ او عطر لري.

د فولکلوري تار او تانستې پرته د ملي کتبي ادبياتو د شتون فکـر هـم لا نـه شـي کېدای. ليکلي ادبيات له شفاهي ادبياتو څخه پيل کېږي، هيڅوک داسي يو ملت نه شي را په گوته کولای چې شفاهي ادبيات دې و نه لري، خو ليکلي ادبيات دې ولري او يا دې د شفاهي ادبياتو برخه خواره وي، خو ليکلي ادبيات دې غني وي.

د فولکوري ادبياتو راټولول او له علمـي ميتـود سـره سـم څېـړل پـه معاصـرو او اکاډميکو مطالعاتو کې مهم ځای نيولی دی. شفاهي ادبي ژانرونه نه يوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

ادبي تیورۍ او ادبي څېړنو له نظره، بلکې د تاریخ، ټولنپوهنې، قوم پېژندنې، انسان پېژندنې، روحیاتي څېړنو او نورو مطالعاتو له اړخه هم یو مهم ځای غوره کړی دی.

تېر کال د افغانستان د اسلامي جمهوریت د علومو اکاډمۍ، د ژبو او ادبیاتو مرکز په هیواد کې د فولکلوري څېړنو د اهمیت له مخې، د اکاډمي علمي شورا ته د افغاني ژبو د فولکلورونو د راټولولو او ارشیف کولو لپاره د یوه زېرمه ځای د جوړولو پیشنهاد وکړ چې له نېکه مرغه دغه پیشنهاد و منل سو او سږکال د هغه پر فعالولو مقدماتي کار روان دی.

دا د افغانستان د فرهنګ او ادب په سیمه کې یو داسي رغوونکی اقدام دی چې د ټولنیزو پوهنو په تېره بیا په ثقافتي څېړنو کې رغونې او پرمختګ ته پراخه مخه ورکوي. په داسي بختور مهال کې ماته دا د پښتو متلونو د کیسو کتاب چې د متلونو د را منځ ته کېدو منطق او شان ورود څرګندوي، د دیباچې لیکلو لپاره راوسپارل شو. دا اثر (خپل وطنه، ګل وطنه) نومېږي چې پر وطن مین زلمي ښاغلي عبدالنافع همت لیکلی دی. دا کتاب د متل د را منځ ته کېدو تاریخي - فرهنګي علت او سرچینه په ګوته کوي او له څېړونکي سره مرسته کوي چې د متل په ریښه یي سرچینو او د هغه په را منځ ته کېدو کې ټولنیز محرکات او اسباب وپېژني.

د متلونو د را منځ ته کېدو بهیر داسي دی چې هر ځانګړی (منفرد) متل له یوې داسي پېښې او تصادف څخه را منځ ته کېږي چې د خلکو ذهن ته د عقلي درایت او یا عملي حکمت تجربه او نتیجه ورکوي. د دغو تجربو یو شمېر د خلکو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاق ذهن کې د یوې ټولنیزې مقولې او پدیدې حکمت او یا د هغې هغه لیدلوری او اغېز بیانوي چې ټولنیز فراست تایید کړې دي.
ښاغلی همت چې په پښتو ادب کې پراخ ورود لري، د خپلو گڼو مشاغلو باوجود له پښتو فولکلور سره د عاشقانه لېوالتیا له مخې د یو شمېر پښتو متلونو په باره کې هغه کیسې او وړاندېښې راټولې کړې دي چې د متلونو د را منځ ته کېدو مبدأ او ټولنیز علت بیانوي.
که څه هم د متلونو تر منځه داسې افراد هم شته چې د هغوی په شان ورود کې د بېلابېلو راویانو تر منځ اختلاف موجود دی، خو فولکلوري ژانرونه او ورسره متلونه چې د پیدایښت ناټاکلی زمان لري، کېدای شي چې د یوه قوم د جلا نسلونو او قومونو په همځولو کې د دودونو او روایتونو د اختلاف په سبب او یا د نورو ټولنیزو عواملو له کبله دغه اختلافونه او توپیرونه را منځ ته شوي وي.
دا اختلافونه تش په متلونو کې نه، بلکې په ټولو فولکلوري ژانرونو او اساطیري روایاتو کې لیدل کېږي. کوم څه چې په دې مرحله کې زموږ فرهنگي هویت او ملي ادب ضرورت ورته لري هغه دا دی چې باید فولکلورونه د هر راز روایتي توپیرونو او اختلافونو باوجود کشف، راټول او په علمي طریقه د علمي څېړنې لپاره تنظیم او زېرمه شي.
فولکلورونه د راټولولو خپل خاص میتود لري، هغه دا دی چې کله یو متل یا یوه لنډۍ له چا څخه اورو او هغه لیکو، نو باید د راوي نوم، د پلار نوم، ټبر، عمر، سیمه، د سواد کچه او د ثبت تاریخ هم ورسره ولیکو، د دې تر څنگ باید په فولکلور کې د راوي د لهجې ټول خصوصیات هم ثبت شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

په افغانستان کې چې تر اوسه د فولکلور په راټولولو کې څومره کار شوی دی، دغه میتود ته هیڅ پام نه دی شوی، خو له نېکه مرغه همت صاحب په خپل کتاب (خپل وطنه، گل وطنه) کې د متلونو کیسې په علمي او عصري میتود راټولي کړي او تر ډېره بریده یې د فولکلور نړیوال او علمي میتود مراعت کړی دی، زه هیله لرم چې باید په دې برخه کې نور هم دقت وشي او هغه نور خصوصیات هم په پام کې ونیول شي چې له همت صاحب څخه پاته شوي دي.

زما هیله دا ده چې پخوا تر دې چې د پښتو د فولکلوري ژانرونو سیمه ییزې غني زېرمې د راروانو بدلونونو او دودونو په وجه، له هغوی څخه د نویو نسلونو د پردي کېدو له کبله مړاوي او لا درکه شي، باید د ثقافت د سیمې د کارکوونکو په همت، له ورکې او هېرې څخه وژغورل شي.

همت صاحب د خپلې ملي خواخوږۍ په خاطر د افغانستان د معنوي پانگې د بې مزده راټولولو لپاره خپله وطني، انساني او ذمه وارانه ونډه ادا کړې ده، زه دده لپاره اوږد ژوند او د گران افغانستان د خلکو په خدمت کې لا برې غواړم او د هیواد له زلمیو ثقافتیانو څخه هیله کوم چې د افغاني فولکلورونو په راټولولو، خوندي کولو او ارشیف کولو کې هغه گټوره او مهمه ملي دنده سر ته ورسوي چې زموږ او زموږ له اسلافو څخه نیمگړې پاتې شوې ده.

و من الله التوفیق

اکاډمسین سلیمان لایق

کابل، د کب ۲۵ نېټه، ۱۳۹۲ ه ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متلونو پر کیسو یوه بله کیسه

متلونه د ملتونو د ملي تجربو، عملي نتیجو او فکري نچوړ دی او د خلکـو د خولـو هغه سپېڅلي، پاکي، معنی دارې او لویې لویې، خو لنډې لنډې جملې دي چې د ولس د ثقافت، فرهنگ، علم او پوهې د کړووړو ژوندۍ نمونې او د ولسي پوهانو د لوړو افکارو نماینده گان دي.

متلونه د ولسونو د ملي ژبو په بلیغو او فصیحو جملو کې خوندي کېږي او د خپـل فکري او ادبي ارزښت له امله د دې ملتونو د افرادو په سینو او حافظو کـې سـاتل کېږي او بیا خوله پر خوله له یوه نسل نه بل نسل ته لېږدي او خلـک یـې د ورتـه پېښو او حالاتو د تائید یا تردید له پاره وایي.

په دې ترتیب هر متل د پاخه فکر او پخې ژبـې مجموعـه ده چــې د ولســونو لــه شفاهي فرهنگ سره اړه لري او له کومه وخته چې په دوو وروستیو پېړیو کې پـه نړۍ کې د فولکلور او ولسي کلتور اهمیت ته پوهان متوجه شوي او د راغونـډولو له پاره یې ټولنې او اکاډمۍ جوړې شوې، نو د نورو فولکلوري توکیو تـر څنـگ د متلونو راټولو، لیکلو او خوندي کولو ته هم پام اوښتی دی.

د ملتونو متلونه په کتابونو، رسالو، کېسټونو او نورو کې چاپ او خونـدي شـوي او راز راز تشریحي، تفسیري، تحلیلي او حتی د ملتونو د متلونـو پرتلیـزې څېړنــې شوي او دا قیمتي ملغلرې او الماس خوندي شوي چې د پوهې او استناد غوړونـو ته د قیمتي ملغلرو په توگه وراچول شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

د هر ملت متلونه د دوی د خپلو ژبو په چوکاټ کې خپلې بڼکلاوي او ځانګړنې لري او له فکري صلابت سره ژبنی سلاست، فصاحت او بلاغت هم لري. پښتو متلونه هم ډېر لرغوني او پخواني دي چې زموږ د نیکونو غوره، قیمتي، تللي، او پخې ویناوي پکښې خوندي شوي او د زمانې په پوړیو کې تر موږ پورې رارسېدلي دي.

متلونه په ټولنه کې د منطق او استدلال له پیدایښت سره سم د منطقي کلیو او پخو فکري لاسوندونو په توګه را منځ ته شوي چې د ګړني ادب یوه خوږه او پخه برخه ده او له زرګونو کلونو راهیسې پر پښتني ټولنه حکومت کوي، د پوهانو او لویانو په سینو کې ساتل شوي او خوله پر خوله رالېږدېدلي دي.

متلونه هر هغه چا چې فکر کولای شوای ویلي دي، لکه د لنډیو غونډې مشخص ویونکی نه لري، د سینو په خزانو کې ساتل شوي او خوله پر خوله رالېږدېدلي دي. متلونه هر وخت ویل شوي او ویل کېږي او د ټولو پښتنو د خولو ملغلري دي چې د خلکو په حافظو او ذهنونو کې خواره واره پراته دي او له موقع سره سم یې وایي او استدلال پرې کوي. متلونه د شکل او عباراتو له پلوه خوندور، لنډ او له فصیحو او بلیغو جملو نه جوړ وي او د فکر له پلوه له موجز او معجز ډول یو لوی او پوخ مطلب پکښې ځای شوی وي.

متلونه له زرګونو کلونو راهیسې په پښتني ټولنه کې ژوند کوي، جوړېږي، خورېږي، هېرېږي او نوي متلونه یې ځای نیسي، دا عملیه همداسې روانه او پښتني فکري ټولنه پرې ودانه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

پښتو متلونه د بڼې له پلوه درې ډولونه لري لکه منثور، منظوم او مسـجع متلونـه دي چې د ټولو په جوړښت کې د ژبې فصاحت، بلاغت او صلابت په نظر کي دی.

ځو منثور متلونه دا دي:

- که بانجڼ نه خورې، بد مه پرې وایه !
- واښه د سمې خوري هوا د غره لري.
- د ښو غوښو ښه ښوروا وي.
- تر سرہ گټه تود تاوان ښه دی !

ځو منظوم متلونه:

- ارمان به کړې هلکه، بیا به نه مومې ادکه
- من خورم چارک گټم، بي بي درځم که نه درځم !
- سل روپۍ پور که، د اختر شپه پر کور که
- دوې گوتې یې تورې کړې، پر ما خوارې یې پورې کړې.

ځو مسجع متلونه:

- ارزان بې علته نه وي، گران بې حکمته.
- بخت په ټنډه دی، نه په منډه.
- پر ځمکه سیوری نه لري، پر اسمان ستوری.
- اسان یې په سوو گټي، مېړونه یې په خولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متلونه پر دې وېش علاوه نور په زړه پورې ډولونه هم لري چې يو يې هم تمثيلي متلونه دي. دا متلونه يوه موضوع د ډيالوگ په بڼه په خپله غېږه کــې رانغـاړي او اورېدونکی ورجذبوي لکه د يوې ډرامې ننداره چې کوي.

د دې ډول متلونو څو نمونې دا دي:

(۱):

- چېرته ځې؟
- د دښمن کره
- ولې؟
- دوست مې هلته دی.

دا متل هغه وخت ويل کېږي چې يو چا په بدو کې خپله خور او لور ورکړې وي او بيا يې په پوښتنه پسې ځي.

(۲):

- مورې خرڅوم دي !
- څنگه؟
- داسې چې څوک دې نه اخلي

(۳):

- ابا اوبو يووړ !
- ويل ابا څه کوې چې غاړې غرونه يې يووړل.

(۴):

- اموخته خور ښه دی که ميراث خور؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ویل اموخته خور.

تلمیحي متلونه د متلونو یو بل ډول دی چې د یوې پېښې، یوې واقعې، یوه ځای یا یوې اسطورې ته اشاره پکښې شوې یا یو مشهور نوم پکښې راغلی وي لکه دا متلونه:

- اتڼه وران شي چې امرالدین دې نارې کوي.
- پر پچه وخوت کشمیر یې ولید.
- خوشال خټک، په درنو دروند په سپکو سپک.

په دې لړ کې کیسه ییز متلونه چې اوس ورته د متلونو کیسې هم وایي هغه متلونه دي چې له یوې کیسې نه راز ېږېدلي او له یوې کیسې سره تړلي وي. دا متلونه هم ډېر زیات دي او کار هم پرې شوی دی چې ستاسو په لاس کې کتاب هم همدا کیسه ییز متلونه یا د متلونو کیسې دي چې د پښتو ژبې ځوان او هڅاند لیکوال عبدالنافع همت، همت کړی، زحمت یې گاللی او په لسگونو داسې متلونه یې راغونډ کړي چې له کیسو څخه راز ېږېدلي او ده یې د کیسو د رښتینولۍ له پاره ډېر زیار گاللی او له باوري کسانو نه یې راټولي کړي دي.

تر دې وړاندې هم په دې برخه کې کار شوی او د متلونو د کیسو څو مجموعې راغونډې شوي او چاپ شوي دي لکه:

- د متلونو کیسې، دوه ټوکه، ښاغلی ابوالخیر ځلاند.
- د ملغرو امېل، ښاغلی ولي محمد ولي.
- د متلونو کیسې، دوه ټوکه، ښاغلی موسی زی.
- د متلونو کیسې، ښاغلی نصرالله زرمتی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- خبره له خبرې پیدا کېږي، ښاغلی علم گل سحر.
دوی ټولو هڅه کړې چې کیسې یې یو له بل سره ورته نه وي او هر یو خپله کیسه او خپل راوي لري.
ما چې د ښاغلي همت کیسې ولوستې، اکثره یې داسي کیسې او متلونه دي چې له پخوا څخه په خلکو کې موجود وو، خو دده راویانو له وروستیو کسانو سره تړلي او نوي کړي یې دي.
دا ډول خوځښت او حرکت له پخوا څخه په فولکلور کې موجود دی چې د فولکوري توکیو د زمانې او مکاني پراختیا او خپرېدو په لاره کې ډېره مرسته کوي او عمر یې اوږدوي. مثلا یوه لنډۍ، یو متل یا یو بل فولکوري توکی په کندهار کې جوړېږي او د کندهار اړوندو سیمو نومونه پکښې وي، خو کله چې دا توکی ننگرهار ته ولېږدي نو هلته یې مکاني نومونه وربدل کړي او په نوي محیط کې د نوي ژوند کولو زمینه ورته مساعده شي یا په یوه فولکلوري توکي کې د یوې سیمې یوې مشهورې پېښې ته اشاره شوې وي، خو کله چې بل ځای ته ولېږدي هلته د هغې سیمې یوه مشهوره واقعه ورسره وتړله شي او په دې توگه له نوي محیط سره اشنا شي یا په یوه همداسي فولکلوري توکي کي یو مشهور او سیمه ییز نوم راغلی وي، په بل ځای کې دا نوم په بل مشهور نوم واوړي او د دې توکي ژوند اوږد کړي، دا ځکه چې فولکوري توکي شفاهي ژوند کوي او له محیطي بدلونونو سره یې ژوند تجدید او اوږدېږي.
د همت صاحب په دې اثر کې راغلې د قاضي غلام متل ۶۴ کاله وړاندې اروانښاد استاد محمدگل نوري په (پښتو متلونه) نومې کتاب کې خوندي کړی او قاضي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلام په خپله د امیر شېرعلي خان د واکمنۍ پر وخت تېر شوی او همت صـاحب دا کیسه په ۱۳۸۹ ه ش کال کې ثبت کړې ده چې په دې ترتیب دې متل تقریبا یو نیم سل کاله عمر کړی او د روایاتو تجدید اوږد عمر وربخښلی دی.
(انا مړه تبه یې وشلېده). دا هم یو مشهور متل دی چې کیسه یې ځای پـر ځـای فرق کوي او محیطي تړاوونه پیدا کـوي. د (انځـر او غوښـه) کیسـه پـه بېلابیلـو ځایونو کې بېلابېل روایات لري، دا کیسه د چای او هندوانې د تضاد په بنه هم ده او د نورو متضادو خوړو په باب هم ویله کېږي. همـدا راز چـې بـدگرځي، بـد بـه پرځي متل هم ډېر ډولونه او ډېرې کیسې لري.
(که بدي نه کړې بدې چـارې، بـدی بـه چـا واژه بـې لارې) دا لـه نیکـي بـدي فولکوري کیسې سره تړلی متل دی چې ډېره په زړه پورې کیسه ده.
یا:
کرمیه چې غم نه وي ته غم راړوې، کرمیه په لم غوټه سپرو واوړې. د پتې خان او رابیا د کیسې سره تړلې ناره ده چې د متل بڼه یې غوره کړې ده. اکرم خان د دې کیسې یوبدماشه کردار دی چې د پتې خان ناسکه ورور دی، اوس چې هر څوک ده ته ورته کارونه کوي دا متل ورته ویل کېږي.
په همدې ترتیب که د دې اثر د نورو کیسو په باب په خـوره وره پښـتونخوا کـې پلټنه وشي ګڼ او سره بېل روایتونه به یې ترلاسه او تنوع به یې زیاته شي.
همت صاحب د خپل کار له پاره د فولکور ټولونې له عصري اصولو او آرونـو څخـه کار اخیستی دی، لومړی یې متل راوړی، بیـا یـې تړلـې کیسـه پـه مشـرح ډول راوړې، ورپسې یې د دې متل او کیسې د ویلو سیمې ښودلې او په پای کې یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل راوي نوم راوړی او د کیسې د ثبت تاریخ او نېټه یې هم ښودلې ده. تر دې وروسته که هر څومره روایتونه ثبتېږي هغه به د دې متل د زماني او مکاني پراختیا له امله وي، نه د یو بل درد له پاره.

له نېکه مرغه اوس پر متلونو باندې د څېړنې نورې لارې هم پرانیستل شوي دي، په دې لړ کې زما مخې ته (د متلونو په لار) نومي کتاب پروت دی چې ښاغلي فرهاد علي وسیم یوسفزي لیکلی او په ۲۰۱۰م کال د خیبر پښتونخوا له مردان نه خپور شوی دی. ده په خپل کتاب کې د متلونو د پیدایښت زمینې څېړلي چې د متلونو تر کیسو یې د څېړنې زمینه لږ پراخه ده او د هر متل د پیدا کېدو تعبیر او تفسیر کوي.

همدا راز (متلي بابا) یو بل کتاب هم زما مخې ته پروت دی. په دې کتاب کې لنډې کیسې لیکل شوي چې د هرې کیسې سرلیک یو متل دی او کیسه د متناظرو متلونو په راوړلو سره خوندوره شوې او په دې ترتیب په هره کیسه کې په لسهاوو نور متلونه راغلي دي.

د همت صاحب پر کتاب باندې تبصره کې مې د دې کتابونو یادونه ځکه وکړه چې همت صاحب د خپل کتاب په لیکلو کې ډېر زیار ګاللی او د متلونو په ملغلرو کې یې پخه لاره موندلې او زړه ته یې ورننوتلی دی، دی کولای شي چې پر متلونو خپل کار ته دوام ورکړي او د پښتني متلونو نورې زمینې هم وڅېړي، ویې څېړي او په دې لاره کې نوي دګرونه فتح کړي.

د همت صاحب د لیک ژبه ښه او روانه ده، خو تر ډېره بریده یې هڅه کړې چې په کندهارۍ لهجه یې ولیکي. په فولکوري څېړنو کې د یوې لهجې کارول عیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه دی، خو په دې شرط چې گونکې برخې يې په معياري ژبه تشريح شي او خصوصا کله چې لهجه ژبدوديز وراني پېښوي او گرامري قاعدې ماتوي بيا نو عامه ژبه کارول په کار ده.

دردونه ډېر دي، خبره پر بله را نه ولاړه، بيرته راځم د همت صاحب همت او دده (خپل وطنه، گل وطنه) کتاب ته چې په فولکوري څېړنو کې د خاص ارزښت او مقام وړ دی، زه په خپل وار مبارکي ورکوم او نور برياليتوبونه يې غواړم.

په درنښت

څېړندوی حبيب الله رفيع

د افغانستان د علومو اکاډمۍ سلاکار

۲۴/ ۹/ ۱۳۹۲ ه ش کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

انځر او غوښه بد نه سره وړي، ملنګ له منځه وړي

وايي چې يو ملنګ د کلي تر څنګ په کوډله (جونګړه) کي اوسېده. دی به هر ماځيګر کلي ته راته او خير به يې ټولاوه. يوه ورځ يوه کور لږ پخه کړې غوښه ورکړه، ملنګ غوښه واخيسته او په کچکول کي يې واچوله، وروسته يوه بل کور لږ تازه انځر ورکړه، ملنګ انځر هم واخيسته او له غوښي سره يو ځای يې په کچکول کي واچول، کچکول يې غاړي ته واچاوه او خپلي کوډلي ته ولاړ.

کله چې ماخوستن سو، نو ملنګ اول غوښه او ورپسې يې انځر وخوړل. نيمه شپه وه چې پر نس يې درد سو، درد يې وار په وار پسي ډېرېده چې اخير بيخي له ولاړو ولوېد. شپه تېره سوه، په سبا ملنګ کلي ته نه ورغی او ورځ ټوله په خپله کوډله کي پروت و.

ملنګ په کلي کي يو انډيوال درلود چې کله به يې ملنګ کور ته ورته او کله به دی د ملنګ کوډلي ته ورته او د زړه خواله به يې سره کول. د انډيوال يې پام سو چې ملنګ نن کلي ته نه دی ورغلی، په زړه کي يې وروګرځېده چې ملنګ ته خامخا يو څه ورپېښه ده چې نن کلي ته نه دی راغلی، هغه و چې د ملنګ د پوښتني لپاره روان سو.

کله چې د ملنګ کوډلي ته ور ننووت، نو ګوري چې ملنګ ناروغه پروت دی او د ګېډي له درده اړخ پر اړخ کېږي. انډيوال وپوښتل چې ملنګ پاچا څه دي خوړلي دي چې پر نس دي درد دی؟ ملنګ ورته وويل چې انځر او غوښه مي خوړلي دي، انډيوال يې وويل: بس بس پوه سوم، همدې انځرو او غوښي ناروغه کړی يې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

کاشکي انځر او غوښه دي يو ځای نه وای سره خوړلي، انځر او غوښه خو تر خپل منځ بد سره وړي. ملنګ په زګېروي ورغبرګه کړه: نه داسي خبره نه ده، که يې بد سره وړلای نو په کچکول کي به يې جنګ سره کړی وای، انځر او غوښه بد نه سره وړي، ملنګ له منځه وړي.[1]

يادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک د کومي دسيسې او توطيې قرباني سي يا د مشکل اصل عامل يو شی او خلک بل څه فکر کوي نو خلک دا متل وايي.

[1] : دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړه خیشته میشته کړي، منت پر تناره کړي[1]

وايي چې پر يوې مور خپله لور ډېره گرانه وه او خورا يې نازوله، مېره به يې ورته ويل چې دې نجلۍ ته اوس لا د کور لږ کار په لاس ورکوه چې زده يې کړي، سبا چې پېغله سي او د مېړه کور ته ولاړه سي نو هيڅ کار به يې نه وي زده، ښځې يې دا خبره نه ورسره منله ويل به يې چې دا دی زه ټول کارونه کوم، څه ضرورت دی چې دا کار وکړي.

مياشتي او کلونه تېر سول او نجلۍ پېغله سوه، ښځې به د کور ټول کارونه خپله کوله، خو لور ته يې هيڅ کار په لاس نه ورکاوه. مېړه يې ورته وويل چې اوس نجلۍ پېغله سوې ده، بايد چې د کور له کارونو سره بلده سي، همدا يې وخت دی چې ځيني کارونه په لاس ورکړې، سبا چې د مېړه کور ته ولاړه سي کارونه به

---

[1] : دلته (خيشته ميشته) د گرامر له مخي تکراري ترکيب نه دی لکه کورمور، هلک ملک، سړی مړی، بلکي د ډوډۍ لپاره د اوړو چمتو کولو يوه ځانگړي پړاو ته اشاره ده. په کندهار او شاوخوا ولايتونو کـي هغه ډوډۍ چې پر تبخي (تبۍ) پخېږي اوړه يې په دوو پړاوونو کي چمتو کېږي. لومړي پړاو تـه يـې (اغږل) يا (اخښل) وايي. په دې پړاو کي له اوړو سره يوازي اوبه او مالگه گډېږي او د کاشين يا تالۍ سر په ړينگي (د اوړو دسترخوان) يا ټغر ترل کېږي. يو يا دوه ساعته وروسته له همدې خيشته کړيـو اوړو سره نوري اوبه هم گډېږي، کله چې اوړه ښه سره گډ سي په سوکانو کلک کلک وهل کېږي چې پاخه سي، لکه د دېوال لپاره چې خټه پخېږي دغسي اوړه هم په سوکانو وهل کېږي چې کلک او پاخه سي.
د اوړو چمتو کولو دې پړاو ته (ميشتېدل) ياني په سوکانو وهل وايـي. د اوړو اغـږل اسـانه کـار دی او خاص مهارت نه غواړي، خو مشتېدل خاص مهارت غواړي چې دا پړاو د ډوډۍ پر پخولو خورا ډېر اغېز لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه کوي؟ ښځې به ورته ويل چي خير دی اوس لا زه ځوانه يم او کار کولای سم، پر بړېده چي يو څو ورځي هوسا تېري کړي، که د مېړه کور ته ولاړه هسي هم کار ته مجبوره ده.

د نصيب کارونه دي نجلۍ واده سوه او د خسرګنۍ د کور ټول کارونه ور دغاړي سوله، خواښي چي به يې هر کار په لاس ورکړ د دې به نه و زده، د نجلۍ د بې کارۍ او ټمبلۍ اوازه په ټوله خسرګنۍ کي خپره سوه، د نجلۍ په باره کي د ښځو خبري ورځ په ورځ ډېرېدې، آن دا چي داسي وخت هم راغی چي ښځو به مخامخ پېغورونه ورکول. خواښې يې مجبوره سوه چي د کور نور کارونه په خپله وکړي، دې ته يې يوازي ډوډۍ پخول وروسپارله، ورته وې ويل چي لومړی ډوډۍ پخول زده کړه بيا به نور کارونه هم په لاس درکړم.

څرنګه چي نجلۍ تر دې مخکي ډوډۍ نه وه پخه کړې ، نو تل به يې ډوډۍ سوځلې، بلمنګه (بې مالګي) تروه او يا پټيره به وه. نجلۍ به د ځان خلاصولو لپاره ډول ډول پلمې جوړولې، کله به يې ويل چي اوړه خراب دي، کله به يې ويل چي بوټي لانده دي او کله به يې ويل چي تنور خراب دی.

يوه ورځ يې مېلمانه درلودل، کله چي نجلۍ اوړه ميشتول (لندول) نو خواښي يې ورته وويل چي لوري دا اوړه دي ډېر خيشته ميشته کړي دي، سمه ډوډۍ نه ځني پخېږي، خو نجلۍ يې خبره و نه منله او له هماغه اوړو څخه يې ډوډۍ پخه کړه. مېلمنو ته چي يې راوړه، نو نيمه اومه او نيمه سوځلې وه.

د نجلۍ خواښې او مېړه د مېلمنو په مخ کي سخت وشرمېدل، خو هغه مهال يې څه و نه ويل. کله چي مېلمانه ولاړل، نو مېړه يې پر نجلۍ سوټې راواخيست او

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي سخته يې وډبوله چي پوستکي يې ورواړوله، ويل يې کوچنۍ خو نه يې، ته به کله ډوډۍ زده کوې، دا هم ډوډۍ ده چي تا پخه کړې ده؟ ته خو په شرم نه پوهېږې، د مېلمنو په مخ کي دي زموږ پزه راپرې کړه.
نجلۍ چي هم خوږېدله او هم شرمېدله د ځان خلاصولو لپاره دا پلمه جوړه کړه چي تنور خراب دی. خواښې يې زوی ته مخ ورواړاوه او ورته ويې ويل: زويه تنور سم دی، اصلي خبره دا ده چي اوړه يې سم نه وه اغږلي. بيا يې خواښي په لغاز او پېغور وويل: دا ټمبله تل بېځايه پلمې کوي، اوړه خيشته ميشته کړي، منت پر تناره کړي.
يادونه: دا متل د کندهار او جنوبي پښتونخوا په ښځمنو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په تېره بيا ښځه ټمبله او يا بې کفايته وي، غواړي چي خپله بې کفايتي پټه کړي او ددې هدف لپاره خپله ملامتيا پر اسبابو او وسايلو ور اچوي، نو نوري ښځې دا متل وايي.[1]

---

(۱) دا کيسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر اوومه نېټه د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د (ده سبزي) کلي له يوې سپين سري ښځې څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشه اشه بابا اشه، قاضي غلام [1] غوندي غمخور لرې

وايي چي يوه ورځ قاضي غلام له محکمې څخه کور ته روان و، گوري چي د سماوار مخ ته يو خر تړلی او خورا دروند بار پر تړل سوی دی. د قاضي غلام زړه پر خره وسوځېد او پوښتنه يې وکړه چي دا خر د چا دی؟ يو چا ورته وويل چي خاوند يې په سماوار کي ناست دی. قاضي غلام د خره خاوند را وغوښت او ورته ويې ويل چي ولي ظالمه ! خپله په سماوار کي ارام ناست يې او خر بېچاره دي دومره په تکليف کړی دی؟ که وايې چي د بار لپاره وي دا هم سمه خبره ده، اوس خو دي خر بې ضرورته په تکليف کړی دی.

د خره خاوند بې ځوابه پاته سو او سترگي يې کښته واچولې. قاضي غلام پوليسو ته وويل چي دی ونيسئ، د خره بار پر واچوئ او خره ته شپيشتي

[1] قاضي غلام محمد چي په قاضي غلام سره شهرت لري په کندهار کي يو ډېر عادل شخصيت تېر سوی دی. دی دومره عادل قاضي و چي دده له لاسه خلکو پر حيواناتو هم ظلم نه سوای کولای. اوس هم په کندهار ښار کي يوه کوڅه دده په نوم يادېږي چي (قاضي غلام دانه) يې بولي. دده د عدل او انصاف په باب په کندهار کي خورا ډېري کيسې ويل کېږي.
قاضي غلام محمد د امير شېرعلي خان د پاچهۍ په وخت کي ژوند کاوه او پر عدالت سربېره يې په علم کي هم ډېر شهرت درلود، ان دا چي نامتو عالم او سياستوال علامه سيد جمال الدين افغان به يې کورته راته. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ریشقه) ور واچوئ، کله چې خر موړ سو نو بیا له سړي څخه بار لیري کړئ.
پولیسو هم سړی را ونیو او د خره بار یې پر واړاوه. څرنګه چې بار درونږ و، نو د سړي مخ سور واوښت او خولې پر راماتي سوې.قاضي غلام ورته وویل چې څنګه اوس خو پوه سوې چې بار څومره درونږ او څومره ځوروونکی دی؟
کله چې سړي توبه وایسته، نو قاضي غلام ورته وویل چې اوس ځه ولاړ سه، خو پام دي وي چې بیا پر خره ظلم و نه کړې. په خلکو کي اوازه ګډه سوه چې قاضي غلام یوه سړي ته له خره سره د ظلم په وجه داسي سزار ورکړه، تر دې وروسته د کندهار خلکو انسانان خو څه کوې چې له ډار او وېري یې پر حیواناتو هم ظلم نه سوای کولای.
یوه ورځ یو سړی له خپل بار کړي خره سره کندهار ښار ته ولاړ، تر یوه څه مزله وروسته خر یو ځای ودرېد، خاوند چې یې هر څومره اشه اشه ورته وویل خر بیا هم له ځایه و نه ښورېد، سړي له ډاره خر په لښته نه سوای وهلای، ویل داسي نه وي چې پولیس مي وویني او قاضي غلام را خبر کړي، اخر یې په کنایه او لغاز خره ته وویل : اشه اشه بابا اشه، قاضي غلام غوندي غمخور لرې. [1]
یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک له کومي ستونزي سره مخ سي او مقابل لوری یې په ظاهره کمزوری، خو د

(۱) دا کیسه مي په (۱۳۸۹ ش) کال د جدي د میاشتي پر دوولسمه نېټه له ښاغلي سید عبدالحي اغا څخه په موبایل کي اورېدلې ده. ښاغلی عبدالحی اغا د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان د کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې تر شا د کومې غښتلې قبیلې، شخص یا حکومت ملاتړ ولري، نو خلک د خپلې ناوسۍ ښوولو لپاره دا متل تېروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انا مره سوه تبه یې وشکېده

وایي چې یوه بوډۍ له ډېره وخته راهیسې ناروغه او تل به یې تبه وه، هر څومره دارو درمل چې یې وخوړل جوړه نه سوه. یو چا ددې بوډۍ لمسیانو ته وویل چې انا مو په صندلۍ کې پټه کړئ چې ښه خوله وکړي، که خدای کول همدا خوله یې جوړوي. کله چې لمسیانو انا ته د خولې وویل نو انا ویل زه اوس هم د تبې له لاسه سوځم او تاسي خوله راکوئ؟ لکه چې وژنئ مي که څنگه؟ لمسیانو یې ډېري زارۍ ورته وکړې چې دا کار ستا په خیر دی، په دې ډول جوړ بړې، نیم ساعت تکلیف پر ځان تېر کړه د تل لپاره به جوړه سې، لنډه دا چې انا یې په دې ډول علاج راضي کړه.

لمسیانو یې انا په صندلۍ کي ښه پټه کړه، دوی د صندلۍ د تلتک (بړستن) پر څنډو کښېناستل چې هم صندلي یخه نه سي او هم انا له صندلۍ څخه را و نه وځي.انا ډېري نارې وکړې چې د خدای لپاره مره سوم ایله مي کړئ ، خو لمسیانو یې ویل مه یې ایله کوئ. انا یو څو دقیقې چیغې وکړې، خو وروسته ارامه سوه. لمسیانو سره وویل چې انا ارامه سوه. مشر لمسي یې وویل چې په زوره خبري مه کوئ چې انا ویده سي، دا ډېر وخت دومره ښه نه وه ویده سوې. بس انا یې همداسي په صندلۍ کي پرېښوول او دوی بلي خوني ته ولاړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د ډوډۍ وخت راغی، نو يو لمسی ورغی چې انا راوينه کړي، گوري چې انا لکه بانجڼ تکه شنه اوښتې او وختي لا مړه سوې ده. لمسيان يې حيرانۍ واخيستل چې مور خو ويل انا به په دې ډول جوړه سي دا خو مړه سوه. يو لمسی يې ولاړ چې گاونډيان خبر کړي او نور لمسيان يې سر ته کښېناستل.

په دې وخت کې د انا کوچني لمسي د انا پر تندي لاس کښېښود او مشر ورور ته يې په خوشالۍ وويل: لالا ! د انا تبه وشکېده، دا دی ته يې وگوره بدن يې يخ دی. مشر ورور ته يې درد ورغی او کشر ورور يې يوه کلکه چپلاخه (څپېړه) ورواهه او په درد يې ورته و ويل: بدبخته د انا تبه نوره څه کوو؟ انا مړه سوه او ته وايې چې تبه يې وشکېده؟

يادونه:
دا متل په ډېرو پښتني سيمو کې ويل کېږي. کله چې يو کار په ډېري ستومانۍ او سترېا پای ته ورسېږي او نور نو خلک نه غواړي چې پر دې موضوع بحث کوي، نو دا متل وايي. [1]

---

[1] دا کيسه مې په کوچنيوالي کې له خپلې مور څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

افسوس شالماره [1] پای دي پر ټنډه خره تمام سو

وايي چي يو سوداګر به تل په کندهار کي د شالمار مېلې ته ورته او خورا ښې خاطرې يې ځني درلودې. په دې وخت کي سوداګر د کاروبار لپاره هندوستان ته ولاړ او څو کاله هلته پاته سو، کله چي بيرته کندهار ته راغی نو شپې او ورځې يې شمېرلې چي کله به د شالمار د مېلې وخت راسي چي دی ورسي. هغه و چي د مېلې وخت راغی او سوداګر په پخواني شوق او مينه د شالمار مېلې ته ولاړ، ګوري چي د شالمار مېله ځای ډېر کوچنی سوی دی، نه هغه لوبي او ساعتېری سته او نه هم د پخوا په شان ډېر ځوانان ليدل کېدل، يوازي يو څو هلکانو په يوه خړ ميدان کي د (ټنډه خره) [2]نومي لوبه کوله. سوداګر ډېر خوابدی سو، تر خوله

---

[1] (۱) شالمار يا شاليمار په کندهار کي يوه تاريخي مېله ده چي د لوی احمدشاه بابا په وخت کي شـروع سوې او اوس يې پايځوړ (پاته برخه) د بابا صاحب مېله نومېږي. بابا صاحب د کندهار ښار شمال ته د يوه صوفي شخصيت زيارت دی. دا زيارت په (لنګر) نـومي کلـي کـي جـوړ سـوی چـي د ارغنـداب ولسوالۍ مرکز دی. څرنګه چي د باباولي زيارت هم په دې کلي کي دی، نـو خلـک اوس دا کلـی بابـا صاحب بولي. پخوا به د شالمار مېله څلوېښت ورځي روانه وه چي په نوروز کي به شروع پيل او بيا به يې څلوېښت ورځي دوام کاوه.

[2] (۲) (ټنډه خره) يوه ولسي لوبه ده چي په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي رواج لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې سوړ اسوېلی وخوت او ويې ويل: افسوس شالماره پای دي پر ټنډه خره تمام سو. (۳)[1]

يادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو کار، يو ارزښت او يا يو شخص له خپل برم او عظمت څخه ولوېږي او يا د خلکو په نظر کي سپک سي، نو خلک د افسوس په ډول دا متل وايي.

(۳) دا کيسه مي د (۱۳۹۰ ش) کال د وري د مياشتي پر پنځمه نېټه په کابل کي لـه ښـاغلي فضـل احمد اغا څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناگان د کلي اوسـېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوښان بېګار بدله، ګيدړه هم ځغاسته، ويل پوښتنه نسته

پخوا چي موټر نه و، نو حکومت به د کار لپاره اوښان، فيلان، اسان، خرونه او نور هغه حيوانان بېګارول[1] چي بار يې وړای سوای. يوه ورځ حکومت اوښان بېګار کړي ول، عسکرو چي به هر ځای اوښ ليده، نو هغه به يې نيوه او کار ته به يې استاوه.

ځنګلي او کورني اوښان ډېر وارخطاول، که څه هم حکومت اوښان بېګار کړي ول، خو ټول حيوانان وېري اخيستی و، ويل داسي نه وي چي حکومت د اوښانو سره دوی هم بېګار کړي، لنډه دا چي په سمه، غرونو او ځنګلونو کي منډې ترړي شروع وې، هر حيوان هڅه کوله چي ځان يو ځای پټ کړي.

يوه ګيدړه هم ډېره وارخطا وه او منډېې وهلې، يو چا پوښتنه ځني وکړه چي ګيدړي خدای دي يې خير کړي، ولي دومره وارخطا يې؟ ګيدړي ورته وويل چي حکومت اوښان بېګاروي. سړي په خندا ورته وويل: حکومت خو اوښان بېګاروي، ته ولي داسي وارخطا يې؟ ګيدړي په ناهيلۍ او نا اميدۍ ورته وويل: هی وروره، نه قانون سته او نه پوښتنه، بس ګډوډي ده، داسي نه وي چي يو څوک حکومت ته ووايي چي دا هم د اوښ بچی دی، په دې ګډوډۍ کي يې په چا سپينوې چي زه د اوښ بچی نه، بلکي ګيدړه يمه.

---

[1] : کله چي حکومت له مزدورۍ او امتياز پرته په زور يو څوک يا د هغه موټر يا بله وسيله کار ته بوځي بېګار بلل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي ته خندا ورغله او پر خپله لاره ولاړ، څو گامه وروسته يو سړی په مخه ورغی، ويل خدای دې خير کړي ولي خاندې؟ سړي د گيدړي کيسه ورته وکړه، له دې پېښي وروسته چي به کوم سړی بېځايه وارخطا و، نو خلکو به ويل چي: اوښان بېگار ېدله ، گيدړه هم ځغاسته ويل پوښتنه نسته.

يادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک ډارن يا بېځايه وارخطا وي، نو خلک دا متل وايي. ([1])

---

[1]) دا کيسه مي په (۱۳۶۶ ش) کال له ښاغلي مولوي عبدالعلي صاحب څخه اورېدلې ده. دی اصـلا د هلمند ولايت د نوزاد ولسوالۍ و چي هغه مهال د جنوبي پښتونخوا د پنجپای يا محمد خېلو په کيمپ کي اوسېده او د عبدالله بن مسعود (رض) په مدرسه کي د عربي ژبي استاد و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه په اوبو، شيدې په شيدو

وايي چي يوه سړي به په شيدو کي اوبه ګډولې او بيا به يې په بازار کي خرڅولې. يوه ورځ يې شيدې خرڅي کړې، پيسې يې په هميانۍ (د پيسو کڅوړه) کي واچولې او کور ته روان سو. په لاره کي يې ګرمي وسوه او خولې پر راماتي سوې، هم هلته نژدې يوه سيند ته ورغی چي پکښي ولمبېږي او ګرمي يې ورکه سي. هغه و چي کالي يې وايستل او سيند ته ورولوېد. په دې وخت کي يوه بيزو راغله، د پيسو کڅوړه يې واخيسته او د سيند پر غاړه يوې ونې ته وخته.

سړي چي هر څه چيغي وکړې چي له بيزو څخه د پيسو کڅوړه واخلي خو ګټه يې و نه کړه. بيزو د پيسو کڅوړه خلاصه کړه او پيسې يې راوايستلې، يوه روپۍ به يې د سيند اوبو او بله به يې پر وچه را اچوله، په همدې ډول يې ټولي پيسې له ونې څخه راواچولې.

کله چي سړی له سيند څخه راووت نو هغه پاته نيمي پيسې چي بيزو د سيند پر غاړه اچولي وې بيرته راواخيستې، خو ډېره خواشينی و، ويل نيمي پيسې مي له لاسه ووتې. په دې وخت کي يې د ځان خوشالو لو لپاره له ځان سره وويل: څه خير دی، ما خو هم په شيدو کي نيمي اوبه ګډې کړې وې، د ابو پيسې ابو يووړې او د شيدو پيسې راپاته سوې، بيا يې وويل: اوبه په اوبو، شيدې په شيدو.[1]

[1] : دا کيسه مي د ۱۳۹۲ه ش کال ليندۍ د مياشتي پر نهمه نېټه له لعل بادشاه خيالي څخه په ټيليفون کي اورېدلې ده. ښاغلی خيالي د خيبر پښتونخوا مردان سيمي، خيال اباد د فارم کورونـو اوسـېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا متل په خيبر پښتونخوا په تېره بيا مردان کي ډېر ويل کېږي. کله چي ګټه او تاوان سره پرتله او وروسته يو څه ګټه ورته پاته سي نو د ځان ډاډه کولو او خوشاله کولو لپاره دا متل تېروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بد ورور په بده ورځ په کار ېږي

وايي چي د يوه طالب ورور لمونځ نه کاوه، طالب چي به هر څومره نصحيت ورتـه کاوه ورور يې خبره نه منله. طالب به هره ورځ مورته ويل چي دا زما ورور ډېر بـد سړی دی، يو توری لمونځ نه کوي. مور به يې هم ډېر نصـيحت ورتـه وکـړ چـي زويه لمونځ کوه، زوی به يې هغه گړی ښه ورته ووېل، خو بيا به يې هم لمونځ نــه کاوه.

يوه ورځ د طالب له يو چاسره جنگ سو، مخالف لوری يې ډېر پر زورور و، طالـب يې را چپه کړ، يو غټ سوټی يې ورته ونيو او داسي کلک يې واهه چي نـارې يــې ټول کلي اورېدلې. دطالب ورور له ليري وليدل چي ورور يې يوچا را غوځـارکړی او ډبوي يې.

بس ده هم سمدلاسه ور وځغاسـتل او هغــه نفـر يــې راونيـو، سـوټی يــې څنــي واخيست او ښه يې وډباوه. طالب چي راپورته سو او ورور يې وليد، نو له خپل ورور څخه ډېر خوشاله سو، له ځان سره يې وويل: هر څوک يو ځای لري ، بد ورور په بده ورځ په کار ېږي.

يادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي چا ته خپل ورور يا کوم بل خپل بد و ايسي او د ښو هيله يې څني پرې سي، بيا که

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

نوموړی شخص ده غوندي د بد شخص مخه ونیسي یا په بده ورځ په ښه ورسـي، نو دا متل وایي.[1]

---

۱) دا کیسه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتیف د (۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اوولسمه نېټـه په ایمیل کي رالېږلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغسان ولسوالۍ د (سرتیف کـلا) کلـي اوسـېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې عقل سړی يې دومره په بل نه کوي لکه په ځان

وايي يوې کونډې دوه زامن درلودل چې په ډېر تکليف او خواريو يې لوی کړي وو، کونډې يوه ټوټه ځمکه هم درلوده او د کور ټوله گوزاره يې په همدې ځمکه کوله، کله چې د ځمکو د حاصلاتو وخت سو، نو دومره ډېر ملخ راپيدا سول چې د اسمان مخ يې پټ کړ.

ټول خلک ځمکو او باغونو ته ولاړل چې له خپلو ځمکو څخه ملخان وشړي. د کونډې زامن چې خبر سول نو د پلار ټوپک يې راواخيست او د خپلي ځمکي خوا ته روان سول، کله چې هلته ورسېدل، نو گوري چې ملخانو يې نيم فصل خوړلی دی، د کونډې زامنو ته سخت درد ورغی، يوه ورور يې لښته راواخيسته او څو ملخان يې مړه کړل، په دې وخت کي يې يو ملخ څو واره په لښته وواهه خو ځني خطا به سو، اخير يې ټوپک راواخيست او پر ملخ يې څو ټکان وکړل، خو ملخ بيا هم ځني خطا سو، په دې وخت کي هغه ملخ راغی او د ورور پر ځيگر (ټټر) يې کښېناست، د کونډې زوی خپل ورور ته اشاره وکړه چې دا دی ملخ زما پر سينه ناست دی، هغه هم ټوپک ورته سم کړ چې ډز سو خپل ورور يې وويشت. کونډه چې خبره سوه، نو په چيغو چيغو يې ژړل. کله چې خلک راغلل او د پېښي پوښتنه يې وکړه نو يوه سړي د خپلو سترگو ليدلی حال ورته ووايه، په دې وخت کي يوه سپين ږيري وويل: بې عقل سړی يې دومره په بل نه کوي لکه په ځان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک په خپله گټه او تاوان نه پوهېږي او د گټي پر ځای ځان ته تاوان ورسوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

(۱) دا کیسه مي د (۱۳۸۸ ش) کال د وري د میاشتي پر لومړۍ نېټه له ښاغلي عبدالحي څخه چي په حاجي لالا شهرت لري اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د لویي مناري د کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن که له کوچو هم جوړه سي، خواره دي سي

یوې ښځې ته به تل خپل مېړه ویل چې زه بله ښځه کوم، خو د دې زړه ته نه لوېده چې مېړه دې بله ښځه وکړي، هغه و چې په ډېره بې پروایي به یې مېړه ته ورغبرګه کړه: خدای دي تا دومره نر کړي چې همدا نن بله ښځه وکړې. کله چې به سړي د بلي ښځې نوم یاد کړ نو دې به همدا یوه خبره ورته کوله.

څو کاله تېر سول، خو ښځې اولاد پیدا نه کړ، مېړه یې غوښتل چې د اولاد لپاره بله ښځه وکړي ، پخوا به یې په ټوکو ویل چې بله ښځه کوم، خو اوس یې رښتیا غوښتل چې بله ښځه وکړي، آن دا چې پټ پټ یې پوښتني کولې چې ځان ته نجلۍ خوښه کړي. ښځه چې د مېړه په نیت پوه سوه، نو ډېره وارخطا سوه، کله چې به یې مېړه وویل چې بله ښځه کوم، نو د دې ښه به والوته، اوس یې نو نه هغه د پخوا زړه ورتوب پاته و او نه بې پروایي.

ښځې به شپه او ورځ له ځان سره دا فکر کاوه چې که مېړه یې بله ښځه وکړي د دې به څه حال وي؟ کله به یې ویل چې بن په ما هیڅ هم نه سي کولای، کله به وېري واخیسته چې که بن یې پیدا کړه، نو ژوند به یې ډېر تریخ سي. اخیر یې له ځان سره وویل چې مېړه یې نن وي که سبا بله ښځه کوي، ښه به دا وي چې دا اوس لا له بني سره ځان عادت کړي، هغه و چې کوچې (کوچ) یې راواخیسته، یوه ناوکۍ (نانځکه) او یو زوم یې ځني جوړ کړل، پر ناوکۍ یې د خپلي بني او پر سړي یې د خپل مېړه نوم کښېښود، په ناوي او زوم یې ښایسته کالي واغوستل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګ پر ځنګ يې سره کېښېنول، ځای يې داسي ورجوړ کړ لکه د دوی آئينه مصحف چي وي، چمبه (دايره) يې راواخيسته او بدلي يې ورته شروع کړې، بس داسي يې وګڼل چي دا زومګی په رښتيا د دې مېږه او ناوکۍ يې بن ده.

په دې وخت کي يې تر خوله يوه لويه چيغه ووته، دايره يې له ځمکي وويشته، د کوچو ښځه جوړه سوې ناوکۍ يې په لاس کي سره ومروړله او په درد يې ورته وويل: بې شرمي تا بل سړيپيدا نه کړ چي زما له مېړه سره دي واده وکړ؟ ته نه وې خبره چي دا سړی زما غوندي ځوانه او ښايسته ښځه لري؟ ستا څه خيال و چي ته به زما له لاسه پر ارامه ژوند وکړې؟ ته ودربږه زه به اوس درسره جوړه سم. له دې سر ه سم يې د کوچو ناوکۍ راواخيسته او اور ته يې واچوله، کله چي ناوکۍ په اور کي ښه ويلي سوه، نو دې له ځان سره په خندا وويل: بن که له کوچو ښځه هم جوړه سي، خواره دي سي.

يادونه:

دا متل د کندهار او جنوبي پښتونخوا په ښځو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يوه ښځه د بني ځيني ښه اړخونه وايي او يا يې هدف دا وي چي ځيني ښې بني هم سته، نو بله ښځه چي له دې نظر سره جوړه نه وي، دا متل وايي.[1]

[1] (۱) دا کيسه مي په (۱۳۸۵ ش) کال له خپلي مېرمني څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکه دا دي لا بله سپکه !

وايي چي يو چا خپل کور ته مېلمانه رابللي ول، په رابلل سويو مېلمنو کي د يوه مېلمه پزه بادو خوړلې وه. کوربه يو زوی درلود چي په سر پک او خورا فسادي او شوخ و. تر مېلمستيا مخکي کوربه زوی ته وويل چي بچيه په مېلمنو کي د يوه مېلمه پر پزه دانه را ختلې ده، پام دي وي چي ډېر ورته و نه گورې، ځکه چي مېلمه شرمېږي او زموږ نوم بدېږي.
هلک هم هغه دم ورسره ومنله، خو کله چي مېلمانه راغلل، نو هلک ورغی چي روغبړ ورسره وکړي. کله چي يې پر هغه مېلمه سترگي ولگېدې چي پزه يې بادو خوړلې وه، نو پلار ته يې مخ راواړاوه او په لوړ اواز يې وويل: پلاره تا خو ماته ويلي وه چي د يوه مېلمه پزه لږ خوږ ده، دا خو بيخي پزه نه لري. په دې وخت کي يې پلار د مېلمنو په مخ کي ډېر سخت وشرمېده، لاسونه يې سره ومروړل او ويې ويل: پکه دا دي لا بله سپکه !

يادونه: دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يو داسي څوک چي له پخوا څخه د ناوړه کارونو له امله مشهور وي او پر خپلي بدنامۍ سربېره يو بل داسي ناوړه کار وکړي چي له خلکو څخه يې پخواني بدکارونه هېر سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه د (١٣٩٠ ش) کال د زمري د مياشتي پر دوولسمه نېټه د سمسور په نوم يو چا زما د فيسبوک پر پته را استولې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په څه ناز مې لويولې راڅه پلن سوې[1]
ما د باز بچی بللې، خو ته بم سوې

وايي چې يوه شپانه په دښت کې د وحشي مرغه بچی پيدا کړ، شپانه داسې فکر وکړ چې دا د باز بچی دی، هماغه و چې کور ته يې راوړ او په قفس کې يې واچاوه. څرنګه چې باز ښکاريانو په ډېره لوړه بيه اخيست او خورا ډېر ارزښت يې درلود، نو شپانه يې هم خوړو او اوبو ته خورا ډېر پام کاوه.
له دې کلي څخه ليرې يو غريب سړی خبر سو چې په فلاني کلي کې شپانه د باز بچی موندلی دی، غريب سړي اورېدلي ول چې باز ښکاريان خورا په لوړه بيه رانيسي، هغه و چې پايڅې يې راپورته کړې او د شپانه کلی يې پيدا کړ، شپانه د باز بچی دومره لوړ بيه کړ چې د غريب سړي له وسه پورته و.
غريب سړي د باز رانيولو پيسې نه درلودې خو بيا يې هم زړه نه صبرېده، ويل خدای به کوي او همدا باز به کوي چې زه له دې غريبۍ څخه خلاص سم، هغه و چې په کلي کې کور په کور وګرځېد، څه له خپلوانو او څه له پردو خو اخير يې پيسې برابرې کړې او له شپانه څخه يې د باز بچی رانيو. د باز بچي ته يې خورا ډېر پام کاوه، خپله خواري او غريبي څني پاته وه، بس شپه او ورځ به يې د باز د بچي پالنه او روزنه کوله.

---

[1] : راڅه ياني راڅخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

د باز بچی چي لږ غټ سو، نو رنګ یې (بم) ته ورته و، غریب سړي ویل خیر اوس لا بچی دی، سم نه معلومېږي، خو کله چي باز ښه غټ سو کټ مټ بم و، ټولو خلکو وویل چي دا بم دی. غریب سړي چي دا حالت ولید، نو په ژړا یې پیل وکړ او پر سر یې خاوري باد کړې، ویل زما خو ژوند برباد سو، زه به د خلکو پورونه څنګه ور ادا کوم. په دې وخت کي یې زړه راډک سو او له درده یې بم پر ځمکه وویشت، پښه یې پر کښېښووله او په درد یې وویل: په څه ناز مي لویولې راځه پلن سوې - ما د باز بچی بللې، خو ته بم سوې.

یادونه:

دا متل په کندهار کي ویل کېږي. کله چي یو څوک له چا سره ډېر زیار وګالي او دا هیله لري چي سبا به یې زیار ښه حاصل ورکړي، خو بر عکس ټولي خواری یې اوبه یوسي او ګټه و نه کړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۶۵ش) کال له اروابناد ولسوال محمد عمر خان څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان د کلي اوسېدونکی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردی کټ تر نیمو شپو وي

وايي چي يوه پاچا يوه مينځه درلوده، دا مينځه به له پاچا سره په ماڼۍ کي اوسېده، پر نورو کارو سربېره يې يو کار دا و چي د پاچا د خوب خونه به يې ورسموله. يوه ورځ پاچا په دربار کي مېلمستيا جوړه کړې وله چي خورا ډېر مېلمانه يې رابللي ول. په دې شپه مينځه ډېره ستړې سوې وه، بې له دې چي د پاچا د خوب پالنګ ور سم کړي خوب يووړه، له ډېري ستړيا څخه د هډوکو په درد راويښه سوه، په دې وخت کي يې پام سو چي د پاچا د خوب پالنګ يې نه دی ورسم کړی، په منډه ولاړه او د پاچا د خوب پالنګ يې ورسم کړ، نور يې نو په غړو کي سېک نه و پاته، بس همالته خوب يووړه.
مينځي په ټول ژوند کي پر داسي پاسته پالنګ خوب نه و کړی، کلونه کلونه يې دا ارمان درلود چي په پالنګ کي خوب وکړي، خو نن چي د پاچهۍ پر ښکلي او پاسته پالنګ پر پوته، نو ښه په درانه خوب ويده سوه.
په دغه شپه پاچا تر ډېره وخته پوري له مېلمنو سره ناست و، کله چي د خپل خوب کوټې ته راغی، نو ګوري چي پر پالنګ يې مينځه ويده ده. پاچا چي مينځه وليده، نو له درده سور او شين سو، شلاخه (متروکه) يې راواخيسته او بې له دې چي مينځه له خوبه راويښه کړي همداسي په خوب کي يې پر پښو څو شلاخي ووهله، ويل ته اوس دومره بې شرمه سوې چي زما په پالنګ کي ويدېږې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

مینځه بېچاره له یوې خوا د پاچا چیغو او له بلې خوا د شلاخو درد له خوبه راویښه کړه، کله چې یې ولیدل چې دا د پاچا په کټ کې پرته او پاچا یې ځنګ ته ولاړ دی، نو له وېرې یې ښه والوته او بدن یې ربړد واخیست، د پاچا درد وار په وار ډېرېده، مینځه یې تر وېښتانو ونیوله او په کشولو کشولو یې له کوټې وایسته، مینځه چې له یوې خوا سخته وارخطا او له بلې خوا په زړه کې ډېره پښېمانه وله له ځانه سره وویل: پردی کټ تر نیمو شپو وي.

یادونه:

دا متل تقریبا په ټولو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو څوک له پردو سره ملګری وي او هغه یې په نیمه لاره کې پرېږدي او ناځواني ورسره وکړي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ ش)کال د جدي د میاشتي پر څوارلسمه نېټه په کابل کې لــه ښــاغلي معلــم هستي محمد څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګــان د کلــي اوســېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پور چي ځنډنی سي، خوړنی سي

وایي چي په پخوا وختو کي د یو چا پر یوه نفر پور باندي و، د پور څښتن څو ځله خپل پور وغوښت، خو پوروړي به هر ځل ورته ویل چي پیسې نه لرم، ډېر وخت تېر سو خو پوروړي بیا هم پیسې پیدا نه کړې. یوه ورځ بیا د پور څښتن د پوروړي دروازه ور وټکوله، پوروړی چي له کوره را ووت، نو د پور څښتن په درد ورته وویل: بس ده ډېر مي درته وکتل، نور صبر نه سم کولای، نن به مي خامخا خپل پور راکوې.

پوروړی نه پوهېده چې څه وکړي، له یوې خوا د پور څښتن نه پرېښوده او له بلي خوا یې پیسې نه درلودې، اخیر یې د پور خاوند ته وویل چې سمه ده راځه پور دي درکړم. هغه و چي پوروړی دمخه او دپور خاوند د شا له خوا ورپسي روان سو، تله تله تله چي اخیر د یوه لوی سیند غاړي ته ورسېدل.

د پور څښتن وویل چي دلته څه کوې؟ پوروړي وویل: پیسې راسره نسته او ته مي هم نه پسې پرېږدې، اوس غواړم ځان سیند ته واچوم چي له پوره دي بېغمه سم، له دې خبري سره سم یې د سیند پر خوا منډه کړه. د پور خاوند چي دا حال ولید ،نو په پوروړي پسي یې منډه کړه، تر لاس یې ټینګ ونیو او ورته ویې ویل: وروره خیر دی نیم پور به درپر بېردم، خو ځان سیند ته مه ور اچوه. پوروړي هم ورسره ومنله او دواړه بیرته د کلي پر خوا روان سول.

په لاره کي د پور څښتن په ارامه ورته وویل: دا دی نیم پور خو مي در پرېښود، اوس دا راته ووایه چي پاته نیم پور مي کله راکوې؟ پوروړي کټ کټ وخندل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

ويې ويل: ته ولي دومره وارخطايې، پاته نيم پور به دي هم دغسي ژر در کړم لکه دا نيم نور چي مي درکړ. د پور خاوند چي د پوروړي خبره واوريده، نو ډېر ناهيلی سو، نور يې زړه ته نه لوېده چي پيسې دي يې په لاس ورسي، په خواشـينۍ يـې وويل: پور چي ځنډنی سي، خوردنی سي.

يادونه:
دا متل په کندهار او غزني ولايتونو کي ډېر ويل کېږي. کله چي پور وځنډېږي او يا پوروړی له پور څخه نټه (انکار) وکړي، نو خلک دا متل وايي. [1]

---

[1] دا کيسه مي له ښاغلي محمد انور اندړ څخه اورېدلې ده. دی د غزني ولايت، اندړو ولسوالۍ د (پاينده) کلي اوسېدونکی دی. اندړ صاحب (خوردنی) ويلی، خو استاد سليمان لايق وايي چي مور يې خـوړنی وايو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشو تر هغو شیخه چې پر مږه نه وي پېښه

وايي چې په یوه کنډواله کې څو مږو او موږکانو ژوند کاوه، یوه ورځ یوه پیشي د کنډوالې پر دېوال تېرېده چې د مږو او موږکانو بوی یې تر سږمو سو، کله چې کنډوالې ته ورکښته سوه، نو د موږکانو او مږو گڼه گوڼه یې ولیده، پیشي له خوشالیه باغ باغ سوه، بس همدلته یې ورته واړوله، هره ورځ به یې مږي او موږکان خوړل او خورا ساعت یې تېر و.

مږي او موږکان له پیشي څخه ډېر تنگ سول، ټول په غارونو کې پټ سول، تر څو چې بیخي مجوره سوي نه وای نو له سوړو څخه نه راوتل، په دې وخت کې پیشي ډېره وږې سوه، هر څه چې یې وکړه نو موږکان او مږي یې له غارونو څخه نه سوای را ایستلای، اخیر یې له ځان سره یوه نقشه جوړه کړه، په کنډواله کې یې په زوره ناره کړه چې اې مږو او موږکانو ! زه ستاسي ټولو څخه ډېره بخښنه غواړم، ستاسي ډېر خپلوان مي وخوړل او تاسي مي ډېر وځورولاست، خو نور مي توبه ده، بیا به تر مرگه پوري دا کار و نه کړم، که باور نه کوئ نو راسئ وگورئ چې زه رښتیا وایم او که درواغ؟

په دې وخت کې یو موږک په ډېر احتیاط له غاره راووت، گوري چې پیشي اوږدې تسبیح په غاړه کړي او د عبادت په ډول خوله ښوروي، موږک یې کرار مخ ته تېر سو، خو پیشي گردسره ورته گوري هم نه، موږک ولاړ او نورو موږکانو ته یې وویل چې پیشي خو رښتیا زموږ له خوړلو څخه توبه ایستلې ده، دا دی ماته یې څه و نه ویل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

له دې خبرې سره سم څو موږکان له غارونو څخه راووتل او د پیشي مخ ته ودرېدل، پیشي په خپل عبادت داسي بوخته ده چي موږکانو ته بیخي ګوري هم نه. موږکانو چي دا حالت ولید نو ولاړل او مږي یې خبري کړې، ویل هلئ راووځئ، پیشي شیخه سوه، نور په موږ کار نه لري.

مږو چي دا خبره واورېده نو یوه مږه له سوړي راووته او پیشي ته نژدې سوه، ګوري چي پیشي ورته ګوري هم نه، مږه ولاړه او نوري مږي یې خبري کړې چي راووځئ، نور به ارام خپل ژوند کوو، پیشي شیخه سوه، نور موږ نه خوري. له دې سره سم ټولي مږي له سوړو څخه راووتې او له خوشالیه یې د پیشي مخ ته اتڼ واچاوه.

پیشي چي ورته وکتل نو یو دم یې پر مږو ورټوپ کړه، ځرنګه چي مږي له خپلو غارونو څخه ډېري لیري راغلي وې، نو ځانونه یې بیرته غارونو ته نه سوای رسولای، پیشي پر مږو ډېره سخته حمله وکړه، اکثره مږي یې ونیولې او یا یې ټپیاني کړې. په دې وخت کي دوې مږي چي ټپونه یې کوچني وه ځانونه غار ته ورسول، یوې مږي بلي ته وویل: پیشو تر هغو شیخه چي پر مږو نه وي پېښه.

یادونه:

دا متل په خوست، پکتیا او پکتیکا ولایتونو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک له نه وسه ځان ښه سړی بولي او بیا چي پر بدو کارونو وس پیدا کړي او له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

سره سر ه چي ځان ته ښه سړی وايي بد کار ته لاس واچوي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي د (۱۳۹۱ ش) کال د جدي د مياشتي پر لسمه نېټه په کابل کي له يوه ټکسي چلوونکي گل مير څخه اورېدلې ده. ښاغلی گل مير اصلا د خوست ولايت، تڼيو ولسوالۍ د حصارک د کلـي دی، خو اوس په کابل کي اوسېږي
(ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکاڼي د بيزو کار نه دی

وايي چې يو ترکاڼ (نجار) په کلي کې دوکان درلود، دی به په هفته کې يو وار ځنګله ته ولاړ او هلته به يې وني اره کړې او بيا به يې دوکان ته راوړې. يوه ورځ يې په ځنګله کې د يوې لويې وني تنه اره کوله، څرنګه چې د وني تنه لويه او لنده وه، نو ترکاڼ يې ډېر ستړی کړ، کار يې بس کړ او ګوښه د يوې وني تر سيوري لاندې ويده سو.

په دې وخت کې يوه بيزو چې لوږه په ونه کې ناسته وه او د اره کولو ننداره يې کوله، کله چې ترکاڼ ويده سو، نو بيزو راکښته سوه او د وني د تنې په اره کولو يې پيل وکړ. د بيزو پام نه و چې لکۍ يې د لرګي د کوندې په هغه چاوده کې لوېدلې ده چې نجار هلته فانه وهلې ده، په دې وخت کې يې پښه له فانې (آغاز) سره ولګېده چې ترکاڼ د اره سوي ځای په چاک کې ورکړې وه، له دې سره سم د کوندې دوې پلې سره ومښتې او د بيزو لکۍ کلکه پکښې بنده سوه.

بيزو چې هر څومره زورونه ووهل چې د لرګي له کوندې څخه خپله لکۍ راخلاصه کړي، خو وس يې و نه رسېد، هغه و چې له ناچاريه يې په چيغو پيل وکړ، په دې وخت کې ترکاڼ د بيزو په چيغو له خوبه راويښ سو او په منډه د بيزو خوا ته راغی، ګوري چې د بيزو لکۍ د لرګي په کونده کې ټينګه مښتې ده.

ترکاڼ بيزو ونيوله او په قفس کې يې واچوله، په دې وخت کې ترکاڼ د قفس څنګ ته کښېناست او په خندا يې بيزو ته وويل: ای بې عقلې بيزو ! ايا تا غوښتل چې ترکاڼي وکړې؟ ته بايد پوه سې چې ترکاڼي د بيزو کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل تقریبا په ټولو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې د اهلیت او کاري کفایت خبره یاده سي یا یو څوک د یو کار اهلیت نه لري او کار خراب کړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مې په (۱۳۷۵ ش) کال د جنوبي پښتونخوا د پنجپای یا محمد خیلو په کیمپ کې له اروابناد قاري عبدالرزاق څخه اورېدلې ده. دی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د لویې منارې د کلي اوسېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

توپ بې تره کي (۱) نه راگرځي

وايي چي کله انګرېزانو لومړی وار پر افغانستان تېری وکړ، نو د نورو ولايتونو په شان په غزني کي هم پښتنو بريدونه ورباندي وکړل، په دې جګړه کي ډېر انګرېزان مړه سول، لښکر يې تارونار سو او يوې او بلي خوا ته يې په تېښته پيل وکړ، خو يوې ټولۍ انګرېزانو ډېر سخت جنګ کاوه، پښتنو چي هر څه بريدونه ورباندي وکړل ګټه يې نه کوله، د دې ټولۍ مخ ته يوه لوړه غونډۍ وه چي پر سر يې توپ ولاړ و، دا چي له پښتنو سره توپ نه و او يوازي يې په توره، ټوپک او بېلچې جګړه کوله، نو له توپ سره جنګ کول ډېر سخت کار و، تر څو چي به پښتنو ځوانانو تر انګرېزانو پوري ځانونه ور رسول، نو توپ به پرله پسې ډزي ورباندي وکړې او پښتانه به يې کنډ و کپر کړل.

په دې وخت کي پښتانه پوه سول چي تر څو مو د توپ غونډۍ نه وي نيولې، انګرېزان نه سو ماتولای، هغه و چي يوې ډلي ځوانانو د توپ پر غونډۍ ورمنډه کړل، توپچي چي کله ځوانان وليدل چي د دوی خواته منډي وروهي، نو پر هغوی يې پرله پسې ډزي شروع کړې چي په ډزو کي ټول ځوانان ټپيان او يا ووژل سول.

1

---

[1] (تره کی) د غلجي پښتنو يوه مشهوره قبيله ده چي لويه برخه يې په غزني ولايت کي اوسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توپچي فکر وکړ چې ټول پښتانه يې ووژل، بس زړه يې ډاډه سو او پام يې بلې خوا ته واړاوه. په دې ځوانانو کې يو تره کی ځوان هم و، دا ځوان که څه هم ټپي و، خو په ټپي ځان راپورته سو او ځان يې د توپ غونډۍ ته ور ورساوه، انګرېز توپچي يې تر غاړه ونيو او ويې واژه. کله چې نور انګرېزان پوه سول چې د توپ غونډۍ يې له لاسه ووته، نو په تېښته يې پيل وکړ.

کله چې پښتانه سره راټول سول، نو دا سوبه او بريالیتوب يې د تره کي ځوان د مېړاني او زړه ورتوب بر کت وباله. کله چې انګرېزان دوهم وار افغانستان ته راغله نو د غزني پښتانه د خپل ځان د ساتني لپاره بيا سره راټول سول، د جرګې يوه سپين ږيري وويل چې په دې کار کي د تره کو ملګرتوب ضروري دی، ځکه چې توپ بې تره کي نه راګرځي.

يادونه:

دا متل په غزني ولايت کي ډېر ويل کېږي. کله چې يو څوک د يو کار وړتيا او اهليت ولري او يا يې يو کار پخوا په ښه ډول تر سره کړی وي او نوموړي شخص ته يو ځل بيا اړتيا پېښه سي او يا د يو کار لپاره يو شخص وړ او مناسب وګڼل سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د غوايي د مياشتي پر اتلسمه نېټه له ښاغلي ومان نيازي څخه اورېدلې ده. ښاغلی نيازی د غزني ولايت د اندړو ولسوالۍ د (شمشی) د کلي اوسېدونکی دی. نيازی صاحب وايي چې دا کيسه يې له ښاغلي جانان پهلوان څخه چي اوس په کوټه کي اوسېږي اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان یې زړو جامو کې جوړ کړ

لکه په وران کلي کې باغ د ګلو وينه

وايي چې يو سړی ډېر غريب و، اولاد يې نه درلود، بس يوازې دی او مېـرمن يـې سره اوسېدل، خو بيا هم په وچه ډوډۍ نه وه ماړه. سړی به سـهار غـره تـه ولاړ، بوټي به يې راوړل او بيا به يې په ښار کې خرڅ کړل، په کومه ورځ چې به بـاران و او يا به هوا ډېره سړه وه نو غره ته نه سواى تلاى، هماغه و چې په هغه شپه به دی او مېرمن يې وږي ويده سول.

ددې سړي مېرمن ډېره ښايسته وه او پر ده هم دومره ګرانه وه چې زړه يې ورسره ډوبېده. يوه ورځ يې مېرمني ورته وويل چې سړيه نن زموږ په کلي کې واده دی، که ستا اجازه وي زه به هم ورسم. غريب سړي ويل سمه ده ولاړه سه.

ښځه واده ته ولاړه، په واده کې يې وليده چې نورو ښځو نـوي او ښايسـته کـالي اغوستي دي، خو ددې کالي زاړه او پينه پينه دي، د ښځو چې د دې زړو کالو تـه پام سو پر راټولي سوې او ملنډې يې په وهلې، وار په وار د ښځو ورته پـام کېـده، غريبې ښځې تر يو وخته څه و نه ويل، خو وروسته يې زړه تنګ سو او پـه چيغـو چيغو له واده څخه ووته.

د غريب سړي ښځه همداسې په ژړا کور ته راغله او د مېړه په غاړه کې ور ولوېده، ويل زموږ غريبي به تر کله وي؟ ډېري لوږي او تندې مې وګاللې څه مې و نه ويل، خو د کلي د ښځو سپکې خبرې او ملنډې نه سمه زغملاى، نن د واده ښځو په ما

(c) ketabton.com: The Digital Library

دومره ډرۍ او ملنډي ووهلې چي تر مرگه به مي هېري نه سي، له شرمنده گیـه نه ځمکه چاودله او نه زه په ننوتلمه، ټولو ښځو نوي کالي اغوسـتي ول، خـو زمـا کالي نوي خو هلته پر بړده بیخي ځیري او پینه پینه ول، هر ډول چي کېـږي مـا ته به یوه جوړه نوي کالي رانیسې.
غریب سړي چي خپلې گراني مېرمني ته وکتل، نو زړه یې وربانـدي تـور کبـاب سو، خو هیڅ یې له وسه پوره نه وه، نه پیسې ورسره وې چي هغې ته نوي کـالي واخلي او نه یې د هغې اوښکو ته ځان ټینگولای سوای، تر خوله یـې یـو سـوړ آه وخوت او پر مخ یې اوښکي راماتي سوې. ښځي چي د مېړه اوښکو ته وکتـل، نـو ژړا یې په ستوني کي وچه سوه او خبري یې بس کړې.
په دې وخت کي سړي ته خپله مېرمن تر پخوا ډېره ښایسه و ایسېده، بله لار یې نه درلوده، همدا یوه لاره ورپاتـه وه چـي هغـې تـه پـه خپـل ښایسـت د زړه داډ ورکړي، لومړی یې خپلې او بیا یې د مېرمني اوښکي ورپاکي کړې، وروسـته یـې په ناز ورته وویل: اې زمـا گرانـي ! ښایسـته ښـځه چـي نـوي او ښایسـته کـالي واغوندي په کالو کي یې ښایست نه معلومېږي، ټولـو ښـځو یـو د بـل کـالو تـه سترگي نیولي وي، ستا ځان ته پام دی کنه؟ ستا ښایست په ټول کلي کي نسته، ستا د ښایست اوازې په کلي کي خو څه کوې چي تر ډېر لیري لیري ځایه پوري تللي دي، ته په همدې زړو جامو کي ډېره ښه ایسې. په واده کـي د ښـځو کـالي ښایسته وه، خو ته خپله ښایسته وې، ته اصلا نه یې پوهېدلې، ښځو لـه کسـت او کینې څخه پر تا خندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځي بيا هم خبري نه کولې او همداسي په حيرانۍ يــې د مېــړه خبــرو تــه غــوږ نيولی و، سړي داسي فکر وکړ چي ښځه يې ورباندي پوه سوه چي دی هغــې تــه درواغ وايي، سترگي يې بلي خوا ته واړولې او له ځان سره يې دا لنډۍ زمزمه کړه:
ځان يې زړو جامو کي جوړ کړ - لکه په وران کلي کي باغ د گلو وينه.

يادونه:
دا متل په خيبر پښتونخوا کي ويل کېږي. کله چي يو څوک له معنوي پلوه غني وي او يا له رنگه ښکلی وي، خو په جامه خوار او ډېر بېوزله وي او يا خلک يې پــه قدر چندان نه پوهېږي، نو خلک د نوموړي شخص د ډاډگيرني لپاره دا متل وايي.
[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۶ش) کال د پېښور له مشهور طناز او ديني عــالم اروابنــاد (مولانــابجلي گــر) څخه د يوې ثبت سوي فيتې له لاري اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک چې زورور سي، نو عقل مرور سي

وايي چي يو تجارتي کاروان يوه ليري وطن ته روان و، له دې کاروان سره يو ډېر مشهور عالم او پوه سړی هم ملګری و. په لاره کي د کاروان مخه غلو ونيوله، د کاروان ساتونکي يې ووژل او کاروان يې لوټ کړ، غلو نه يوازي دا چي مالونه يې غلا کړل، بلکي کاروانيان يې هم ډېر سخت ووهل او پر دې سربېره يې خورا سپک هم کړل.

په دې وخت کي يوه سړي عالم ته وويل چي ستا قربان سم ته خو ډېر پوه سړی يې او ټول خلک دي پېژني، ته دې غلو ته يو څه نصيحت وکړه، مالونه خو يې راځخه واخيستل اوس دي موږ پر پرېږدي چي خپلو کورونو ته ولاړ سو. عالم ورته وويل چي تاسي يې وينئ چي هغوی غله دي، زه غلو ته څنګه نصيحت وکړم؟ خلکو ورته وويل چي تاسي خو ډېره ښه ژبه لرئ او خدای ډېره پوهه درکړې ده او غله هم انسانان دي او عقل لري، که ستاسي خبري واوري خامخا يې مني، که مالونه بيرته نه راکوي نو موږ خو دي پر پرېږدي.

پوه سړي ورته وويل چي انسان هغه وخت انسان وي چي په ژوند کي له عقل څخه کار اخلي ، کله چي عقل ته شا کړي او د عقل پر ځای پر زور تکيه وکړي بيا نو انسان نه دی، سړی خو هغه چا ته نصيحت کوي چي د هغوی عقل کار کوي، اوس له دې غلو څخه عقل مررور دی، ځوک چي زورور سي، نو عقل مرور سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک د خپل واک او زور له امله عقل او منطق تر پښو لاندې کړي او د خلکو په ځورولو پیل وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مې په (۱۳۶۵ ش) کال د جنوبي پښتونخوا پنجپای (محمد خېل) کیمپ کې لــه ارواښــاد مولوي عبدالحلیم صاحب څخه اورېدلې ده. نوموړی اصلا د کندهار ولایت، ژیړۍ ولسوالۍ د سنځري کلي اوسېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک چي کوَر خوري، سر به هم خوري[1]

وايي چي په يوه دېره (کوټه) کي د توت لوړي وني وې چي د انگورو په تاکونو (سپارتاک) پوښل سوي وې. د سپارتاک په سر کي لږ انگور پاته ول، ډېرو خلکو کوښښ کړی و چي دا انگور راوشکوي خو له وسه يې پوره نه ول.
د مني اخيري شپې وې او د ځمکي ټول انگور خلاص سوي ول. يوه زلمي غوښتل چي د توت وني ته ور وخېژي او کور ياني انگور راوشکوي. په حجره کي ناستو خلکو ورته وويل چي هلکه مه کوه انگور ډېر لوړ دي، داسي نه وي چي راولوېږې او خدای مه کړه لاس، پښه او يا مغزی دي مات سي. هلک د خلکو خبره و نه منله او د انگورو لپاره د توت وني ته وروخوت.
هلک کوښښ وکړ چي په لوړو څانگو کې د انگورو وږيو (ځونډيانو) ته ځان ورسوي او راو يې شکوي، په دې وخت کي د توت هغه نرۍ څانگه چي ده لاس ورپوري نيولی و ماته سوه او هلک له وني څخه راولوېد، سر يې پر يوې ډبري ولگېد او وروسته د همدې ټپونو له امله مړ سو. د جنازې پر مهال خلکو افسوس کاوه چي هلک ځوانيمرگ سو، يوه سپين ږيري چي هلک يې له دې کاره منع کاوه د کنايې او لغاز په ډول وويل: بس نو څوک چي کور خوري، سر به هم خوري.

---

[1] : د کونړ ولايت او خيبر پښتونخوا د ځينو سيمو خلک انگورو ته (کوَر) وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کونړ ولایت او خیبر پښتونخوا په ځینو سیمو کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو ځوک ډېر (اورگډی) او (اور پړاندی) وي او په لوی لاس ځان په خطر کې اچوي او بیا سر بایلوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه ښاغلي ډاکټر فرید بزگر د (۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتې پر اته ویشتمه نېټه په ایمیل کې رالېږلې ده. دی د کونړ ولایت، نرنگ ولسوالۍ د چارقلعه کلي اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دود وي، هلته سود وي

وايي چې يو وخت د ژمي په موسم کې زابل ولايت ته يو مامور را تبديل سوی و. مامور غوښتل چې خپله کډه هم رابار کړي او په زابل ولايت کې واړوي. مامور د وظيفې په لومړۍ ورځ يوه ځايي سړي مېلمه کړ.
مامور کور ته په لار ه کې له ځايي سړي څخه د سيمې په اړه پوښتنې گروېږنې پيل کړې، ويل دلته ژوند څنگه دی؟ که زه کور او ماشومان راولم دلته به گوزاره وکولای سم کنه؟ ځايي سړی چې څومره پوهېده مامور ته يې د سيمې په باب معلومات ورکړل. کور ته چې ورسېدل، نو کوربه مېلمه د کور يوې خونې ته بوت چې نيمه برخه يې تاوخانه او نېمه پاته برخه يې د اوسېدو لپاره جوړه سوې وه، د خونې تيران او دېوالونه د اور بلولو له امله تک تور اوښتي ول.
مامور چې خونې ته وکتل نو نه يوازې دا چې په سيمه کې اوسېدل ورته گران معلوم سوه، بلکې دې ته يې هم وارخطا سو چې دا يوه شپه به څنگه تېرېږي؟
څرنگه چې هوا ډېره سړه وه، نو د کور خاوند وغوښتل چې تاوخانه توده کړي چې مېلمه يخ و نه وهي. مېلمه چې د خونې تورو دېوالونو او خيرنو پردو ته وکتل نو تر دود يې يخني ښه وگڼله او د کور خاوند ته يې وويل چې يخني مې قبوله ده، خو دود نه سم زغملای.
د کور خاوند هم د مېلمه پالنې له امله پر خپله خبره ټينگار و نه کړ او له اور بلولو تېر سو. يوه شيبه وروسته مېلمه د يخنۍ له امله رېږد واخيست، هر څه چې يې ځان ټينگ کړ بيا يې هم تر وس تېره سوه، د کور خاوند ته يې وويل چې ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساړه دي، دود خیر دی اور بل کړه. د کور خاوند هم سمدلاسه اور بل کړ چې له دې سره سم خونه له دوده ډکه سوه. مېلمه تر یوه مهاله ځان دود ته ټینګ کړ، خو وروسته یې ډېر زړه تنګ سو او د کور خاوند ته یې وویل: دا خو ډېر بد دود دی، تاسي څنګه په دې ډول ژوند تېروئ؟ د کور خاوند ورته وویل: وروره موږ په همدې دود ژوندي پاته یو، هر چېري چې دود وي، هلته سود وي.

یادونه:

دا متل په زابل، غزني او نژدې سرو سیمو کې ډېر ویل کېږي. په کومه سیمه کې چې واوره اوري او هوا یې سړه وي نو اور بلول د ژوند چاري اسانه کوي او خلکو ته ګټه رسېږي، کله چې یو یخ وهلی سړی اور ته کښېني او تود سي، نو د اور ګټې او فایدې په دې متل سره بیانوي.[1]

[1] دا کیسه مي د(۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر دوه ویشتمه نېټه له ښاغلي هدایت الله فیضي څخه په تیلیفون کي اورېدلې ده. دی د زابل ولایت د کلات ښار اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مېږونه وي، هلته کورونه وي

وايي چې يو کال خورا ډېره واوره واورېده، لاري او کوڅې بندي سوې، ډېر کورونه تر واورو لاندي سول، ډېرو خلکو ته د سر او مال تاوانونه ورسېدل. ژمی هــر ډول چې و تېر سو او پسرلی راغی، د پسرلي نهه ورځې هم تېري ســوې، خلــک ډاډه سول چې اوس به نو نوره واوره نه کېږي. د غزني ولايت په يوه ليري کلي کي يو سپين ږيری اوسېده. دی ډېر تجربه کار او له موسم سره ښه بلد و، ده لس ځوانان زامن درلودل او ښه يې روزلي ول چې دده له خبري هيڅ نه اوښتل.

سهار مهال و، سپين ږيري اسمان ته وکتل، اسمان تک شين و، يوه زوی تــه يــې وويل: زويه ولاړ سه د هاغه غونډۍ پر سر ودرېږه، شاوخوا وګوره چې پــر اســمان وريځ ښکارېږي که نه؟ زوی يې ولاړ او پر غونډۍ ودرېد، شا وخوا يې څار وکــړ او بيرته راغی، پلار ته يې وويل چې بابا ډېر ليري يوه لوېشت سپينه ورځ ښکاري.

سپين ږيري زامنو ته وويل چې دا وريځ خطرناکه ده، زمــا تجربــه دا ده چــي نــن واوره کېږي او دا واوره به ډېره خطرناکه وي، نن کارونو ته مه ځئ او پر کور پاتــه سئ. بيا يې وويل چې په غوجل کي ولاړ غويی حلال کړئ چې پوخ يــې کــړو. د کور ټول لويان او کوچنيان يوې کوټې ته راولئ او کوټه ښه توده کړئ. نورو زامنو ته يې وويل چې تاسي د واوري پاکولو سامانونه تيار کړئ، پنډي جامې واغوندئ او ځانونه د واوري پاکولو ته چمتو کړئ.

زامنو يې هم د پلار خبره ومنله، هر څوک په خپل کار پسي روان سول. د کلــي خلکو وويل چې د سپين ږيري او د هغه د زامنو ماغزه خراب سوي دي، هسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېځایه له واوري ډاربږي، په دې شنه اسمان او پسرلي کې به واوره له کومه سي؟ کلیوال له خپلو کورونو را ووتل، هر څوک په خپل کار پسې ولاړل.

یوه لوښت وریځ ورو ورو پسي ډېرېده او اخیر یې د اسمان مخ پټ کړ، لږ شیبه وروسته واوري په اورېدو پیل وکړ. هغه خلک چې په کورو کې پاته وه نه یې د واوري لپاره چمتووالی درلود او نه یې هم د سونګ لپاره بوټي او نور ضروري شیان درلودل. واوره ډېره چټکه او غټه غټه اورېده، هغه ځوانان چې له کلي څخه لیري تللي ول دا موقع یې پیدا نه کړه چې بیرته خپلو کورونو ته راسي.

په لږ وخت کې واوري کوڅې او لاري بندي کړې، واوره وار په وار پسې ډېرېده، داسي وخت هم راغی چې واوره د کورونو تر دروازو پورته سوه، د سپین ږیري زامنو به په نوبت سره له بامو څخه واوره پاکوله، کله چې به ستړي سول او یا به یې ساړه وسول، نو هغې کوټې ته به راغله چې دیګ پکښې باندي و. له دیګ څخه به یې غوښه را وایسته او وبه یې خوړه، په همدې ډول به یوې ډلي واوره پاکوله او بلي ډلي به ځانونه تودول.

د سپین ږیري زامنو ته ګرانه وه چې له نورو خلکو سره د واوري په پاکولو کې مرسته وکړي او یا د هغوی له حاله خبر سي، دوی ایله دومره وکړل چې د خپل کور واوره پاکه کړي. ماښام مهال واوره ودرېده، خو بیا هم په کلي کې چوپه چوپتیا وه، ان دا چې د سپو غپاوي هم نه اورېدل کېدې.

د سپین ږیري زامنو د کلي د لارو او کوڅو په خلاصولو پیل وکړ. کوڅې پاکي سوې، خو هیڅ یو کلیوال کوڅې ته را و نه وت، په کورونو کې هم د چا غږ نه اورېدل کېده، بس یوازي په هوا کې کارګان ګرځېدل او کاغ کاغ یې کاوه. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپين ږيري زامنو د ګاونډي د کور له دروازې څخه واوره پاکه کړه، يوه زوی يې ناره کړه: راووځئ دا دی کوڅه خلاصه سوه، خو چا ځواب ور نه کړ، ځوان د ګاونډي کور ته ور ننوت، ګوري چي د ګاونډي ټوله کورنۍ مړه سوې ده، وروسته معلومه سوه چي د کلي ټول خلک مړه سوي دي، پر چا خوني رانړېدلي او څوک له يخنۍ څخه مړه سوي دي، په نيمه ورځ کي د ټول کلي خوله پټه سوه، بس يوازي د سپين ږيري کورنۍ ژوندۍ پاته سوه.

کله چي هوا توده او واوري ويلي سوې، نو لاري هم خلاصي سوې، د نورو کليو خلک راغلل چي ددې کلي احوال واخلي، ګوري چي له يوه کور پرته نور ټول کليوال واوري وژلي دي. په يوه ورځ کي ټول کلی هديره سو، ددې پېښي اوازه تر ليرو ليرو سيمو پوري ولاړه، دا پېښه په کيسو او نکلونو کي ورګډه سوه، اناګانو او نيکه ګانو د خپلو لمسيانو تر غوږو هم ور ورسوله.

د سپين ږيري زامنو ليڅي رابډوهل، کارونه يې وکړل، وروسته يې ودونه وکړل، ټولو ځانونو ته جلا جلا کورونه جوړ کړل، زامن او لوڼي يې پيدا سوې، هغوی هم ځوانان او ودونه يې وکړل. ورو ورو کلی بيرته اباد او د پخوا په شان پراخ سو، خان او حجره، ملا او جومات يې پيدا کړل. دا کلی (نوی کلی) وبلل سو چي د سپين ږيرو د زامنو برکت و، د سپين ږيرو زامنو هم ځانونه له مرګه وساتل او هم يې خپل کلی د پخوا په شان اباد کړ، اوس کلی اباد او له خلکو پخوانۍ غمجنه کيسه هېره وه، خو ځيني پخوانۍ کنډوالې لا اوس هم پاته وې او لکه زړه انا خپلو لمسيانو ته به يې ددې غمجني پېښي کيسه وريادوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

یوه ورځ یو مسافر پر لاره تېرېده، ده هم په ماشومتوب کې له خپلي انا اورېدلي وه چي ددې کلي ټول خلک واوري وژلي دي، کله چي کلي ته راغی، نو ګوري چي کلی سمسور او اباد دی، له حیرانیه یې ګوته په غاښ ونیوله، د کلي له یوه سړي څخه یې وپوښتل: اې وروره ! ما اورېدلي وه چي ددې کلي ټول خلک واوري ووژل، خو اوس چي زه ګورم ټول کلی اباد دی. سړي د خپل سپین ږیري نیکه د تدبیر او د هغه د لسو مېړنیو زامنو کیسه ورته وکړه. په دې وخت کي مسافر وویل: چي مېړونه وي، هلته کورونه وي.

یادونه:

دا متل په کندهار او غزني ولایتونو کي ډېر ویل کېږي. کله چي ځوانان یو کار په ډېره مېړانه تر سره کړي او یو څوک د خپلو زامنو، تربرونو او خپلوانو په مټ یو کار په بریالیتوب سره پای ته ورسوي، نو خلک د ځوانانو د هڅوني او ستاینې لپاره دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي بد گرځي، بد به پرځي

وايي چي يو سوداگر په بازار کي پر يو چوک ودرېد او په لوړ اواز يې ناره کړه: يو مزدور مي په کار دی، د يوې ورځي کار دی، خو د يوې مياشتي مزدوري ورکوم. خلکو چي دا خبره واورېده نو ورته رامنډې يې کړې، سوداگر هم د گړندي په نوم يو ځوان پکښي خوښ کړ او له ځان سره يې بوت.

سوداگر گړندي ته ښه غوړه ډوډۍ ورکوله او ښه يې نازاوه. يوه مياشت وروسته يې ورته وويل چي گړنديه اوس به نو هوسا سوی يې، راځه چي اوس نو کار ته ولاړ سو. سوداگر او گړندی پر اسانو سپاره سول، دوه خالي جوالونه يې هم له ځان سره واخيستل او د يوه دښت پر خوا روان سول.

گړندي او سوداگر تر غرمې مزل وکړ، تر څو دښتونو او غرونو تېر سول چي اخير يوې تنگي درې ته ورسېدل. اسان يې يو ځای ودرول او جوالونه يې راواخيستل، يو څو گامه چي ولاړل، نو يو غار په مخه ورغی چې د دباندي له خوا تياره ښکارېده، خو کله چي دوی ورننوتل نو وروسته په غار کي سوکه سوکه رڼا ښکاره سوه. سوداگر په غار کي يوه څا ته ودرېد چي ډېر ژور و او پای يې هيڅ نه معلومېده. سوداگر د گړندي په ملا کي يو پړی کلک وتاړه او ورته ويې ويل: په دې څا (کوهي) کي سره زر او قيمتي غمي پراته دي، کله چي د څا پای ته ورسېدې، نو زه به سلواغه در کښته کړم، ته به يې ډکوې او زه به يې راپورته کوم، کله چي جوالونه ډک سول، تا به راپور ته کړم او له خيره سره کور ته به ځو، گړندي هم دا خبره ورسره ومنله او څا ته ورکښته سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګړندي سلواغې له قيمتي غميو ورډکولې او سوداګر به راپورته کولې او په جوالونو کي به يې اچولې، کله چي جوالونه ډک سول، نو سوداګر وويل چي ګړنديه اوس نو پړی په ملا پوري کلک وتړه چي راپورته دي کړم. ګړندي هم پړی په ملا کي ټينګ وتاړه او سوداګر ته يې وويل چي دا دی ځان مي وتاړه. سودا ګر چي ګړندی د ښا تر نيمايي پوري راپورته کړ، نو پړی يې په چاړه پرې کړ چي له دې سره سم سلواغه د ښا په پای کي ولوېده.

ګړندی تر يوه وخته بې سده و، کله چي په سد کي سو، نو ټول بدن يې درد کاوه، په تېره بيا هډوکو يې داسي درد کاوه لکه په تبر چي دي وهلی وي. هر څه نارې چي يې وکړې چا نه اورېدې. کله چي يې په ښا کي يوې او بلي خوا ته حرکت وکړ، نو ګوري چي دا ښا نه، بلکي تر ځمکه لاندي يو لوی غار دی چي يوې او بلي خوا ته تللی دی، شا وخوا د انسانانو دسر کوپړې او نور هډوکي پراته دي. له وېرې يې د بدن وېښتان جګ جګ ودرېدل او سخت وارخطا سو، داسي ورته ښکاره سوه لکه خپل مرګ چي په سترګو ويني، خو بيا يې هم زړه راغونډ کړ او د خلاصون په لټه کي سو. هري خوا ته چي به ولاړ، نو د وتو لاره نه ورمعلومېده.

يوه ورځ او شپه يې په لوږه، تنده او سرګردانۍ تېره کړه، يو وخت ګوري چي ځنګ ته يې يو شی ودرېده، کله چي يې ښه ورته وکتل، نو ګوري چي يوه ګيدړه پر يوه شي بوی کاږي. فکر يې وکړ چي دا غار خامخا يوې خوا ته د وتو لار لري، ګيدړي ته يې ورحمله کړه او ټينګه يې ونيوله، ګيدړي چي هر څومره زورونه ووهل ځان يې له ګړندي څخه نه سوای خلاصولای. ګړندي هغه پړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې يو سر يې دده په ملا کې تړل سوی و، بل سر يې د گيدړې په ملا پورې کلک وتاړه او گيدړه يې خوشې کړه.

گيدړه چې ډېره وارخطا وه په منډو يې پيل وکړ، گيدړه چې هرې خوا ته ځي نو گړندی هم ور پسې ځي. په همدې ډول ځي، ځي، ځي چې يو وخت رڼا معلومه سوه. رڼا ورو ورو پسې ډېرېده، يو وخت گورې چې گيدړه د ځمکې سر ته راووته. گورې چې ډېرې پېچلې درې او جگ جگ غرونه دي، بيخې يو بل ځای دی. گړندي گيدړه خوشې کړه او راروان سو. پوره يوه ورځ يې مزل وکړ چې ايله بيله يوې لارې ته را ووت او له هغه ځايه خپل کور ته ولاړ.

يوه ورځ يې په زړه کې راوگرځېده چې راسه ته هم هغه ځا ته ورسه او قيمتي غمي راوکاږه، خو کله چې هغه دښت ته ولاړ، نو لار ځني ورکه سوه، هر څومره چې وگرځېده هغه ځا يې پيدا نه کړ، هغه و چې بېرته ستړی ستومانه کور ته راغی. بيا يې په زړه کې وروگرځېده چې بايد سوداگر پيدا کړم، کېدای سي چې سوداگر بيا هغه چوک ته په مزدورانو پسې راسي. ځان يې په پټو کې ټينگ و نغښت او پر هغه چوک ودرېد.

يوه ورځ يې تېره کړه، خو سوداگر رانغی، بله ورځ هم رانغی، خو دريمه ورځ گورې چې هماغه سوداگر بيا چوک ته راغی. تر څو چې سوداگر ناره کوله، گړندی ورنږدې سو ويل ما مزدورۍ ته درسره بوزه. د سوداگر زړه ته نه لوېده چې گړندی دې ژوندی پاته سوی وي، ځکه چې سوداگر ډېر مزدوران ځا ته ور اچولي ول او تر اوسه پورې يې يو هم ژوندی نه و راختلی. سوداگر په پخوانيو شرطونو گړندی له ځان روان کړ او خپل کور ته يې بوت، گړندي ويل داسې نه وي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومي پېژني ، هغه و چي دا ځل يې سوداګر ته خپل نوم او د کور پته غلطه وروښووله، بيخي يو داسي نوم يې وروښود چي د سوداګر په وطن کي نه و، دغه ډول يې خپل اصلي وطن هم ور ونه ښود،بيخي يو ليري وطن يې ورياد کړ.

سوداګر يوه مياشت وروسته ګړندي ته وويل چي ځوانه ځان تيار کړه. بيا يې دوه اسان له ځان سره بوتلل او هماغه ښا ته ولاړل. سوداګر وويل چي ښا ته ورکښته سه او قيمتي غمي راپور ته کړه. ګړندي چي ښا ته وکتل نو سوداګر ته يې وويل: اوهو په دې ښا کي څومره توره تياره ده، زما سترګي توربړي، زه نه سم ورکښته کېدلای. سوداګر چي هر څومره ورته وويل چي زه درسره يم هيڅ نه کېږي، خو ګړندي نه ورسره منله ويل زه وېرېږم، ته يو ځل ورکښته سه چي زه دي ووينم، بيا به وروسته زه ورکښته سم. اخير سوداګر مجبوره سو په ملا کي يې پړی وتاړه او ګړندي ښا ته وروځړاوه.

کله چي سوداګر يوه سلواغه قيمتي ډبري راپورته کړې، نو سوداګر وويل چي اوس نو ما درپورته کړه او ته راکښته سه. ګړندي وويل چي نه زه وېرېږم، ته هسي هم ورلوېدلی يې، ژر ژر يو څو سلواغې راډکي کړه چي ځو له خيره. سوداګر چي اوس کښېوتلی و او بله چاره يې هم نه درلوده سلواغې يې له غميو ډکولې او ګړندي به راپورته کولې، کله چي جوالونه ډک سول، نو ګړندي سوداګر ته وويل چي اوس نو پړی په ملا کي ټينګ وتړه چي راپورته دي کړم.

سوداګر هم خوشاله سو، پړی يې په ملا پوري کلک وتاړه او ګړندي ته يې وويل چي درپورته مي کړه. ګړندي چي سوداګر د ښا خولې ته رانژدې کړ، نو ورته ويې ويل چي زه هماغه ګړندی يم چي تا په دې ښا کي اچولی وم، اوس نو ستا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ وار دی، له دې سره سم یې پړی په چاړه پرې کړ او سوداګر د څا په پای کې وغورځېد.

ګړندي د غمیو جوالونه پر اسانو را بار کړل او خپل کور ته یې راوړل، تر یو څو میاشتو پوري یې چا ته حال نه وایه، کله نا کله به پټ د سوداګر کورته ورته او شاو خوا به یې له خلکو څخه دسوداګر پوښتنه کوله، خو خلکو به ورته ویل چې سوداګر ورک دی. کله چې ګړندی ښه ډاډه سو چې نور نو سوداګر ژوندی نه دی خپلو خپلوانو او انډیوالانو ته یې ټوله کیسه وکړه، خلکو چې د ظالم سوداګر کیسه واورېده نو یوه وویل : چې بد ګرځي بد به پرځي.

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چې یو څوک په یوه بده لاره کي روان وي او په هماغه بده لار کي تاوان ویني او یا مړ سي، نو خلک د بد شخص سره د کړکي څرګندولو په خاطر دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي جنگ سوړ سو، میری تود سو[1]

وایي میری یو ځوان هلک و چي غره ته په لرگو راټولولو پسي ولاړ، کله چي میری په غره کي و، نو په کلي کي یې د پلار له یوه کلیوال سره جنگ سو، جنگ ډېر دوام و نه کړ او ډېر ژر د کلیوالو په منځگړیتوب پای ته ورسېد. په دې وخت کي یو بل کلیوال هم د لرگو راټولولو لپاره غره ته ولاړ چي په لاره کي میری په مخه ورغی. میري ورته وویل چي په کلي کي څه حال و؟ کلیوال وویل چي خیروخیریت و، خو پلار دي له فلاني سره د ځمکي پر سر لږ جنجال وکړ، هغه هم د خدای فضل دی د کلیوالو په منځگړتوب ارام سو.

میری چي په دې کیسه خبر سو نو په منډه یې ځان کلي ته ورساوه، هغه سړی یې پیدا کړ چي دده له پلار سر یې لانجه کړې وه، بس تبر یې ورسره سم کړ او پر سر یې په تبر وواهه چي هغه بېچاره ځای پر ځای مړ سو. کلیوال چي راغلل گوري چي میري سړی وژلی دی. د کلي ملک وویل چي وا میریه ولي دي سړی مړ کړ؟ میري ورته وویل چي زما له پلار سره یې جنگ کړی و، ځکه مي مړ کړ. د کلي ملک نورو کلیوالو ته مخ ور واړاوه او ورته ویې ویل: چي جنگ سوړ سو، میری تود سو.

---

[1]: دا متل دوې نوري کیسې هم لري چي یوه یې ښاغلي علم گل سحر په خپل کتاب (خبره له خبري پیدا کېږي) کي را اخیستې او بله کیسه یې ښاغلي موسی خان شـینواري پـه خپـل کتاب (د متلونو کیسې) کي خوندي کړې ده، خو زما کیسه د مکان، زمان او پېښي له پلوه له دې دواړو کیسو سره توپیر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل تقریبا په ټولو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي یو څوک یو کار ته ناوخته لاس وراچوي یا د تېري پېښي په اړه ناوخته بحث کوي یا عکس العمل ښيي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اته ویشتمه نېټه ښاغلي ډاکټر فرید بزګر په ایمیل کي را استولې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي يې وخورې په دروېزه[1]

هېره به يې نه کړې مزه

وايي چي يو سړی ډېر غريب و، له غره څخه به يې بوټي راوړل او په بازار کـي بـه يې خرڅول، ښځي به يې هم د خلکو په کورونو کي په مزدورۍ کالي پرېول او په همدې يې خپله گوزاره کوله. يو څه وخت وروسته ښځه ببوزلې تنگه کړه او نـور يې تر وس تېره سوه، سړي ته يې وويل چي بس ده ډېري خوارۍ مي وگاللې، زه نور کار نه سم کولای. سړي چي هر څومره زارۍ ورته وکړې چي که ته کار و نه کړې يوازي د بوټو په پيسو زموږ گوزاره نه کېږي، ښځي يې بيـا هـم خبـره ونـه منله، ويل زه نور کار نه سم کولای.

سړي چي بله چاره نه درلوده ښځي ته يې وويل چي سمه ده کار مه کـوه، زه بـه خپل کار کوم او په همدې پيسو به گوزاره کوو، ښځي ورته وويل چي نـه پـه دې ډول گوزاره نه کېږي، يو بل کار پيدا کړه. غريب سړی چي هر څومره په کار پسي وگرځېد بل کار يې پيدا نه کړ، اخير ناچاره سو او بيرته يې لـه غـره څخـه بـوټي راوړل پيل کړل.

ښځي يې ورته وويل چي که بل هيڅ کـار نـه وي، نـو سـوال خـو کـولای سـې، سوالگران هره ورځ ډېري پيسې پيدا کوي او ښه ژوند لري. سړي چي هر څومره

---

[1] : دروېزه: سوال ، گدايي، فقر، لاس نيول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته وویل چې سوال کول بد کار دی، خو ښځې یې نه ورسره منله، ویل خیر دی یو څو ورځې به شرمېږې، خو وروسته به عادت سې، که یـو ځـل دې د سـوال او دروېزې د ډوډۍ خوند ولید بیا به دې دا خوند هیڅکله هېر نه سي.
سړي بیا هم دې کار ته غاړه نه ایښووله، ویل نه زه خپله خواري کـوم. کلـه چـې ښځه پوه سوه چې مېړه یې خبره نه مني، نـو لـه مېـړه سـره یـې پـه جنجـالو او جنګونو پیل وکړ، داسې ورځ به نه وه چې د دوی په کور کې به جنګ او جګړې نه وې، اخیر خپل کور خو څه کوې چې ګاونډیان هم ځني په تکلیف سول.
سړي چې به هر څومره ګوزاره کوله ښځې یې بیا هم اوبه خړولـې، اخیـر سـړی مرور سو او اکثره وخت به د خپلوانو کره اوسېده. ښځه چې په کـور کـې یـواځې سوه، نو په کوڅه او کلي کې یې له ښځو سره جنګونه شروع کړل، خلک ډېر ځني تنګ سول، راغلل او د ښځې مېړه تـه یـې شـکایت وکـړ. سـړي چـې د کلیوالـو شکایتونه واورېدل، نو خپل خپلوان او دوستان یې راټول کړل او ورتـه ویـې ویـل چې زه دا ښځه طلاقوم. خپلوانو یې ورته وویل چې تـه ودرېـږه مـوږ بـه یـو وار نصیحت ورته وکړو، که بیا هم سمه نه سوه طلاقه به یې کړې. سړي ویـل سـمه ده.

د سړي خپلوانو ښځې ته وویل چې نور له خلکو سره جنجال مه کوه، موږ ټول په تا شرمېږو، که نه سمېږې نو مېړه دې طلاقوي. ښځې چې د طلاق خبره واورېده، نو لږ ارامه سوه، یو څه وخت یې سم ژوند کاوه، خو وروسته یې بیا د پخوا په شان جنجالونه شروع کړل، مېړه یې ورته وویل چې تا خو زما سره وعده کړې وه چـې بیا به شر او شور نه کوې، بیا دې ولې جنګونه شروع کړل؟ زړه دې راخوړین کړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور نو صبر نه سم کولای، اوس دي نو خامخا طلاقوم. ښځه وېري واخیسته چې مېړه یې رښتیا طلاقوي، ویل داسي نه وي د شپې تېر ځای مي ودربږي، په کلي کي مي هم خلک د ژبوري ښځي په نوم پېژني، خدای خبر چي بل مېړه به پیدا کړم. هغه و چي له ځان سره یې یو چم جوړ کړ، له مېړه سره یې غوړه مالۍ شروع کړې او بخښنه یې ځني وغوښته، ویل زه دا منم چي په خپله خوله مي ټول خلک د ځان دښمنان کړي دي، خو څه وکړم اوس مي عادت سوی دی. ما څو واره کوښښ کړی دی چي دا عادت پرېږدم خو نه پاتېږي. ما داسي اوربدلي دي چي که څوک یوه میاشت د سوال ډوډۍ وخوري نو هر ډول بد عادت ځني پاتېږي.

سړی چي اوس نو تر پزي راغلی و هر کار ته یې غاړه ایښووله. ښځي ته یې وویل چي که څه هم دا د بې غیرتو خلکو کار دی او ډېر شرمېږم، خو ستا لپاره دا کار هم کوم. هغه و چي له غره څخه بوټي راوړل او خپل د عزت کار یې پرېښود او په سوال او دروېزه یې شروع وکړه، سهار تر ماښامه به یې په بازار کي سوال کاوه او په هغه پیسو به یې د کور ګوزاره کوله.

یوه میاشت پر له پسې یې د سوال په ډوډۍ ګوزاره وکړه. ښځي یې یو څه وخت سم ژوند کاوه، خو وروسته یې بیرته هماغه پخوانۍ نخرې شروع کړې. سړي ورته وویل چي وابښځي د خدای پار ته وګوره ! د سوال ډوډۍ خو مي هم دربانديي وخوړه اوس ولي جنجال کوې؟ ښځي په خندا ورته وویل چي پر دواړو سترګو، زه به جنجال پرېږدم او ته سوال پرېږده. سړی چي اوس په سوال او مفته ډوډۍ روږد سوی و، زړه یې نه غوښتل چي سوال پرېږدي. ښځي ته یې وویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خير دی زه به خپل سوال کوم او تا به ساتم، خو تـه لـږ سـمه گـوزاره کـوه. ښځي ورته وويل چي پخوا خو سوال کول يو ضرورت و، اوس خو دا دی ما درتـه وويل چي سمه گوزاره درسره کوم، که مي بيا بده گوزاره وکړه هر ډول سزا چـي راکوې زه يې منم. اول تا ماته نصيحتونه کول چي په کور او کلـي کـي مـي مـه شرموه، ټول خپلوان او سيالان راباندي خاندي، اوس چي ته په ځوانـه ځـوانۍ او روغ صورت سوال کوې پر موږ خلک نه خاندي؟ ته په ځان نـه پـوهېږې، پـر مـا دومره خلک نه خاندي لکه پر تا چي خاندي، مـا تـه هـره ورځ ښـځي پيغورونـه راکوي، وايي مېړه يې ځوان او په صورت روغ رمټ دی، خو بې غيرتـه سـړی دی کار نه سي کولای او سوال کوي.

لنډه دا چي ښځي له جنجاله او سړي له سواله لاس نه اخيست او هر يو پر خپلـه خبره ولاړ و. اخير ښځي ورته وويل چي زه په يوه شرط ستا خبره مـنم چـي تـه سوال پرېږدې او د پخوا په شان خپله خواري او مزدوري وکړې. سړي ورته وويل چي ستا خوښه ده، جنجال پرېږدې که نه ، خو زه سوال کول نه پرېـږدم. ښـځي چي له خدايه دغه ورځ غوښته ډېره خوشاله سوه او په خندا يې وويل: چـي يـې وخورې په دروېزه، هېره به يې نه کړې مزه.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يو څوک په يو ناوړه عمـل روږد وي، په تېره بيا دا چي يو څوک په مړو سترگو ډوډۍ پيدا کوي يـا د روزۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټلو په لاره کې زحمت نه ګالي او له دې عادت څخه نه اوړي، نو خلـک لـه دې عمل سره د کرکې څرګندولو په خاطر دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۰ ش) کال د کب د مياشتي پر لسمه نېټه د جنوبي پښتونخوا په سرانانو نومي سيمه کي له ښاغلي محمد يونس څخه اورېدلې ده. دی د هلمند ولايت د ناوې ولسوالۍ اوســېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چورت یې واهه، خورجین یې بایلود

وايي چې يو سوداګر له خپل نوکر سره يو ليري ځای ته په سفر روان و، له دوی سره يو آس او يو له سروزرو ډک خورجين و. په لاره کې يې آس ناروغه سو، وار په وار يې ناروغي پسې ډېرېده چې وروسته مړ سو، تر دې وروسته سوداګر او نوکر پر پښو روان سول. يو څه مزل چې يې وکړ، نو ډېر ستړي سول، په دښت کې يې يو ځای واړول چې شپه تېره کړي.

په دې وخت کې يو بل مسافر هم پر لاره تېرېده، کله چې يې سوداګر او نوکر وليدل نو ورته ويې ويل: دا سيمه ډېر خطرناک غله لري، پر ځان پام کوئ چې و مو نه شکوي. سوداګر چې دا خبره واورېده، نو سخت وارخطا سو، نوکر ورته وويل چې باداره ته غم مه کوه، ښه بېغمه ويده سه، زه به پيره کوم. سوداګر هم ورسره ومنل او ويده سو. يوه سترګه خوب چې يې وکړ، نو بيرته راويښ سو، کله چې يې نوکر وليد چې ويښ دی نو زړه يې پوړه (ډاډه) سو او بيرته ويده سو.

شپه ښه پخه وه چې سوداګر بيا سترګي راروښي کړې، ګوري چې نوکر ويښ دی، خو په درنو سوچونو کي ډوب دی، سوداګر وويل: وا هلکه څه چورت وهې؟ نوکر وويل چې دې خبري ته چورت وړی يم چې خدای پاک دا دومره لوی اسمان څنګه بې ستني درولی دی؟ سوداګر په درد وويل: بېعقله سوچونه پرېږده خپله پيره کوه. له دې خبري سره سم سوداګر بيا ويده سو.

يوه شيبه وروسته چې راکښېناست، نو ګوري چې نوکر بيا هغسې چورتونه وهي، سوداګر بيا په درد وويل: وا هلکه تاته وايم ! بيا څه چورتونه وهې؟ نوکر وويل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په دې اړه سوچ کوم چې خدای پاک دا دومره خلکو ته څنګه روزي ور رسوي؟ سوداګر په درد وویل: وا د خدای اسکېرلې ما نه درته وویل چې خپله پیره کوه؟ له دې سره سم سوداګر بیا پرېوت او دا وار ښه په درنو ویده سو.

سپېدې لا نه وې چاودلې چې سوداګر راویښ سو، ګوري چې نوکر بیا هم په چورتونو کې ډوب دی. بیا یې په درد وویل: اې بدبخته بیا څه چورتونه وهې؟ نوکر وویل: خورجین غلو وړی دی، بله یې لا دا چې زما او ستا څپلۍ یې هم وړي دي، اوس دې خبري ته چورت وړی یم چې له دې ځایه به په لڅو پښو څنګه ځو؟

سوداګر چې د خورجین د غلا کېدو خبره واورېده، نو چیغې او نارې یې جوړي کړې، خو هیڅ یې له لاسه نه کېده، هغه و چې تش لاس کور ته راغی، ټوله شتمني یې د سروزو خورجین و چې غلو یووړ، یو څه پیسې چې یې په کور کې درلودې هغه هم یو څه وخت وروسته خلاصې سوې.

اوس نو سوداګر سوداګر نه و، داسې غریب سو چې د اولاد ډوډۍ به یې په خوارۍ پیدا کوله. کله چې به چا پوښتنه ځني وکړه چې ته خو یو وخت ډېر شتمن سړی وې، څنګه داسې غریب سوې؟ ده به یو سوړ اسوېلی وکیښ او ورته وبه یې ویل: زه د خپل نوکر له لاسه بدمرغه سوم، دی دې خدای خوار کړي، چورت یې واهه خورجین یې بایلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کې ویل کېږي. کله چې یو څوک د کار وخت په چورت وهلو او خیال پلوونو تېروي او په دې ډول د کار وخت ځنې تېر سي او یا له دې امله تاوان ور ورسېږي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلي له عبدالکریم نـومي بزګر څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ښنګه سوال هغسي ځواب

يو سوالګر کلي ته راغی او د يوه کور دروازه يې وروټکوله، د کور خاوند د کور له بالاخانې څخه سر راو ايست، ويل څه وايې؟ سوالګر ورته وويل چي ته يو وار دلته راسه چي يو ډېر ضروري کار درسره لرم، کله چي د کور خاوند راغی، نو سوالګر ورته وويل چي خير راکړه.

د کور خاوند ته درد ورغی، ويل دا خبره خو دي هلته هم راته کولای سوای، تر دې ځايه دي ولي را خوار کړم، خير اوس راځه چي بالاخانې ته ولاړ سو، د کور خاوند دمخه او سوالګر ورپسې سو، کله چي بالاخانې ته ورسېدل نو د کور خاوند ورته وويل چي خدای دي يې درکړي. سوالګر ورته وويل چي د کور په دروازه کي به دي راته ويلي وای چي خدای دي وزله وکړه، دا دومره زحمت دي ولي راکړ؟ د کور خاوند ورته وويل چي تا به هم هلته راته ويلي وای چي خير غواړم، بس چي ښنګه سوال هغسي ځواب.

يادونه: دا متل په کندهار او غزني کي ډېر ويل کېږي. کله چي د يو کار په مقابل کي يو مناسب عکس العمل وښوول سي او يا يو بد سړي ته په خبرو او منطقو غابښ ماتوونکی ځواب ورکړل سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي په (۱۳۶۷ ش) شمسي کال له ارواښاد جنرال محمد اکرم خاکرېزوال څخه اورېدلې ده. ارواښاد خاکرېزوال د کندهار ولايت د خاکرېز والسوالۍ اوسېدونکی و چي د طالبانو تر واکمنۍ وروسته د کابل د امنيې قوماندان او په کندهار کي په يوه چاودنه کي ووژل سو. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک له سقاويانو وېربږي،

کونډه له خپلو لمسيانو وېربږي

د يوه سړي نوم حبيب الله و، خو خلکو به (سقاو) يا د سقاو زوی باله. ده يوه لويه ډله جوړه کړه او د افغانستان د هغه وخت پاچا غازي امان الله خان ته پور ته سو، تر څو جگړو وروسته يې پاچهي ونيوله، خلکو دده پاچهي نه منله خو حکومت غوښتل چي په زور خلک د ځان تابع کړي، په دې ډول د افغانستان په ډېرو ولايتونو کي د خلکو او حکومت تر منځ جنگونه پيل سول.

خلکو حکومت او د حکومت ملگرو ته سقاويان ويل. د سقاويانو يو لوی لښکر له کابل څخه مخ پر کندهار روان سو. په غزني او زابل کي خلکو سخت جنگونه ورسره وکړل، خو د سقاويانو لښکر لوی و او تر کندهاره پوري راور سېد. په کندهار کي د معروف ولسوالۍ د هوتکو په سيمه کي سخت جنگ ونښت. په دې وخت کي اوازه سوه چي سقاويان چي هره سيمه ونيسي، نو خلک وژني او کورونه يې لوټوي.

د چور او لوټمارۍ اوازې هري خوا ته خپرې سوې، خلک سخت وارخطا او هري خوا ته په منډو سول، چا ليري سيمو ته کډي بار کړې او چا بيا خپل قيمتي شيان تر خاورو لاندي پټ کړل. په دې وخت کي د کندهار ولايت، ارغسان ولسوالۍ د سپيني گاري په کلي کي يوه ښوزله کونډه اوسېده چي يوازي يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یومنگی د غوا غوړي درلوده. کله چي یې د چور او چپاول اوازه واورېده، نو د غوړو منگی یې په تخرگ کي ونیو او له کلي څخه ووته. په دې وخت کـي د کونـډي کوچني لمسي چي خپله انا ولیده، نو پټ ورپسې سو، کونـډي د غـوړو منگــی د یوې غونډۍ په لمن کي تر خاورو لاندي پټ کړ او دا بیرته کور ته راغله.

یو ساعت وروسته د کونډي لمسی وږی سو، انا ته یې وویل چي زه وږی یم، ماته ډوډۍ راغوړه کړه، کونډي ورته وویل چي غوړي په کور کي نسته. د کونډي لمسي هم سمدلاسه له دسترخوان څخه یوه وچه ډوډۍ راواخیسته او له کور څخه ووت. کونډه هم سمدلاسه پسې راووته او د هغه په څار روانه سوه. د کونډي لمسی سیده د هغي غونډۍ لمني ته ورغی چي انا یې د غوړو منگی پکښي ښخ کړی و. منگی یې له خاورو راوکیښ، سر یې ورخلاص کړ او ډوډۍ یې په غوړه کړه. په دې وخت کي کونډه هم راورسېده، منگی یې راواخیست او د کور پر خوا روانه سوه.

کور ته لا نه وه رسېدلې چي خور یې په مخه ورغله، خور یې پوښتنه څني وکړه چي دا د غوړو منگی چېري وړې؟ کونډي ورته وویل چي دا منگی مي یو ځای پټ کړی و، خو اوس مي بیرته راوکیښ او کور ته یې وړم. خور یې وویل چي خلک خپل شیان له کورو څخه لیري یو ځای پټوي او ته یې بیرته کور ته وړې؟ کونډي په ډېري نا امیدۍ او نا هیلۍ ورته وویل: هی هی خوري څه وکړم؟ خلک له سقاویانو وېرېږي او کونډه له خپلو لمسیانو وېرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل د کندهار په معروف او ارغسان ولسواليو کي ويل کېږي. کله چي يو څوک د پرديو پر ځای له خپلو خلکو ډېره گيله او اندېښنه لري، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتيف د (۱۳۸۹ ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر پنځـه ويشـتمه نېټه په ايميل کي رالېږلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

وايي په پخوا زمانو کې يو پاچا و چې د مرغانو ډېر شوقي و، دده په ماڼۍ کې د هر ډول کورنيو او وحشي مرغانو کمی نه و، خو په دې ټولو مرغانو کې پر پاچا يو بلبل ډېر گران و، دا بلبل يې د سرو زرو په قفس کې اچولی و، سرې اوبه او دده په خوښه دانې به يې ورکولې. کله چې به يې د بلبل قفس د ماڼۍ په باغ کې وځړاوه، نو پاچا به داسې فکر کاوه چې اوس به نو بلبل ډېر خوشاله وي، خو بلبل به بيا هم ناخوښه و او تل به يې ويل چې خپل وطنه، گل وطنه.

پاچا حيران سو چې د بلبل به څنگه وطن وي چې دی يې دومره صفت کوي. يوه ورځ يې بلبل ته وويل چې ستاپه وطن کې داسې څه دي چې زموږ په وطن کې نسته؟ بلبل ورته ويل چې زموږ په وطن کې داسې ډېر څه سته چې ستاسې په وطن کې نسته.

يو وخت د پاچا په زړه کې ور وگرځېده چې بايد د بلبل وطن ووينې. بلبل ته يې وويل چې که رښتيا ستا وطن زموږ تر وطن ښايسته وي، نو زه دي ايله کوم چې خپل وطن ته ولاړ سې، خو يو شرط لرم، هغه دا چې بايد زه يو وار ستا تر خوشې کېدو مخکې ستاسې وطن ووينم. بلبل د پاچا په دې خبره ډېر خوشاله سو، ويل بيخي سمه ده. پاچا اسونه زين کړل او له خپلو څو عسکرو او نوکرانو سره له ماڼۍ څخه ووت، بلبل چې به هري خوا ته اشاره کوله نو پاچا او عسکر به يې هماغې خواته تلل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

تر ډېرو سیندونو، غرونو او ځنګلونو تېر سول چي اخیر یوه وچ دښت ته ورسېدل، په دښت کي لیري یو څو شنه بوټي ښکار بېدل، بلبل وویل چي پاچا صاحب همدا زما وطن دی. پاچا چي هغه ځای ته ورغی، نو ګوري چي د اوبو یو کوچني ډنډ دی. پاچا حیران سو چي بلبل خو ویل زما وطن ډېر ښکلی دی، دا ځای خو یو وچ دښت دی. عسکرو ته یې وویل چي بلبل له قفس څخه خوشي کړئ !
عسکرو هم د پاچا له امر سره سم بلبل له قفس څخه ایله کړ، بلبل والوت او د ډنډ په منځ کي د یوې لوخي پر سر کښېناست، په نارو او خوشالیو یې پیل وکړ، په دې وخت کي نری باد چلېده، باد به لوخه د اوبو خوا ته کږه کړه او بیرته به راپورته سوه چي له دې سره به د بلبل لکۍ په اوبو لنده سوه، بلبل به د لوخي له هر وار کږېدو سره داسي ویل: خپل وطنه، ګل وطنه.

یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي د جلاوطنۍ پر مهال ویل کېږي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خندا به هغه وخت وي چې د غوا خاوند راسي

وايي چې يوه غوا په ختټو کې بنده سوې وه، هر څومره چې يې زور وواهه نو ځان يې له ختټو نه سوای را ايستلای. په دې وخت کې يو وږی لېوه پر لاره تېرېده، ګوري چې غوا په ختټو کې بنده سوې ده. لېوه د غوا په ليدو ډېر خوشاله سو، ان دا چې ختټو ته يې هيڅ پام نه سو، بس سمدلاسه يې په غوا پسې ختټو ته ورټوپ کړه چې له ټوپ سره سم دی هم په ختټو کې بند سو.

لېوه چې به هر څومره ځان ښوراوه، نو په ختټو کې به نورهم پسې ننووت. لېوه چې د خلاصون بله لاره پيدا نه کړه، نو په چيغو يې شروع وکړه. په دې شا وخوا کې يوه ګيدړه هم اوسېده چې له لېوه څخه ډېره په عذاب وه، کله چې يې د لېوه نارې واورېدې، نو په منډه يې لېوه ته ځان راورساوه.

کله چې يې لېوه وليد چې تر څټه پوري په لوشو کې بند دی، نو کټ کټ په خندا سوه، لېوه ته د ګيدړې پر خندا سخت درد ورغی، ويل بې شرمې زه مرم او ته راباندې خاندې؟ ګيدړې ته نوره هم خندا ورغله، ويل دا څه خندا ده، خندا خو به وروسته ووينې، ته ودرېږه چې د غوا خاوند په خير راسي او تا په ختټو کې مښتی ووينې، د غوا خاوند خو پوهېږي چې ته د غوا د راخلاصولو لپاره نه، بلکې د هغې په خوړلو پسې ختټو ته ورلوېدلی يې، بيا به نو د غوا خاوند سوټی او ستا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغزی وي، نو ځکه مي درته وویل چي خندا به هغه وخت وي چي د غوا خاوند راسي.

یادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک له خپله ژونده ناخوښه وي او تر دې نور ډېر خطرونه پر لاره وي او د نورو بدو پېښو وړاندوینه هم سوې وي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي د (۱۳۸۸ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر شلمه نېټه له ښاغلي ګل اغا څخه په تیلیفون کي اورېدلې ده. ښاغلی ګل اغا د کندهار ولایت، ژېړۍ والسوالۍ د پاشمول د کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولو نیمه نیمه د ابۍ سوه یوه نیمه

وایي چې یوه انا له خپلو دوو کوچنیو لمسیانو سره یو ځای اوسېده، پر لمسیانو انا ډېره گرانه وه او له نازه یې ابۍ بلل. دوی داسې غریبان ول چې په وچه ډوډۍ هم نه ول ماړه. یوه شپه یې ډوډۍ نه درلودل، نه پوهېدل چې څه وکړي. په دې وخت کې د کور دروازه وټکېده، انا چې ورغله، نو په دروازه کې یو هلک ولاړ دی او درې ډوډۍ یې په لاس کې نیولي دي، ویل مور خیرات کړی دی، مور مې ویل چې دا ډوډۍ واخلئ.

ابۍ او لمسیان یې ډېر خوشاله سول، سمدلاسه یې دسترخوان اوار کړ چې ډوډۍ وخوري. څرنگه چې ډوډۍ درې او دوی څلور نفره وه، نو د ډوډۍ وېش گران سو، انا ډوډۍ لمسیانو ته ور ووېشلې او دا خپله لاس تر زنه ورته کښېناسته، ویل بچیانو وخورئ.

په دې وخت کې د لمسیانو پام سو چې ابۍ ته ډوډۍ و نه رسېده، ویل ابۍ ته به څه شي وخورې؟ ابۍ په ټگۍ ورته وویل چې ابۍ دې تر تاسې قربان سي، تاسې هر یو چې نیمه نیمه ډوډۍ راکړئ زما بس ده. لمسیانو چې یې هر یوه نیمه نیمه ډوډۍ ورکړه، نو هر لمسي ته نیمه نیمه، خو ابۍ ته یوه نیمه ډوډۍ ورسېده. په دې وخت کې د بوډۍ دیوه لسمي ډوډۍ ته پام سو او په خندا یې وویل: د ټولو نیمه نیمه د ابۍ سوه یوه نیمه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل د افغانستان په ختیځو ولایتونو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک په فریب او چل ول تر نورو ډېره ونډه واخلي او بیا هم ځان داسي ښیي چي څه نه دي ور رسېدلي، نو خلک دا متل وایي. [1]

---

[1] دا کیسه مي په کابل کي د (۱۳۸۸ ش) کال د زمري د میاشتي پر شلمه نېټه د پښتو ژبي لـه نـامتو طنز او ډرامه لیکوال ښاغلي کاتب پاڅون څخه اورېدلې ده. ښاغلی پـاڅون اصـلا د ننگرهـار ولایـت د شینوارو ولسوالۍ، نازیانو درې د
(مندتي) کلي دی، خو له ډېره وخته راهیسي په کابل کي اوسېږي. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پړانګ سپينه منګوله، شپنو پوڅه پرې وېشله

وايي چې يوه ورځ کوچيانو په يوه داسي سيمه کي وانده (1) واړوله چې شاوخوا يې جګ جګ غرونه ول، په دې غرو کي يو ډېر خطرناک پړانګ هم اوسېده چې اکثره وخت به يې د کوچيانو پر رمو حملې کولې.

بس د پړانګ همدا ښکار و، هره ورځ به يې د پسو پر رمه یر غل کاوه او يو پسه به يې خوړ. شپانه او د رمې ساتونکي سپي ته ګرانه وه چې په يوازي سر د پړانګ مخه ونيسي. هغه و چې څو شپنيانو خپلي رمې سره يو ځای کړې، دوی داسي فکر کاوه چې اوس نو شپنيان او د رمې سپي ډېر سول، ښايي پړانګ به پر رمه يرغل و نه کړي، خو پړانګ ډېر زړه ور سوی و، د شپنو پر وايې و نه کړه او پر رمو يې بيا هم حمله وکړه.

شپنو د کوتکو په وارونو او ساتونکو سپيانو د پړانګ په داړلو پيل وکړ، جګړه ښه په خرپ روانه وه، په دې وخت کي يوه شپانه خپل کوسی(2)پر پړانګ واچاوه چې له دې سره سم د پړانګ منګولي په کوسي کي بندي سوې، پړانګ چې هر څومره زورونه ووهل ، منګولي يې له کوسي څخه نه سوای خلاصولای. شپنو هماغسي

---

[1] : پښتانه کوچيان خپلي رمې د دوبي په موسم کي ليري ځرځايونو ته بيايي چې دې سفر تـه (وانـده) وايي. دوی له ځان سره يوه اندازه خواړه هم وړي چې (څوری) يې بولي.

[2] : کوسی د چپني غوندي يو پنډ او اوږد لباس دی چې له وړيو څخه جـوړېږي. شـپنيان د يخنـۍ پـه موسم کي کوسی له ځان سره وړي چې هم يې د برېستن، هم يې د فرش او هم يې د باران پـر مهـال د سرپناه په ډول استعمالوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوتکو وارونو او سپو د پړانګ داړلو ته دوام ورکړ چي په پای کي پړانګ له جنګه ولوېد او مړ سو.
شپنو چي خپل یوه لوی دښمن ته ماته ورکړې وه، په دې خوشالۍ کي یې تر خپل منځ پوڅه وو بشله، ددې لپاره چي شپنیان خپل غرور وښیي له پړانګ څخه یې یوه منګوله پرې کړه او په هغه یې تر خپل منځ پوڅه وو بشله، شپنو سره خندل او یو بل ته یې مبارکۍ سره ورکولې. په دې وخت کي یو کوچی پر لاره تېر بده، کله چي یې د شپنو په لاس کي د پړانګ منګوله ولیده، نو د پړانګ زړه ورتوب او مېړانه ور په یاد سوه، دا چي نن یې شپنو په سپینه منګوله پوڅه و بشله، نو پر پړانګ یې زړه وسوځېد او له ځان سره یې وویل: د پړانګ سپینه منګوله، شپنو پوڅه ([1]) پرې و بشله.

---

[1]: ښتانه کوچیان او مالداران له شیدو څخه یو ډول قوي خواړه جوړوي چي (پوڅه) یې بولي. د پوڅي جوړولو لپاره په شیدو کي (خمزوری) نومي وحشي بوټی وهي او یا د پسه د کوچنیو کولمو لومړۍ برخه چي په عربي ژبه یې (اثنا عشر) او پښتو کي یې (خوږه مړۍ) بولي وهي. څرنګه چي په خمزوري او خوږه مړۍ کي ځیني انزایمونه دي، نو له دې املـه شیدې کلکي او پوڅه ځني جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په زابل، غزني او پکتیکا ولایتونو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو مېړه، تکړه او ښه سړی خوار سي او یا د دښمنانو په دام کي ولوېږي، نو خلک د زړه سوي په ډول دا متل وايي[1].

[1]: دا کیسه مي د ۱۳۹۱ه ش کال د وري د میاشتي پر نولسمه نېټه د شپې پر اتو بجو د ټیلیفون له لاري له سید عبدالرحیم اغا څخه اورېدلې ده. ښاغلی رحیم آغاد زابل ولایت د کلات ښار اوسېدونکی دی. ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوران پر هر ګوروان

وايي چي د يوه کلي ملک له خپلو خلکو سره ښه ژوند نه کاوه، د هغوی ماتو ګوډو او مشکلاتو ته يې پام نه و او هسي يې خپله ورځ تېروله، کليوالو تر يوه وخته څه نه ويل، خو وروسته يې زړونه تنګ سول او پرېکړه يې وکړه چي د کلي لپاره نوی ملک وټاکي.

په کلي کي د نوي ملک د ټاکلو لپاره جرګه جوړه سوه، هر چا د ملکۍ لپاره يو يو سړی ياد کړ، خو داسي سړی يې پيدا نه کړ چي د ټولو دي خوښ وي. په پای کي يوه سپين ږيري د کلي ګوروان (پاده وان) ته اشاره وکړه، دا خبره د ټولو خوښه سوه، ځکه چي ګوروان خورا پاک، صادق او مېړه ځوان و او څو کاله يې په خورا صداقت د کلي خدمت کړی و. لنډه دا چي ګوروان ته يې د ملکۍ لنګوټه وروتړله او ولسوال ته يې ورووپېژانده، ولسوال هم ورسره ومانه او نوي ملک خپل کار ته دوام ورکړ.

يوه ورځ د کلي پخواني ملک چي اوس يې څوک په کيسه کي هم نه وه، نوی ملک وليد چي ډېر خلک پر راټول دي او مشوره ورسره کوي، پخوانی ملک ډېر ناهيلی او زړه ورته لږ سو، خپل پخواني وختونه يې ورپه ياد سول، ژړا ورغله، ويل يو وخت زه د کلي ملک وم، خو اوس مي ځای ګوروان ونيو، له ځان سره يې په ناهيلۍ وويل: دوران پر هر ګوروان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار ولایت کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو وړ او مناسب شخص له کاره گوښه او پر ځای یې یو بل نا وړه شخص راسي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي زموږ په کلي کي له یوې کوچۍ سپین سري ښځي څخه چي موږ به (کوچنۍ تره کې) بلل اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ځای وم، د دې ځای سوم

وايي چې د يوه غريب سړي کره مېلمه راغی، نه يوه، نه دوې او نه درې ورځې وې، څو هفتې يې پرله پسې تېرې کړې، د کور به په کور کي خوراکي شيان مخ پر خلاصېدو ول، له يوې خوا د خپل اولاد په ډوډۍ پوري حيران و او له بلي خوا يې مېلمه د اوړو پېټی و. کوربه چې د مېلمه په مخ کي هر څومره د خپلي بېوزلۍ خبره ياده کړه مېلمه بيا هم سر خلاص نه کړ او ښه درانه يې اړولي وه.

يو وخت کوربه خپلي ښځې ته وويل چې دا سړی خو زموږ کره داسي بېغمه ناست دی لکه خپل کور چې يې وي، په نيمه خو نه پوهېږي، بايد يوه داسي لار ورته جوړه کړو چې خپل کور ته ولاړ سي. ښځې يې ورته وويل چې مېلمه يوازې يوه مور لري چې ډېره سپين سرې ده، ورته و به وايو چې مور دې ناجوړه ده، ګوندې په دې خبره وارخطا او خپل کور ته ولاړ سي. مېړه يې هم ورسره ومنله او مېلمه ته يې د هغه د مور ناروغي وریاده کړه. مېلمه وويل چې زما خيال و چې سبا کور ته ولاړ سم، خو اوس چې مې مور ناجوړه ده نه ځم، ځکه چې مور مې ناروغه ده، خپل کار يې خپل کار دی زما لپاره ډوډۍ پخول او کالي پرېولل بيا بل جنجال دی، ناروغه ښځه ده، هم خپل او هم زما خدمت نه سي کولای، تر هغو چې مور مې جوړېږي کور ته نه ځم او ستاسي کره به اوسم.

کوربه او ښځې چې يې دا خبره واورېده، نو حيران سول چې اوس څه وکړي؟ تر ډېرو سوچونو وروسته يې دا نقشه جوړه کړه چې مېلمه ته به ووايو چې مور دې مړه سوه. هغه و چې کوربه او مېرمن يې خفه او په ژړغوني ډول مېلمه ته راغلل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل وروره ستا لپاره يو بد خبر لرو، نه پوهېږو چي درته ووايو کنه؟ خو خير چاره نسته. همدا اوس ستاسي له کلي څخه يو سړی راغی ويل ستا مور وفات سوه، کليوالو ويل چي ده ته ووايه چي ژر راسي. مېلمه چي دا واورېده، نو پټو يې تر ځان لاندي کړ، ښه ارام ورباندي کښېناست او ويې ويل: پخوا به که کور ته تلم خو مور مي ژوندۍ وه اوس چا ته ورسم؟ بس داسي يې وبوله چي د دې ځای وم، د دې ځای سوم.

يادونه:
دا متل په غزني، وردگو، پکتيکا او لوگر ولايتونو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په يوه کار يا يوه ځای کي درانه واړوي او هلته پاته سي، نو دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي د (۱۳۶۴ ش) کال د جنوبي پښتونخوا په هندوباغ يا په نوي اصطلاح (مسلم باغ) کيمپ کي له ښاغلي محمد پذير رشيد څخه اورېدلې ده. ښاغلی رشيد د پکتيکا ولايت، ارگون ولسوالۍ د چانه خوا د مرغې کلي اوسېدونکی دی، خو ډېر ژوند يې په کابل کي کړی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای و د پردې، ادې مېږه کاوه، خو ابا راغی له مکې

پخوا به حاجیان پر پښو حج ته تلل چې تګ او راتګ به یې ځو میاشتې او کله نا کله یو کال وخت نیوه. په لاره کې به له ډول ډول خواریو او تکلیفونو سره مخامخ کېدل. وایي یو سړی چې سالار نومېده د حج نیت وکړ، ځوانه ښځه او دوې کوچنۍ لوڼې یې په کور کې پرېښودې او دی حج ته روان سو. ځو میاشتې وروسته چې نور حاجیان راغلل سالار ورسره نه و، خپلوانو یې توري ځمکې ورپسې سپینې کړې، خو د سالار پته و نه لګېده.
د لارې ملګرو یې ویل چې سالار په لاره کې راڅخه ورک سو، نور نه یو خبر چې مړ به وي او که ژوندی. چا به ویل چې په لاره کې ځو حاجیان شرمښانو وخوړل، کېدای سي چې دی یې هم خوړلی وي، چا به ویل چې غلو به وژلی وي، چا به بیا ویل چې سالار له دې خوا یو څه ناروغه و، کېدای سي چې مړ سوی وي.
د سالار خپلوانو چې دا خبرې واورېدې نو زړه ته یې ولوېده چې سالار مړ دی، د فاتحې کمبلې یې واچولې او فاتحه یې واخیسته. که څه هم ټولو خلکو سالار مړ باله، خو ملایانو بیا هم د هغه کونډې ته اجازه نه ورکوله چې بل مېړه وکړي، د سالار کونډې هم له حیا څخه څه نه ویله .
یو په بل پسې کلونه تېرېدل چې په دې وخت کې د کونډې دوې لوڼې پېغلې سوې، اوس چې به نو کله د کونډې د کور مخ ته کوم لاروی تېر سو، نو د کلي خلکو به ویل چې په دې سړي کې خامخا څه فساد سته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونډه له يوې خوا د خلکو خبرو او له بلې خوا غريبۍ تنګه کړه، خو څه يې له لاسه نه کېده. يوه ورځ يو نابلده مسافر راغی او په کلي کي يې شپه سوه، مسافر په خبرو خبرو کي وويل چي زموږ سره په حج کي يو سړی ملګری و چي سالار نومېده، له هغې خوا چي راتلو په لاره کي لېوانو وخوړ. کليوالو چي دا خبره واورېده، نو زړه ته يې ولوېده چي هغه سړی خامخا زموږ د کلي سالار دی.
تر دې وروسته ملايانو وويل چي د سالار کونډه مېړه کولای سي. څرنګه چي د کونډې لونې پيغلي سوي وې او د کونډې هم زړه مات سوی و، اوس يې واده زړه نه غوښت، خو د هغې په باره کي د کليوالو خبري ورځ په ورځ ډېرېدې. اخير کونډه له دې خبرو څخه ډېره تنګه سوه، يوه ورځ يې د ګاونډې ښځې ته وويل چي بس ده نور د خلکو ګډې وډې خبري او تورونه نه سم زغملای، غواړم چي مېړه وکړم، خو له داسي چا سره واده کوم چي زما د لونو ساتنه او پالنه هم وکړي.
دا اوازه په لږ وخت کي په ټول کلي کي خپره سوه، وروسته شا وخوا نور کلي هم خبر سول چي د سالار کونډه غواړي مېړه وکړي. څرنګه چي کونډه ښايسته وه نو ډېرو خلکو غوښتل چي واده ورسره وکړي، هغه و چي پر کونډې د مرکو باران جوړ سو، يوه مرکه به نه وه تللې چي بله به راغله.
د کونډې لونې ډېري وارخطا سوې، ويل که ادې مېړه وکړي د دوی پای به څه وي؟ مور ته يې وويل چي که ته مېړه وکړې زموږ ژوند به تر دې هم تريخ سي، خدای خبر چي پلندر به موږ وساتي کنه؟ اوسنی ژوند که ښه دی او که بد په ګډه به يې سره تېروو. لونو چي يې هر څه زارۍ او جګۍ ورته وکړې کونډې نه منلې، ويل زه نور د خلکو خبري نه سم زغملای، هر څه چي کېږي مېړه کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بس د خدای کړه دي او د بنده ورته کاته دي، په دې وخت کې سالار روغ رمټ کور ته راغی. په کلي کې چوکه چوکه (هنگامه) سوه چې سالار ژوندی دی. د سالار کونډه او خپلوان ډېر خوشاله سول، په تېره بیا د کونډې لوڼي خو له خوشالیه په کالیو کې نه ځایېدې. په دې وخت کې د سالار مشري لور کشري خور ته په خوشالۍ وویل: خورکۍ ! د خدای مهربانۍ ته وگوره، له لویي شرمنده گۍ څخه خلاص سولو، که ادې مېړه کړی وای او بیا بابا راغلی وای په کور او کلي کې به مو پزه پرې سوې وای. کشري خور یې په خندا ورغبرگه کړه: د خدای و د پردې، ادې مېړه کاوه، خو ابا راغی له مکې.

یادونه:

دا متل په کندهار کې ډېر ویل کېږي. کله چې په اټکلي او تصادفي توگه یو څوک له خطر او شرمندگۍ څخه وژغورل سي او پرده یې وسي، نو دا متل وایي. [1]

---

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کې د کندهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د (کوبي) د کلي له یوې سپین سري ښځې څخه چې مور (ادې) بلله اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خسرگنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري

وايي چي يوه ښځه د خسر په کور کي ډېره ناراضه وه، د وخت په تېرېدو سره د ښځي لوڼي پېغلي او زامن يې ځوانان سول چي ورسره د دې ژوند هم ښه سو، که څه هم اوس يې ژوند ښه و، خو د دې له زړه څخه هغه پخوانۍ ترخې خاطرې او ديدنۍ نه وتلې، کله چي به د خسر يا خسرگنۍ نوم ياد سو، نو د دې تر خوله به بې واره دا خبره ووته چي د خسرگنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري. لوڼې او زامن يې نه پوهېدل چي مور ولي دا خبره کوي، زموږ د کور ډوډۍ خو اغزي نه لري.
يوه ورځ دې ښځي خپله يوه لور ورکړه او د واده وخت راغی، کله چي يې ناوې تر کور ايستله نو مور خپلي لور ته په غوږ کي کرار وويل: لوري د خسرگنۍ په کور کي به ډېر پام کوې، هغه دي د پلار کور نه دی چي پر هر چا به گرانه يې، ډېر به پام کوې چي د خسرگنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري. لور چي يې پخوا هم په دې خبره نه پوهېده دا وار هم پوه نه سوه، خو څه يې و نه ويل او د هوکې په ډول يې سر وښوراوه.
کله چي ناوې د خسر کور ته ولاړه، نو تل به يې ډوډۍ ته په ځير ځير کتل چي کوم اغزی پکښي نه وي، هر څومره چي يې وکتل، نو په ډوډۍ کي يې کوم اغزی و نه ليد، حيرانه سوه چي مور خو ويل د خسرگنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري، په دې ډوډۍ کي خو اغزي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وخت په تېرېدو سره د مېرې، خوابښي، خسر، يونې، اندرندو او لېورونو ګډووډو خبرو د ناوي ژوند تريخ کړ، چا به يې اشپزي نه خوښوله، چا به ويل چي ډوډۍ پخول يې نه دي زده او چا به ويل چي لټه ده. کله چي به دسترخوان هوار سو، نو مېرې، خوابښې، خسر او يا لېوره به داسي خاري او اغزنه خبره ورته وکړه چي په ناوي پوري به يې خپله ډوډۍ زهر کړه. ناوي چي به د خسرګنۍ لغازونه او پېغورونه واورېدل، نو له دسترخوان څخه به وړې ولاړه سوه، لنډه دا چي ورځ په ورځ يې ژوند خرابېده، خو نه پوهېده چي څه وکړي.

يوه ورځ چي دسترخوان اوار سو، نو خوابښي ډوډۍ ته وکتل او په درد يې ناوي ته وويل: ملا دي ماته سه کوچنۍ خو نه يې، دا ډوډۍ ده چي تا پخه کړې ده؟ په دې وخت کي د ناوي په خوله کي ډوډۍ داسي کلکه ونښته لکه اغزي چي لري، نور يې زغم نه درلود، له دسترخوان څخه وړې ولاړه سوه، خپلي خوني ته ولاړه او په ژړا يې شروع وکړه. په دې وخت کي يې د خپلي مور خبره وریاده سوه، له ځان سره يې وويل: بس اوس پوه سوم، د مور مطلب مي د خسرګنۍ لغازونه او پېغورونه ول، دا خو رښتيا د خسرګنۍ د کور ډوډۍ اغزي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل د کندهار په ښځمنو کې ډېر ویل کېږي. کله چې یوه ښځه د خسرګنۍ په کور کې له کوم مشکل سره مخ سي یا د خسرګنۍ له خوا پېغور واوري، نو دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې له خپلې انا څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي دروا‌غ مه وايه چي سبا رښتيا کېږي

وايي چي په پخوا زمانه کي دوه ورونه ول، دا يو ورور يې ډېر رند، چالاک او زيرک و، ځان يې د خپلي چالاکۍ له برکته د پاچا دربار ته ورساوه او پاچا د ځان مشاور وټاکه، په لږ وخت کي د ډېر شهرت او پيسو خاوند سو.

د دې سړي بل ورور ساده، مړخولی او ډېر بېوزله و، ده چي کله وليده چي ورور يې دربار ته ننوت نو ده هم هڅه وکړه چي دربار ته ننوځي او ځان پاچا ته ورنژدې کړي، خو د پاچا خوښ نه سو او له دربار څخه يې وشاړه.

يوه ورځ يوه سړي ورته وويل چي ډېر ساده سړی يې، ستا ورور په دروا‌غو ځان پاچا ته ورنژدې کړی دی او ته هيڅ دروا‌غ نه وايې، په صداقت او رښتيا ويلو څوک دربار ته نه سي ننوتلای، که زما منې نو پاچا ته داسي لوی دروا‌غ ووايه چي ستا ورور په خوب هم نه وي ليدلي.

غريب سړی هم بله ورځ پاچا ته ورغی او ورته ويې ويل چي ستا لپاره يو په زړه پوري خبر لرم، پاچا ويل وايه څه خبره ده؟ غريب سړي وويل: نن سهار وختي چي زه له خوبه راکښېناستم، نو په اسمان کي يوه سپي غپل. پاچا ته په دې دروا‌غو سخت درد ورغی، عسکرو ته يې وويل چي دا دروا‌غجن ونيسئ او په دار يې وځړوئ.

په دې وخت کي د غريب سړي ورور خبر سو، سمدلاسه پاچا ته ورغی او ورته ويې ويل: پاچا صاحب ستا قربان سم، فقط زما يوه خبره واوره، بيا که دي زما ورور واژه او که دي باخښه. پاچا يې هم خبره ومنله، ويل ښه وايه ! چالاکه ورور

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې وويل: پاچا صاحب زه خپل ورور ډېر ښه پېژنم، ده په ټول ژوند کې دروغ نه دي ويلي، اصلي خبره دا ده چي يوه شاهين د سپي کوچنی بچی په منگولو کي نيولی او هوا ته يې پورته کړی و، هغه د سپي کوچني بچي په هوا کي غپل او ده يې غپا اورېدلې ده، دی بېچاره يو ساده سړی دی، داسي فکر يې کړی دی چي گواکي په اسمان کي سپی غاپي.

پاچا چي دا خبره واورېده، نو امر يې وکړ چي سړی خوشي کړئ. غريب سړی چي يې له دار څخه راکښته کړ، نو چالاکه ورور يې په غوږ کي سوکه ورته ووېل: ته زما په شان نه سې کېدای، دا خبره سمه ده چي ما په درواغو او چالاکۍ پر پاچا ځان گران کړی دی، خو ستا په شان ساده نه يم، درواغ هم يوه لار لري، دا وار خو له مرگه خلاص سوې خو بيا پام کوه، داسي درواغ مه وايه چي سبا رښتيا کېږي.

يادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په خپلو درواغو کي بند او يا رسوا سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خره مینه لغته ده

وايي چې یوه بزگر یو خر او یو سپی درلود. سپي له خاوند سره ډېره مینه درلوده. کله چې به بزگر له کار څخه ستړی ستومانه کور ته راغی، نو سپی به یې د روغبړ لپاره مخ ته ورغی، په پښو کې به یې ور ولوېد، کله به یې خپلې دوې پښې په غاړه کې ور واچولې، کله به یې خپله یوه پښه د روغبړ په ډول د خاوند په لاس کې ورکړه.

د بزگر هم د سپي لوبې ډېرې خوښېدې او له همدې خاطره به اکثره وخت ورسره ملگری و. خره چې د بزگر له خوا د سپي گرانښت ولید نو بد یې راغله، له ځان سره یې فیصله وکړه چې باید تر دې وروسته دی هم له خاوند سره لوبې وکړي چې دی هم ورباندې گران سي.

یوه ورځ بزگر له کاره ستړی ستومانه راغی، سپي چې خاوند ولید، نو ورمنډه یې کړه او له هغه سره یې لوبې پیل کړې. په دې وخت کې خره هم ورمنډه کړه او له خاوند سره یې ساتېرې شروع کړ، خره پورته پورته ټوپونه وهل چې په دې وخت کې یې خاوند په نس کې په لغته وواهه، له دې سره سم بزگر راچپه او بې سده سو.

سپي چې خپل خاوند ولید، نو په غپا یې پیل وکړ، په دې وخت کې د بزگر مېرمن راغله گوري چې مېړه یې بې سده پروت دی، په زوره زوره یې چیغې کړې، ویل وا خلکو د خدای پر پار مرسته راسره وکړئ چې مېړه مې مړ سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

گاونډيانو چي د بزگر په کور کي چيغي واورېدې، نو د مرستي لپاره ورته راغلل. کله چي بزگر په سد کي راغی، نو گاونډيانو پوښتنه ځني وکړه چي څه درپېښه سوه؟ بزگر د خپل سپي او خره کيسه ورته وکړه. په دې وخت کي يوه گاونډي په ملنډو وويل: د خره مينه لغته ده.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي يو بې عقل سړی يو ناړوه کار وکړي او داسي فکر کوي چي ښه کار کوي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي د جنوبي پښتونخوا د پنجپای يا محمد خېلو په کيمپ کي له اروانښاد معلـم عبـدالرازق څخه اورېدلې ده. دی اصلا د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د لويې منارې د کلي اوسـېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه چې سره جوړ سي، د دريم دي نو مخ تور سي

وايي چي يوه ګيدړه او چغال (سورلنډی) سره انډيوالان ول، دوی به په ګډه ښکار کاوه او بيا به يې په ګډه سره خوړ. يوه ورځ دوی خبري سره کولې چي په دې وخت کي له ليري يو وړی زمری راښکاره سو. چغال او ګيدړه ډېر سخت وارخطا سول، چغال ګيدړي ته وويل چي زمری ډېر وړی دی او ځني تښتېدلای هم نه سو، ژر يوه چاره وکړه چي ومو نه خوري.
ګيدړي ورته وويل چي ته بېغمه اوسه زما يې چاره زده ده، هر څه چي زه وايم ته هغسي وکړه، کله چي زمری ګيدړي دوی ته راورسېد په دې وخت کي ګيدړي له چغال سره غالمغال جوړ کړ. زمري ويل پر څه مو جنجال دی؟ ګيدړي وويل چي پاچا صاحب قربان دي سم، ښه سو چي راغلې که نه موږ خپله ستا حضور ته در تلو. خبره داسي ده چي ما او چغال په ګډه پنځه چرګان نيولي او په غار کي مو ساتلي دي، مشکل دا دی چي اوس يې پر وېش نه سره جوړ ېږو.
زمري چي دا خبره واورېده نو په زړه کي ډېر خوشاله سو،ويل درځئ زه مو روغه جوړه در وکړم. له دې سره سم زمری له ګيدړي او چغال سره د غار خوا ته روان سول، غار ته چي ورسېدل نو چغال غار ته ننوت او زمری او ګيدړه دباندي ورته ودرېدل، چغال په غار کي ځنډ وکړ، د زمري زړه تنګ سو او په درد يې وويل: اې چغاله څه سوې چي درک دي ورک سو؟ چغال په عاجزۍ ورته وويل: پاچا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

صاحب قربان دي سم، زه په يوازي سر ټول چرگان نه سم نيولای، کله چي يو چرگ نيسم بل راڅخه ايله کېږي.
څرنگه چي غار تنگ و او زمری خپله نه سوای ور ننوتلای نو گيدړي ته يې وويل چي ته ور ننوزه او د چرگانو په نيولو کي له چغال سره مرسته وکړه. گيدړه هم سمدلاسه غار ته ورننوته. زمري ښه ډېر انتظار وکړ، خو د گيدړي او چغال درک معلوم نه سو. زمری وغورېد او په درد يې وويل : اې سپين سترگو څه سولاست؟ ژر را ووځئ چي پر ما ناوخته کېږي.
گيدړي په غوړه مالۍ وويل : پاچا صاحب ستا سي يې کور ودان چي غواړئ زموږ تر منځ روغه وکړئ، خو موږ په کور کي سره جوړ سولو، ستاسي يې په مخه ښه.
زمری بيا وغورېد او په درد يې وويل:نه داسي نه کېږي، بايد زه مو جوړه دروکړم، گيدړه چي اوس يې ځان د زمري له شره خوندي باله زمري ته وويل : دوه چي سره جوړ سي، د دريم دي نو مخ تور سي.
يادونه:
دا متل د کندهار په ښځو او ماشومانو کي ډېر ويل کېږي. کله چي دوه نفره تر شخړي وروسته سره جوړ سي او بيا يو دريمگړی راسي او غواړي چي هغوی بيرته په جنگ سره اخته کړي، نو دا متل ويل کېږي. [1]

---

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپل پلار څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دومره بخت به مي له څه وي
چي کاکو(1) به مي مېړه وي

وايي چي يوه ښځه په ځوانۍ کي کونډه سوه، يو څه وخت يې صبر وکړ، خو وروسته يې ژوند تريخ او يوازي ژوند کول ورته گران سو، فيصله يې وکړه چي مېړه وکړي. لېورونو او تربورو يې ورته وويل چي يواځې به په کور او تربورونو کي مېړه کوې اوبس. دې چي وکتل نو خپل يو لېور چي خلکو (کاکو) باله د واده لپاره خوښ کړ، خو له شرمه يې چا ته نه سواى ويلاى چي زه غواړم له کاکو سره واده وکړم. کاکو که څه هم بله ښځه درلوده خو تر نورو لېورونو ځوان او له ښځو سره په گوزاره کي ښه و.

ورځې شپې همداسي تېرېدې. يو وخت يې ايندرور يانې د کاکو مېرمنه ورباندي پوه سوه چي دا غواړي زما له مېړه سره واده وکړي. ايندرور غوښتل چي ځان ډاډه کړي چي رښتيا کونډه غواړي زما له مېړه سره واده وکړي او که هسي ما گومان ورباندي کړى دى. هغه و چي کونډې ته يې د دوى يو تربور ورياد کړ چي هغه غواړي ستا سره واده وکړي. کونډې وويل چي د هغه سرې رنگ څنگه دى؟ ايندرور يې وويل چي رنگ کي کټ مټ لکه کاکو داسي دى. په دې وخت

---

1 : کاکو په کندهارۍ لهجه کي د درناوي او ناز له امله کاکا يا اکا ته وايي لکه (درخانۍ) (لالا) او (ماما) ته چي (درخو) (لالو) او (مامو) ويل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د کونډې تر خولې بې واره ووتل : دونه بخت به مي له څه وي چي کاکو به مي مېړه وي؟

یادونه:

دا متل په زابل ولایت کي ویل کېږي. کله چي یو څوک په خپل نصیب او برخلیک خوښ نه وي ،ځان بدمرغه بولي او خپل د خوښي مقام او ارمان ته نه سي رسېدای، نو له ناهیلۍ څخه دا متل وايي. [1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ ش) کال د لړم د میاشتي پر څلورمه نېټه ښاغلي سعید زابلي په ټیلیفون کي راته ویلې ده. ښاغلی زابلی د زابل ولایت، شمولزو ولسوالۍ، ړیخ دیار سیمي د غبرگي کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نشې وعده وه، له نشې سره ولاړه

وايي چې يو چا دشرابو بوتل پر انبار (ډېران) وغورځاوه، په بوتل کې لږ شراب پاته ول، ډېران ته نژدې د موږک غار هم و، موږک چې له غار څه را و وت، نو په بوتل ننووت او شراب يې وڅښل. کله چې نشه سو، نو لار ځني ورکه سوه، په بوتل کې يې دې خوا او ها خوا منډې کړې خو له بوتل څخه نه سواى راوتلاى، اخير په بوتل کې پرېوت او لغتې يې وهلې.

په دې وخت کې پيشي راغله، گورې چې موږک په بوتل کې بند دى. موږک چې پيشي وليده نو په ډېره زړه ورتيا يې ورږغ کړه: اې گراني پيشو جانې، ما له دې بوتل څخه در وباسه سرمې تر تا قربان دى. پيشي ورته وويل چې ته همېشه وعده کوې، خو بيا خپله وعده نه پوره کوې، موږک ورته وويل چې دومره ناځوانه نونه يم چې ته ما له بوتله وباسې او زه به ستاسره ناځواني کوم. پيشي بوتل په منگولو کې پورته کړ او له مځکې يې وواهه، بوتل مات سو او موږک ځني را ووت، له راوتلو سره سم يې منډه کړه او په خپل غار ننووت. پيشي يو ساعت دغار و مخ ته ودرېده، اخير له ډېره انتظاره ستړې سوه او موږک ته يې ورناره کړه چې ناځوانه زه يو ساعت کېږي چې درته ولاړه يمه او ته نه راوزې، تا خو ويل چې زه خپله وعده پوره کوم او اوس پټ سوې؟ موږک په خندا ورته وويل: پيشو جانې ورځه په مخه دې ښه، هغه د نشې وعده وه، له نشې سره ولاړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک د یوه بې پروا او درواغجن سړي خبري ته ارزښت ورکوي او یا یوه تر وخت تېره موضوع بیا راپورته کوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه د (۱۳۸۹ش) کال د لړم د میاشیت پر اوومه نېټه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتیف د بریښنالیک له لاري را لېږلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي وم لکه دا ته، داسي به سې لکه دا زه

وايي چي يو سړی ډېر سپين ږيری او کمزوری سو، څه مهال وروسته گوزڼ (فلج) وواهه او پر ځای پر پووت، خوراک، څښاک او هر څه يې په ځای کي ول. سپين ږيري يو لمسی هم درلود چي ډېر وربانديي گران و، پر لمسي هم خپل نيکه ډېر گران و او ټوله ورځ به ورسره ناست و. په لومړيو وختونو کي يې سپين سري مېرمني خدمت کاوه، خو وروسته هغه هم مړه سوه او د سپين ږيري خدمت د خپلي نږور له غاړي سو.

مږور يې هم يو څو ورځي خدمت وکړ، خو وروسته يې زړه نه غوښتل چي خدمت يې وکړي. هغه و چي خپل مېړه ته يې د خسر په باب شکايتونه پيل کړل. مېړه يې له شرمه پلار ته څه نه سوای ويلای او بله چاره يې هم نه درلوده، کله چي ښځه پوه سوه چي مېړه يې خبره نه مني نو په خسر پوري يې ډول ډول تورونه پوري کړل، لنډه دا چي اخير يې مېړه راضي کړ چي خپل سپين ږيری پلار له کوره وباسي.

زوی يې سپين ږيری پلار په يوه زاړه کټ کي راواخيست او په يوه دښت کي يې يوازي پر ښود. د سړي پام نه و چي د سپين ږيري لمسی هم پټ ورپسې دی، سړي سپين ږيری ليري يوه دښت ته راوړ او غوښتل يې چي په دښت کي يې يواځي پر بږدي، په دې وخت کي يې زوی د شا له خوا ورناره کړه چي بابا جان مه وژنه ! هلک چي هر څومره وژړل او پلار ته يې زارۍ او جگۍ وکړې، خو هغه يې خبره ونه منله. سپين ږيری يې په دښت کي پر ښود او دی ځني روان سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې ماشوم خپل پلار ته وویل چې بابا کټ ولې کور ته نه درسره وړې؟ کټ کور ته درسره یوسه چې بیا زما په کار دی، کله چې ته هم سپین ږیرى سوې، نو زه به دې په کټ کې همدلته راوړم. سړي چې دا خبره واورېده نو پر پلار یې زړه وسوځېد او بیرته وروگرځېد. زوی یې بیرته پلار په کټ کې واخیست او د کور پر خوا روان سول.

په لار کې پلار وویل چې لمسى مې سمه خبره کوي، ما هم خپل سپین ږیرى پلار وژلى و، په همدې کټ کې مې راوړ او په همدې دښت کې مې غورځولى و، ما ته د خپل پلار کیسه راپېښه سوه او تا ته به هم زما کیسه درپېښه سي، بیا یې ورته وویل: خدای کساتونه اخلي، داسي وم لکه دا ته، داسي به سې لکه دا زه.

یادونه:

دا متل د کندهار په سپین ږیرو کي ډېر ویل کېږي. کله چې کوم سپین ږیري ته خپل پخواني برم، مستي، ځواني او هستي وریاده سي او بیا خپلي اوسنۍ ناتوانۍ او بې وسۍ ته وگوري او یا کوم ځوان د سپین ږیرتوب او ناوسۍ پېغور ورکړي، نو سپین ږیرى دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۵ش) کال له ښاغلي عبدالغني څخه د جنوبي پښتونخوا مرکز کوټې ښار په خروټ اباد نومي سیمه کي اوربدلې ده. نوموړی د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناگان کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درانه پېټي پروا مي نسته،

د خره په لکۍ پوري ترل مي ځوروي

وايي په پخوا وختو کي يو ډېر موړ او خان سړی و چي خورا ډېر سره او سپين زر يې دلودل، پر دې سربېره يې خورا ډېري وزې، پسونه، اوښان، آسان او خرونه هم درلودل. يو وخت خان ناروغه سو، زامنو يې د هغه وخت ټول طبيبان ورته راوستل او ډېري پيسې يې ورکړې چي د خان علاج وکړي. طبيبانو چي هر څومره خپل وس وکړ او خان ته يې ډول ډول دواوي ورکړې خان بيا هم جوړ نه سو، د خان ناروغي ورځ په ورځ ډېر بېده، خان پوه سو چي نور نو نه جوړ ېږي، زامنو ته يې وويل چي زما ټول خپلوان او نوکران راولئ، زامنو يې هم خپل ټول خپلوان او نوکران راوستل.

خان وويل چي زه نور نه جوړ ېږم، ستاسي څخه هيله کوم چي خپل حق را خپل کړئ، که ما بد درسره کړي وي او يا مي ستاسي حق خوړلی وي نو ما وبخښئ. ټولو په يوه خوله وويل چي خان صاحب خدای دي تا وبخښي، موږ بخښلی يې. تر دې وروسته خان وويل چي زما څاروي (حيوانان) هم راولئ چي له دوی څخه هم بخښنه وغواړم. زامنو يې د پلار امر پر ځای کړ او ټول څاروي يې ورته راوستل. خان وويل چي تاسي زما سره ډېري نيکۍ کړي دي، په هر ډول سخته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ کي مو زما مرسته کړې ده، زه چي څومره پيسې لرم دا ټول ستاسي بر کته دی.

بيا يې يوې يوې وزې ته وويل چي کېدای سي ستاسي سره به مي ظلم کړی وي او يا به مي وړې تږي پرې ايښي ياست، اوس زه مړ کېږم، هيله ده چي ما وبخښئ، وزو ورته وويل چي خدای دي تا وبخښي، موږ بخښلی يې. بيا يې هر يوه پسه ته وويل چي تاسي هم ما وبخښئ، پسو ورته وويل چي موږ هم بخښلی يې. وروسته يې خرو ته وويل چي زما له لاسه پر تاسي ډېري سترياوي، لوږي او تندي تېري سوي دي، زما له لاسه مو ډېر وهل ټکول خوړلي دي، زه پر دې کارونو ډېر پښېمانه يم، هيله ده چي ما وبخښئ، خرو ورته وويل چي موږ هم بخښلی يې.

په پای کي د اوښانو وار راغی،اوښانو ته يې وويل چي تاسي زما په خاطر ډېري خواری ګاللي دي، په ورځو ورځو به وږي تږي پاته واست، په سرو غرمو او سرو ريګو کي به مو مزلونه کول، زما لپاره به مو ډېر درانه بارونه وړل. ټولو اوښانو وويل چي موږ بخښلی يې خو په پای کي يو اوښ پاته سو. خان ورته وويل چي پر تا مي هم ډېر ظلمونه کړي دي، ډېر مي ستړی کړی يې، زما ښه ياد دي چي يوه ورځ مي پر تا، خره او اس پيټي بار کړي ول او په يوه اوږده سفر روان وو، په لاره کي خر په يوه کنده کي ولوېد او يوه پښه يې ماته سوه، ته سره له دې چي خپل پيټی دي درلود ما د خره پيټی هم درباندي بار کړ، په هغه ورځ که څه هم ډېر ستړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوې، خو په خوله دي څه و نه ویل، زه د هغې ورځې د ظلم له امله ډېر شرمنده یم، اوس زه مړ کېږم هیله ده چې ما وبخښې.

اوښ ورته وویل چې ستا له خوا وهل ټکول، لوږې، تندې او سترړیاوې مې ټولې در بخښلې دي، خو یوه ورځ دې ما ته ډېر په سپکه سترګه کتلې دي چې هغه نه در بخښم. تا به کله نا کله زما مهار د بل اوښ په لکۍ پورې وتاړه او زما واک به دې هغه ته ورکړ. په دې کار مې هیڅ پروا نه کېده، ځکه چې اوښ زما سیال، زما سره برابر او زما له قوم څخه و، خو یوه ورځ دې زما مهار د خره په لکۍ پورې وتاړه او خر دې زما واکمن او رهبر کړ، په دې ورځ دې ما ته ډېر په سپکه سترګه وکتله چې تر اوسه مې نه هېرېږي. زه ستا ټول ظلمونه او جفاوې بخښم، خو دا ناځواني دې نه سمه بخښلای.

خان د اوښ په دې خبره سم پوه نه سو او بیا یې د درانه پیټي له امله معذرت وغوښت، خو اوښ خپله کیسه بیا تکرار کړه او و یې ویل: د درانه پېټي پروا مې نسته، د خره په لکۍ پوري تړل مې ځوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار کې ډېر ویل کېږي. کله چې د سیال سړي واک ناسیال او ناځوانه سړي ته وسپارل سي، په تېره بیا دا چې ناسیال سړي ته مشرتوب وسپارل سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۸۷ش) کال په کابل کې له ښاغلي عبدالمجید لودین څخه اورېدلې ده. نوموړی اصلا د کندهار د ښار د څلورمې ناحیې د دفتر د کوڅې اوسېدونکی دی، خو اوس په کابل کې اوسېږي. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښار دروازې ترل کېږي، خو

د خلکو خولې نه ترل کېږي

وايي چي يوه سړي خپله ښځه پر خره سپره کړې او دی پر پښو ورسره روان و، لاره ښه اوږه وه، دوی په خپلو منځو کي کيسې سره کولې او په دې ډول يې لاره لنډوله، په خبرو خبرو کي يوه کلي ته ورسېدل، د وني تر سيوري لاندي يوه ډله خلک ناست ول، کله چي يې دوی وليدل نو په خندا سول، ويل پخوا مېړانه په سيالي وه او اوس سپيتانه په سيالۍ ده، دا بې ننګه وګورئ چي ښځه يې پر خره سپره کړې او دی پر پښو ورسره روان دی، د مېړه قدر خو خدای له ښځي سره نه دی برابر کړی، دا د ماينې مزدور له خلکو هم نه شرمېږي.

پر سړي ښځه ډېره ګرانه وه، زړه يې نه غوښتل چي پر پښو دي ولاړه سي، خو کله چي يې د خلکو خبري واورېدې نو ښځي ته يې وويل چي ته له خره څخه را کښته سه زه به پر خره سپور سم، کله چي له کلي ووتو بيرته به ته پر خره سپره سې. ښځي هم ورسره ومنله او له خره څخه راکښته سوه، سړی پر خره سپور سو او ښځه يې د شا له خوا ورپسې روانه سوه.

لږ مخکي چي ولاړل نو د خلکو يوه بله ډله په مخه ورغله، هغوی چي وکتل نو ټوله په خندا سول، په ډېريو او ريشخنديو يې شروع وکړه، ويل دا بې ننګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګورئ ! څومره پلن ښتې او غټې اوږې لري، خو له بې ننګیه پر پښو نه سي تلای، نه له خدایه وېرېږي او نه له خلکو شرمېږي، خپله پر خره سپور دی او ښځه خوراکۍ یې پر پښو پسي روانه ده.

سړي چي د خلکو پېغورونه واورېدل، نو سخت درد ورغی، خو نه پوهېده چي څه وکړي؟ ښځي یې ورته وویل چي خیر دی سړیه د خلکو په خبرو پسي مه ګرځه، درځه چي پر خپله لاره ځو. سړي بیا هم ځان د خلکو پېغورو ته نه سوای ټینګولای، هغه و چي دی او ښځه یې دواړه پر خره سپاره او له کلي ووتل.

تر لږ مزله وروسته بل کلي ته ورسېدل، د کلي خلکو چي سړی او ښځه ولیدل چي پر یوه خره سپاره دي، نو ټول په خندا سول، ویل تاسي دا ظالمان وګورئ چي دواړه پر یوه خره سپاره دي، دا ډنګر خر وګوره او دوه نفره وګوره چي پر سپاره دي، دا ظالمان خو بیخي والله که د جنت مخ وویني. سړي چي د خلکو خبري واورېدې، نو ښځي ته یې وویل چي توکل پر خدای دی، شکر خدای روغي پښې راکړي دي، راځه چي دواړه پر پښو ولاړ سو، کله چي له کلي ووتو بیرته به پر خره سپاره سو. ښځي یې ورته وویل چي د خلکو په خبرو پسي مه ګرځه، خلک په هر حال کي خبري راپسې کوي، سړي ویل چي ښځي نور د خلکو پېغورونه نه سم زغملای، هغه و چي دواړه له خره څخه راکښته سول، خر یې د مخه او دوی دواړه پر پښو پسي روان سول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کلي لا نه وه وتلي چي يوه بله ډله خلک په مخه ورغله، خلکو چي دوی وليدل، نو په خندا او ملنډو يې پيل وکړ، ويل دا لېونيان وګورئ چي خر يې شاتوری روان کړی او دوی پر پښو ورسره روان دي، خر خو خدای د بار لپاره پيدا کړی دی، دا چي دا خلک کار نه ځني اخلي ګناه يې خپله ده. ښځي او مېړه چي د خلکو ملنډې او پېغورونه واورېدل، نو لاره او ګودر ځني ورک سول، نه پوهېدل چي څه وکړي او د کومي ډلي خبري ومني؟ اخير ښځي مېړه ته وويل سړيه که زما منې نو د خلکو په خبرو پسي مه ګرځه، د ښار دروازې تړل کېږي، د خلکو خولې نه تړل کېږي.

يادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک د عامو خلکو له خبرو څخه ځورېږي او يا غواړي چي يوه عامه خبره پټه کړي او ملګری او انډيوال يې دې ته هڅوي چي د خلکو په خبرو پسي و نه ګرځي او خپل کار ته دوام ورکړي، نو دا متل وايي. [1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۵ش) کال له ښاغلي عبدالغني څخه د جنوبي پښتونخوا مرکز کوټي ښار په خروټ اباد نومي سيمه کي اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر عمر ښه دی پنجوايي مي هم وليد

وايي چې يو وخت د پاشمول ([1]) په کلي کې يو غريب بزګر اوسېده، ده به خپله بزګري کوله او چندان به له کلي نه ووت، ان دا چې سپين ږيری سو، خو بيا هم له کلي و نه وت.

يوه ورځ په کوم ضروري کار پسې د سيند د بلي غاړي کلي (پنجوايي)بازار ته ولاړ. بزګر چې تر اوسه يې د پنجوايي بازار نه و ليدلی دا کوچنی بازار يو لوی ښار ورته ښکاره سو. ورځ يې په ډېره خوشالۍ تېره کړه، ماځيګر چې بيرته کورته روانېده، نو داسي فکر يې وکړ چې دا يې په ژوند کې يو لوی برياليتوب دی، کله چې پاشمول ته ولاړ، نو په کور کې يې د پنجوايي کيسه ټکي په ټکي وکړه، د کيسې په پای کې يې په جګه غاړه او غرور وويل: ډېر عمر ښه دی پنجوايي مي هم وليد.

يادونه:

دا متل د کندهار ولايت په ژيړۍ او پنجوايي ولسواليو کې ډېر ويل کېږي.[1]

[1] : پاشمول په کندهار کې د يوه کلي نوم دی چې پخوا يې په پنجوايي پوري اړه درلوده، خو د نوي اداري تشکيل له مخي په ژيړۍ ولسوالۍ پوري وتړل سو. پنجوايي په کندهار کې د يوې ولسوالۍ نوم دی چې مرکز يې هم پنجوايي نومېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه او لالا یوازي و، غل او کوتک[2] دوه ول

وایي چې دوه وروڼه یو ځای په سفر روان ول چې په لاره کې یو غل پر پېښ سو، غله کوتک تر سر ورته واړاوه، ویل ښور و نه خورئ کنه ماغزه به مو دربادباد کړم. دوی هم له ډاره لاسونه پور ته کړل، غله د دواړو وروڼو لاسونه وروتړل او هر څه چې یې درلودل څني یویې وړل، ان دا چې د غاړي کالي یې هم څني وایستل او دوی یې سره لغړ ایله کړل.

کله چې وروڼه کلي ته ولاړل نو کلیوال پر راټول سول، ویل خدای دي یې خیر کړي، څه پېښه ده دا کالي چا در څخه وایستل؟ دوی ټوله کیسه ورته وکړه چې داسي غله ول، داسي و او هسي و. یوه کلیوال ور ته وویل چې بې غیرتو جنگ مو ولې نه ورسره کاوه؟ دوی وویل هغوی پر موږ زورور ول، ځان خو به مو نه واژه. کلیوال یې له کشر ورور څخه پوښتنه وکړه چې غله څو نفره ول؟ ده ورته وویل چې زه او لالا یوازي و، خو غل او کوتک دوه ول.

---

[1] دا کیسه مي د (۱۳۸۸ش) کال د وري د میاشتي پر یوولسمه نېټه له ښاغلي عبدالقیوم مینه وال څخه په تیلیفون کي اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولایت، ژیړۍ ولسوالۍ د وزیرو د کلي اوسېدونکی دی.

[2] : کوتک یو ډول غټ او دروند ډانگ دی چې شپانه د وسلې کار څني اخلي او د ځان او رمې د ساتني لپاره یې له ځان سره گرځوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا متل په کندهار کې ډېر ويل کېږي. کله چې يو څوک بې غيرته وي او تر ځان د کمزوري دښمن له لاسه مات سي، نو خلک دا متل وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپي ته يې ويل د چا له لاسه په عذاب يې، ويل له خپله قامه

وايي چي په يوه سيمه کي سخته وچکالي راغله، خلک له له لوړي او تندي تنگ سول، څوک نورو سيمو ته کډه سول او پاته له ډېري لوږي او تندي سره لاس او گرېوان سول. دا وچکالي تر انسانانو د حيوانانو لپاره ډېره له خواريو ډکه وه، ډېر حيوانان له لوږي او تندي مړه سول، ځيني حيوانان له لوږي مړه او ځيني يې نورو سيمو ته ولاړل.

په دې ډله کي يو سپی هم له خپل کلي څخه روان سو، څو مياشتي يې مزل وکړ، يو وخت يوې داسي سيمي ته ولاړ چي هلته شنه باغونه او کلی ښکاره سول، سپي داسي فکر وکړ چي په دې سيمه کي خامخا وچکالي نسته او يا لږ ده، هغه و چي په کلي ورگډ سو.

يوه کليوال سپی وليد چي له تندي يې ژبه راوتلې او له ډېري وږي او له ډېري ډنگروالي يې پښتۍ راوتلي دي، زړه يې ورباندي وسوځېد، ډوډۍ او اوبه يې ورته کښېښوولې، سپي اول اوبه وڅښلې او بيا يې ډوډۍ وخوړه، کله چي موړ سو نو سترېا يې راپورته سوه او خوب ورغی، سترگي يې لا نه وې سره ورغلي چي د کلي سپي په خبر سول، ټول په يوه سلا ورباندي راټول سول او مسافر سپی بېچاره يې داسي وداړه چي په خپلو وينو يې رنگ کړ.

سپی په ډېر تکليف له کلي څخه وتښتېد او بل کلي ته ولاړ، د هغه کلي خلکو چي وليد نو د دوی هم زړه پر وسوځېد، اوبه او خواړه يې ورته راوړل، په دې کلي کي چي هم سپي خبر سول نو ورباندي راټول سول، دې سپيانو هم مسافر سپی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

داسي ټوک کړ چي تېښتي ته اړ سو، لنډه دا چي هر کلي ته به ورغی نو خلکو به ډېر نازاوه، خو چي کله به سپي ورباندي خبر سول نو له کلي به يې وشاړه.

په همدې منډه او تېښته کي بارانونه شروع سول، هري خواته اوبه او خواړه پيدا سول، کال اباد سو، انسانان او حيوانان هوسا سول. سپی چي په بل کلي کي يې د اوسېدو ځای نه درلود بيرته خپل کلي ته ولاړ. د کلي سپيانو چي وليد نو ډېر خوشاله او ورباندي راټول سول. يوه سپي ورته ووېل چي موږ خو مړ بللی وې، ته دا دومره وخت چېري وې؟ څه دي وليدل او څه درباندي تېر سول؟ مسافر سپي د خپل ژوند ټوله کيسه ورته وکړه، ويل انسانانو ډېري نېکۍ راسره وکړې، خو له خپله قامه ډېر په عذاب وم.

يادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو چاته د خپلو تربورونو، خپلوانو او خپل قوم له لاسه تاوان ورسېږي، نو د زړه له درده دا متل وايي.[1]

---

[1] دا کيسه مي د (۱۳۸۸ش) کال د لړم د مياشتي پر اتلسمه نېټه په کابل کي د شپې پر لسو بجو له ښاغلي عبدالحي څخه چي په حاجي لالا شهرت لري اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپرلیه ته لا ښه یې، خوابښې نه لرې ویده یې

وایي چې یوې خوابښي پر خپلي نږور ډېر ظلم کاوه، د کور ټول کارونه یې په کول. مږور که به یې روغه وه که به رنځوره له ناچاریه یې د کور ټول کارونه په یوازي سر کول. مېړه یې هم پر خبره غوږ نه نیوه او د مور او پلار یې څه په وسه نه وه چې ددې ظالمي خوابښي له شره یې خلاصه کړي.

یوه ورځ مږور کالي پر ېولي او ډېره ستړې سوې وه، په همدې ورځ یې د غوا وابښه له یاده وتلي او دا ویده سوې وه، بله خواري دا وه چې په دغه شپه یې مېړه هم پر کور نه و. پر نیمه شپه یې د خوابښي پام سو چې مږور یې غوا ته وابښه نه دي ور اچولي، سمدلاسه یې د مږور خواته ور منډه کړه، مږور یې تر کوڅۍ ونیوله او په درد یې ورته وویل: پور ته سه سپاړې او ټمبلي ! غوا دي وږې پرې ایښې ده او ته ارامه ویده یې؟ ژر پورته سه غوا ته وابښه ورواچوه !

ښځه چې ډېره ستړې سوې وه او ټول وجود یې درد کاوه په ډېر تکلیف را ولاړه سوه، دالان ته ولاړه چې وابښه راواخلي او غوا ته یې ور واچوي. په دالان کي یې ولیده چې د دوی سپرلی په خواږه خوب ویده دی. ښځه چې خوب زنګوله پر خپل مظلومیت او یوازي والي ارمان ورته ودرېد او سپرلی یې تر څان بختور وګانه، ویل که سپرلي خوابښې درلودای نو دی به هم د اوس غوندي ارام نه وای ویده، د زړه خواله یې بل چا ته نه سوای کولای نو هغه و چې سپرلي ته یې زړه تش کړ او ویې ویل: سپرلیه ته لاښه یې خوابښې نه لرې ویده یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل د کندهار په ښځو کي ډېر ویل کېږي. کله چي یوه ښځه د خسرګنۍ په کور کي خوشاله نه وي او یا یوه ښځه له خپل ژونده راضي نه وي خو بر عکس بله ښځه د خسرګنۍ په کور کي خوشاله وي نو ناراضه ښځه دا متل ورته وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په کوچنیوالي کي د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان د کلي لـه (ببـو) نـومي بوډۍ څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساندي هم خوشاله زړه غواړي

ښخوا یو ډول پېښه ګري یا ممثلي ښځې وې چې د پردیو خلکو په غمونو او فاتحو کې به یې ساندي ویلې او ویر به یې کاوه. لکه څنګه چې خلک د خوشالۍ د محفل لپاره سندرغاړي رابولي او غواړي چې خپله ښادي درنه او مشهوره کړي، دغسي به دغه ډول ښځې هم خلکو ددې لپاره راغوښتې چې په خپلو ساندو او ځانګړو حرکتونو خلک ژړا او ویر ته وهڅوي چې په دې ډول د غم مراسم درانه او تاوده وښيي.

هغه چا چې به ډېري پیسې درلودې، نو څو پېښه ګري ښځې به یې راغوښتې، کله چې به یوه ښځه ستړې سوه، نو بلې ته به یې اشاره وکړه او هغې به په ژړا پیل وکړ، خو بېوزلو خلکو به بیا یوازي یوه ناڅکې ښځه راغوښته.

کله چې به د مړي مور، خویندو او نورو خپلوانو په طبیعي ډول ژړل، نو پېښه ګري ښځې به پټه خوله ناستي وې، خو کله چې به د کور ښځې د مېلمنو په خدمت بوختي سوې او یا به فاتحې ته راغلیو ښځو شخصي بانډار جوړ کړ نو په دې وخت کې به د مړي له خپلوانو څخه یوې ښځې کرایه سویو ژړاندو ښځو ته سترګه ووهله چې ساندي شروع کړئ. ښځو به هم نابېره چیغه کړه او د مړي په اړه به یې یوه دردناکه خبره وکړه.

خلکو به دغه ډول ښځو ته تر فاتحې مخکې د مړي په اړه لږ معلومات ورکول چې هغوی یې ځینې خبري د ژړا پر مهال یادي کړي، مثلا هغه مړی چې ځوانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، ګل وطنه

مېرمنه او اولادونه به يې پاته ول، په ژړا کې به يې داسي ويل: ای زما زويه څنګه ځوانيمرګ سوې؟ کاشکي خو ستا پر ځای زه مړه سوې وای، تا دا خپله ځوانه ماينه او کوچني اولادونه چا ته پرېښوول؟ تر دې وروسته به يې مخ په چپلاخو (څپېړو) واهه او سر به يې هم شکاوه، نورو ښځو چي به ورته وکتل نو دوی به هم په ژړا پيل وکړ. کله چي به يو موړ او خان سړی مړ سو، نو خپلوانو به يې پېښه ګرو ښځو ته ډېري پيسې ورکولې او ښځو به هم ښه په اخلاص او لوړ اواز ژړل. وايي چي يو وخت د يوه بېوزله او غريب سړي ورور مړ سو، د ښځينه فاتحې لپاره يې يوازي يوه پېښه ګره[1] ښځه راوبلله. څرنګه چي پېښه ګري ښځي ته لږ پيسې ورکول سوي وې، نو تر يو څه ساندو وروسته يې ساندي بس کړې او پټه خوله کښېناسته، د فاتحې ښځو چي دا چوپتيا وليده نو تر خپل منځ يې شخصي کيسې شروع کړې چي وروسته خبره خندا او ټوکو ته ورسېده. په دې وخت کي د مړي د خپلوانو يوه ښځه راغله او پېښه ګري ښځي ته يې کرار وويل چي ولي ساندي نه وايې؟ پېښه ګري ښځي ورغبرګه کړه: بس ده نوري ساندي نه سمه ويلای، ساندي هم خوشاله زړه غواړي.

1

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کې ډېر ویل کېږي. کله چې د یوه کار بیه یا حق الزحمه لږ وي او د چا زړه نه غواړي چې کار ته اوږه ورکړي او کار هم د حق الزحمې په اندازه کمزوری اجرا کړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مې د جنوبي پښتونخوا د پنجپای یا محمد خېلو په کیمپ کې د ښاغلي مولوي دوست محمد څخه اورېدلې ده. نوموړی په پنجپای کې د عبدالله بن مسعود نومي مدرسه کې استاد او اصلا د کندهار ولایت، بولدک ولسوالۍ د کندني د کلي اوسېدونکی و. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سر زما، خو واک یې د لالا

وايي په پخوا زمانو کي يو لېونی و چي مور، پلار او نور خپلوان يې مړه سوي او يوازي يې يو ورور درلود او پالنه يې د ورور پر غاړه وه، کله چي به لېونی ډېر په تکليف سو او خلک به يې وهل نو ورور به يې په ځنځيرونو وتاړه. لېونی له خپل ورور څخه ډېر تنګ سو او هر چا ته به يې ويل چي لالا ډېر بد سړی دی.

لېوني ته د ورور له خوا نور بنديزونه يو څه د زغملو وړ ول، خو دا ډېره ورته ګرانه وه چي نايي به يې سر ور خرايه. ځکه چي د کلي د نايي چاړه ډېره پڅه وه، هر وخت چي به يې د لېوني سر ورخرايه نو څو ځايه به يې ويني پوست ورپرې او ويني کړ، لېونی د نايي د پڅي چړې څوږ او ټپونو ډېر وارخطا کړی و، کله چي به لېوني د خپل ورور خبره نه منله، نو ورور به يې ورته ويل چي ارام کښېنه کنه نايي ته دي بيايم.

يو وخت د لېوني د سر وېښتان ډېر اوږده او ښپوله سول، ورور يې نايي ته بوت چي سر يې وروخريي. لېوني چي د نايي چاړه وليده، نو چيغي يې کړې چي زه سر نه خريم، خو ورور يې سترګي وربانديي راغتې کړې، ويل دا ستا کار نه دی، خامخا به سر خريې. کله چي لېونی نايي ته کښېناست، نو هغه د خريلو چاړه پر را واخيسته. لېوني ورته وويل چي زما سر را جوړ که، خو خريه يې مه. نايي ورته وويل چي نه خامخا دي سر در خريم، ځکه چي لالا دي وايي سر يې ور وخريه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې لېونی ولاړ سو او په درد یې نایي ته وویل: عجیبه ده، سر زما، خو واک یې د لالا!

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې څوک د چا په شخصي کارونو کې مداخله کوي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مې په ۱۳۹۰ه ش کال د لړم د میاشتې پر اتمه نېټه په کندهار کې د محمود شگیوال نومي نایي څخه اورېدلې ده. ښاغلی شگیوال اوس په کندهار ښار کې اوسېږي او د سلمانۍ دوکان لري، خو اصلاً د ننگرهار ولایت د شگي سیمي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ چلي، پر ښاخ ناست دی ښاخ رېبي

په پخوا زمانه کي یو ډېر ساده سړی و چي شیخ چلي نومېده. یوه ورځ یې په کور کي د سونګ بوټي خلاص سول، مېرمني یې ورته وویل چي سړیه لرګي خلاص سوي دي، یوه چاره یې وکړه. شیخ چلي په کلي کي یوه سړي ته ورغی چي لږ بوټي ورکړي، هغه ورته وویل چي ورسه زما په باغ کي د توتو ځو وني ولاړي دي، یو ځو ښاخونه یې ورېبه او کور ته یې یوسه.

شیخ چلي هم اره راواخیسته او د توت یوې وني ته وخوت. پر یوه ښاخ کښېنوست او د هغه ښاخ په رېبلو یې پیل وکړ، په دې وخت کي یو سړی د باغ څنګ ته پر لاره تېرېده، کله چي یې شیخ چلي ولید، نو ورته ویې ویل چي وروره پام دي سته کنه؟ پر ښاخ ناست یې او ښاخ رېبې؟ که ښاخ پوره ورېبل سي، نو خامخا رالوېږې، داسي نه وي چي خدای مه کړه پښه یا لاس دي مات سي. شیخ چلي ورته وویل چي ځه بېغمه اوسه زما پام دی، کله چي ښاخ ورېبل سي، نو زه ځني لیري کېږم.

لاروی پر خپله لار ولاړ او شیخ چلي د ښاخ رېبلو ته دوام ورکړ، کله چي ښاخ ورېبل سو، نو شیخ چلي پر ځمکه راولوېد او مغزی یې مات سو. تر دې پېښي وروسته د شیخ چلي ساده ګي ډېره مشهوره سوه، کله چي به یو چا له عقل څخه کار نه اخیست او د بل چا خبره به یې هم نه منل، نو خلکو به وویل چي دا سړی لکه شیخ چلي، پر ښاخ ناست دی ښاخ رېبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي یو څوک په خپله ګټه او تاوان نه پوهېږي او په لوی لاس ځان ته تاوان رسوي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي دا کیسه مي په (۱۳۶۷ش) کال له ارواښاد جنرال محمد اکرم خاکرېزوال څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل په عمر نه دی په سر دی

وايي چې دريو ختګرانو له يوې کنډوالې څخه خاوري وړلې، يو وخت کولنګ په يوه کلک شي کي ونښت، کله چې يې ځمکه وشنله نو ګوري چې د سرو زرو چرګ دی. ختګران چې ښوزله او غريبان ول د سرو زرو د چرګ په ليدو ډېر خوشاله سول، سره ويې ويل چې چرګ به خرڅ کړو او خپل ژوند به په جوړ کړو، خو ستونزه دا ده چې چرګ به څنګه سره وو ېشو؟ که چرګ درې ټوټې کوو، نو بيا په دومره لوړه بيه نه خرڅېږي او که يې روغ سره وېشو هر څوک به خپله برخه څنګه اخلي؟ اخير يې سره ووېل چې بايد د سرو زرو چرګ خرڅ او پيسې يې سره ووېشي.

په دې وخت کي يوه ختګر ووېل چې که پاچا خبر سو چې موږ د سرو زرو چرګ لرو، نو بنديان کوي مو، وايي تاسي ښوزله خلک ياست دا چرګ مو له کومه کړ؟ په بلا به اخته سو، هم به مو چرګ له ګوتو ووځي او هم به بنديان سو. نورو ختګرانو چې دا خبري واورېدې نو ډېر وارخطا سول، خو نه پوهېدل چې څه وکړي؟ دوی اوس يوه لار درلوده، هغه دا چې د سرو زرو چرګ خرڅ کړي، خو دوی چې چورت وواهه نو داسي موږ او خان سړی يې و نه موند چې د چرګ رانيولو وس دي ولري. اخير يې سره ووېل چې تر هغو چې چرګ ته يو مناسب خريدار يا رانيوونکی پيدا کوي بايد چرګ يو ځای پټ کړي.

کله چې به يوه ختګر ووېل چې چرګ زه په کور کي ساتم، نورو به داسي فکر وکړ چې داسي نه وي دی يې غلا کړي او وتښتي. تر ډېر فکر کولو وروسته يې په زړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي وروگرځېده چي د دوی د کلي یوې بوډۍ ښځي ته چرگ امانت کښېږدي. دا بوډۍ ډېره ښه ښځه وه، ټولو کليوالو به خپل امانت شيان له دې سره ايښوول. لنډه دا چي د سرو زرو چرگ يې بوډۍ ته ورکړ او دا شرط يې ورباندي کښېښود چي تر څو موږ درې سره يو ځای نه يو درته راغلي زموږ يوه ملگري ته به چرگ نه ورکوې. بوډۍ هم دا خبره ورسره ومنله او ختګران ولاړل.

څو مياشتي وروسته يو ختګر راغی او بوډۍ ته يې وويل چي چرگ راکړه، بوډۍ ورته وويل چي تاسي خو ماته ويلي ول چي تر څو موږ درې سره يو ځای نه يو درته راغلي زموږ يوه ملگري ته به چرگ نه ورکوې، نو اوس هم چي نور دوه ملگري دي رانه ولې چرگ نه درکوم. ختګر ورته وويل چي هغه نور دوه ملگري مي په کوڅه کي راته ولاړ دي، بيا يې هغو ته ور ناره کړه چي بوډۍ چرگ نه راکوي وايي نور دوه ملگري دي چېري دي؟ هغوی له کوڅې څخه ور نارې کړې چي دا دی موږ ورسره يو چرگ ورکړه. بوډۍ چي دا خبره واورېده، نو چرگ يې ورکړ.

څو ورځي وروسته دوه نور ختګر راغلل او بوډۍ ته يې وويل چي د سرو زرو چرگ راکړه، بوډۍ ورته وويل چي چرگ خو مو څو مياشتي مخکي لا يووړ. يو ملگری مو کور ته راغی او تاسي په کوڅه کي ورته ولاړ واست، تاسي ويل چرگ زموږ ملگري ته ورکړه چي ما هم ورکړ. ختګرو وويل چي درواغ مه وايه موږ نه و ورسره، نور خلک به ول او يا ته درواغ وايې، خامخا چرگ تا پټ کړی دی. بوډۍ چي هر څه قسمونه وخوړل چي ستاسي چرگ مو ملگري يووړ، خو هغوی نه قانع

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدل، ويل هر څنگه چي کېږي زموږ چرگ به راکوې. اخير يې بوډۍ تر لاس ونيوله او محکمې ته يې بوتله.
په محکمه کي قاضي بوډۍ ملامته کړه، ويل ولاړه سه په دريو ورځو کي د دوی د سرو زرو چرگ ورپيدا کړه ، کنه بندي کوم دي. بوډۍ چي دا خبره واورېده، نو په چيغو او ژړاوو کور ته روانه سوه. په لاره کي يوه کوچني هلک پوښتنه ځني وکړه چي انا ولي ژاړې؟ بوډۍ ورته وويل چي پرې مي ږده بچيه ولي مي پر ټپونو مالگي رادوړوې، زه خپله په غم اخته يم او ته پوښتني راڅخه کوې؟ هلک ورته وويل چي خير دی ته خو راته ووايه، کېدای سي زه يوه د حل لاره په لاس درکړم. بوډۍ وويل چي په دې کوچنۍ ونه به ستا په سر کي دومره عقل له کومه وي چي تر ما به هوښيار يې. بوډۍ چي نور يې نو يوې خوا ته مخ نه گرځېده او ډېره نااميده سوې وه له ناچاريه کوچني هلک ته خپله ټوله کيسه تېره کړه.
هلک چي کيسه واورېده، نو په خندا يې وويل چي انا جاني دا خو اسانه کار دی. ورسه قاضي ته ووايه چي چرگ زما سره پروت دی. ما غوښتل ختېگران معلوم کړم چي پر ما باور لري کنه؟ دوی چي هر وخت وغواړي زه يې چرگ ورکوم، خو بايد هغه شرط ادا کړي چي لومړۍ ورځ يې تر خپل منځ سره ايښی و او زما سره يې هم منلی و. شرط دا دی چي لومړۍ ورځ دوی ما ته ويلي ول چي تر څو موږ درې سره يو ځای نه يو درته راغلي زموږ يوه يا دوو ملگرو ته به د سرو زرو چرگ نه ورکوې. که زه اوس دوی ته چرگ ورکړم سبا به يې دريم ملگری راغلی وي او ما به ملامتوي چي له ما پرته دي ولي دوی ته چرگ ورکړ، بيا به ماته يو جنجال

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، که چېري ختګرانو خپل دريم ملګری پيدا کړ، خو د چرګ غل پيدا سو او که يې پيدا نه کړ، نو ته يې له جنجاله بېغمه يې.

بوډۍ چي دا خبره واورېده نو ډېره يې خوښه سوه، بس سمدلاسه يې دغه خبره کټ مټ قاضي ته وکړه، قاضي هم ورسره ومنله او د بوډۍ په حق کي يې فيصله وکړه. بوډۍ چي د کوچني هلک هوښياري وليده نو زړه ته يې ولوېده چي په رښتيا سره عقل لوی او کوچنی نه غواړي، هلک ته يې وويل چي بچيه زه اوس پوه سوم، عقل په عمر نه دی په سر دی.

يادونه:

دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په لږ عمر کي ډېر هوښيار وخېژي او يا په عقل کي تر خپل عمر ډېر مشر وي ، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي د (۱۳۹۰ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر شپږويشتمه نېټه له ښاغلي عصمت الله بهير څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. دی د کندهار ښار د دوهمي ناحيې اوسېدونکی دی چي اوس په کابل کي اوسېږي.. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلو به قافلې وهلې، نو نه چې يې کوټې وهلې

وايي په يوه کلي کې دوه وروڼه اوسېدل چې مور، پلار او نور خپلوان يې نه درلودل، دوی دومره بېوزله او غريبان ول چې په وچه ډوډۍ هم نه وه ماړه، ان دا چې خپل کور يې هم نه درلود، يوازې يوه کوټه يې درلوده او دواړه په دې کوټه کې اوسېدل.

په دې وخت کې په شاوخوا کليو کې غلاوې شروع سوې، د کلي خلک ووېرېدل چې داسې نه وي د دوی په کلي کې هم غله لاس واچوي. د کلي خلکو تر سلامشورو وروسته بېوزله ورونو ته وويل چې تاسې مجرد ياست او کوم خاص کار هم نه لرئ، موږ به تاسې ته ډوډۍ او يو څه پيسې درکوو او تاسې به د شپې په کلي کې پيره کوئ.

بېوزله ورونو له خدايه دغه ورځ غوښته، پيره يې ومنله او د کلي په منځ کې يې په يوه زړه کوټه کې واړول. د ورځې له خوا به ويده ول او د شپې له خوا به يې په کلي کې پيره او ګزمه کوله. يوه شپه چې هوا ډېره سړه وه، دوی په کوټه کې اور بل کړ، په دې وخت کې يې يو اواز تر غوږ سو، يو ورور يې کرار دباندې وکتل، ګوري چې يو غل د دوی کوټه په کولنګ سوری کوي.

دوی هم څه و نه ويل او تر هغو يې انتظار وکړ چې غل کوټه سوری کړي، کله چې غله کوټه سوری کړه او کوټې ته يې سر ور ننه ايست، نو دواړو ورونو په يوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلا ورحمله کړه او غل يې تر غاړه کلک ونيو، يوه ورور غل تر غاړه نيولی و او بل ورور يې سوټي ورته ونيو، لنډه دا چې غل يې داسي وواهه چې له اخ وټوخه يې واچاوه. وروسته يې غله ته وويل چې په دې کلي کي تر موږ ډېر بېوزله او غريبان نسته، ته بې غيرته راغلې زموږ کوټه دې ووهله؟ بې غيرته غلو به قافلې وهلې، نو نه چې يې کوټې وهلې.

يادونه:
دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چې يو څوک د مېړاني دعوه لري او بيا يو ټيټ او کوچنی کار وکړي او هغه مېړانه وبولي او يا خپلو خلکو ته زور ورښيي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (١٣۶٨ش) کال د پنجپای يا محمد خېلو په کيمپ کي لـه ښـاغلي گـل اغـا څخـه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاضي ملامتولم، خو زه نه ملامتېدلم

وايي چې د دوکسانو د ځمکي پر سر دعوه سوه، په دې دوو نفرو کې يو يې ډېر جنجالي و، خلکو چې هر څومره ملامت کړ ده پړه نه منله، خلکو دې خوا او هاخوامنډې ترړي وکړې،جرګې مرکې وسوې، خو دوی بيا هم سره جوړ نه سول.
څرنګه چې د خلکو روغي جوړي ګټه و نه کړه نو خبره تر محکمې پوري ورسېده.
قاضي چې دعوه وڅېړل نو جنجالي سړي ته يې وويل چې ته ملامت يې.
جنجالي سړي بيا هم خپله پړه و نه منله، ويل زه ملامت نه يم، اخير قاضي مجبوره سو او پوليسو ته يې وويل چې دی له محکمې څخه وباسئ، هغه بل سړي ته يې د ځمکي اسناد ورکړل ويل څه ځمکه ستا سوه.
کله چې جنجالي سړی کلي ته راغی، نو يوه کليوال پوښتنه ځنې وکړه چې د ځمکي دعوه څنګه سوه؟ جنجالي ورته وويل: قاضي ملامتولم، خو زه نه ملامتېدلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک پر سي او بیا هم خپله ملامتیا نه مني، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۶۸ش) کال د کندهار ولایت، ارغنداب ولسوالۍ د ناگان کلي له اوسېدونکي اروابناد حبیب الله جان څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تېټ ځې وايي غلا کوې او

که لوړ ځې وايي کورو[1] ته ګورې

وايي يو مسافر يو ليري وطن ته روان و چې په لاره کې يو کلی په مخه ورغی، ددې کلي د کورونو دېوالونه ډېر تېټ ول، خو مسافر په ونه ډېر جګ و. مسافر چې د کلي منځ ته ورسېد، نو د کلي ځوانان پر راټول سول، ويل اې بې شرمه خپله خور او مور نه لرې چې د خلکو کورو ته ګورې؟ سړي چې هر څومره ورته وويل چې زه پر لاره تېرېدلم ستاسي کورو ته مې نه دي کتلي، خو ځوانانو نه ورسره منله، لنډه دا چې ځوانانو مسافر بېچاره راچپه کړ او د هغه په ډبولو يې شروع وکړه.

په دې وخت د کلي خان راغی، ګوري چې د کلي ځوانانو مسافر را چپه کړی او وهي يې. مسافر چې خان وليد، نو په عذر او زاريو يې پيل وکړ، ويل زه پر خپله لاره تېرېدم، ستاسي کورو ته مې نه دي کتلي. د خان زړه پر وسوځېد او ځوانانو ته يې وويل چې مسافر پر بېردئ ! کله چې مسافر رخصت کېده، نو خان ورته وويل چې دا وار ما له هلکانو خلاص کړې، خو ګوره پام دې وي چې بيا پر لاره

---

[1] : کورو ته = کورونو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جگ جگ ولاړ نه سې کنه بیا به په دغسې خوارۍ اخته سې، مسافر هم دا خبره ورسره ومنله او له کلي څخه روان سو.

مسافر پر لاري چوخ چوخ (ټیټ ټیټ) روان و، ویل داسې نه وي نور خلک هم داسې فکر وکړي چې ګواکې زه د دوی کورو ته ګورم. د مسافر له توره بخته په دې کلي کې غلو لاس اچولی و او خلک سخت وارخطا ول، هر نابلده سړی چې به یې لیده، نو هغه به یې نیوه او پوښتني ګروېږني به یې ځني کولې.

مسافر چې په کلي ور کښېوت، نو خلکو چیغي کړې، ویل هلۀ غل دی ! مسافر چې خلک ولیدل چې دده خوا ته منډې راوهي، نو داسې فکر یې وکړ چې بیا یې وهي، بس پایڅې یې راپورته کړې او په منډو یې پیل وکړ. کلیوالو چې د مسافر منډو ته وکتل نو داسې فکر یې وکړ چې دا سړی رښتیا غل دی، کلیوالو چیغي کړې چې مه یې پرېږدۀ غل دی، مسافر د مخه او کلیوال ورپسې دي، منډې، منډې منډې اخیر یې مسافر ونیو او د هغه په وهلو یې پیل وکړ.

مسافر چې هر څومره نارې کړې چې د خدای پر پار زه غل نه یم، خو کلیوالو نه ورسره منله، ویل وهۀ یې ! مسافر چې یې هر څومره وواهه او هر څومره پوښتني ګروېږني یې ځني وکړې نو داسې څه یې نه ځني واورېده چې د غلا لپاره دې ثبوت او سند وبلل سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې د کلي مشر په درد ورته وويل: بدبخته ته چې غل نه يې نو ولې دومره وارخطا وې او پر لاره ولې ټيټ ټيټ تلې؟ مسافر د مخکيني کلي کيسه ورته وکړه. د کلي مشر ورته وويل چې دا سم کار نه دی، که ته پر لاره همداسي ټيټ ټيټ روان يې، نو هر څوک به داسي فکر وکړي چې ته غلا کوې. مسافر په ژړا ورته وويل: د خدای پر پار زه څنگه وکړم؟ که ټيټ ځې وايي غلا کوې او که لوړ ځې وايي کورو ته گورې.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چې يو سړی ډېر ناچاره سي او يا بې گناه وي، خو بيا هم گناهگار وبلل سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپلي انا څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ستا قسمو ته وګورم هم حيران يم او که
د خپل چرګ پښو ته وګورم هم حيران يم

وايي چي يو چا چرګ غلا کړی او تر بالاپوښ لاندې يې پټ کړی و، خو پام يې نه و چي د چرګ پښې تر بالاپوښ راوتلي دي. يو څو ګامه چي ولاړ، نو د چرګ خاوند په مخه ورغی، ويل دا زموږ چرګ دي ولي غلا کړی دی؟ غله ويل قسم په خدای که مي غلا کړی وي. اخير د چرګ د خاوند زړه تنګ سو، د چرګ راوتليو پښو ته يې اشاره وکړه او ويې ويل: بس نو څه ووايم، که ستا قسمو ته وګورم هم حيران يم او که د خپل چرګ پښو ته وګورم هم حيران يم.

يادونه:
دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي د يو چا په عمل او قول کي ژور توپير وليدل سي، ياني په عمل کي بد کار کوي، خو په خوله ځان ته ښه سړی وايي، نو خلک دا متل وايي. [1]

---

[1] دا کيسه مي په (۱۳۹۰ش) کال د کندهار ولايت، ارغنداب ولسوالۍ د ناګان کلي اوسېدونکي عبدالرازق څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له لوړي دي مړ سم، خو د منت خواړه نه خورم

وايي چي يو لېوه سهار تر ماښامه په غرونو او دښتونو کي وګرځېد، خو ښکار يې پيدا نه کړ، ډېر وږی سو، اخير يې په زړه کي وروګرځېده چي کلي ته ولاړ سي، ګوندي هلته يو ښکار ورپيدا سي. کلي ته چي راغی، نو په يوه کور کي د پسه بوی پر ولګېد، سمدلاسه يې پر دېوال ورټوپ کړه او کور ته ورواوښت. ګوري چي په کور کي يو ډېر غټ او څړل سپی ګرځي.

لېوه سپي ته نژدې ورغی او ځان يې د سپي ملګری او دوست وښود، وروسته يې د خپلي لوږي کيسه ورته وکړه، په دې وخت کي يې پام سو چي سپی ډېر چاغ دی، لېوه ورته وويل چي ګرانه دوسته ته څه شي خورې چي دومره چاغ سوی يې؟ ته ماته وګوره له لوږي مي پښتۍ راوتلي دي، ماته هم دا ښکار راوښايه.

سپي ورته وويل چي ما په دې کور کي وظيفه نيولې ده. ددې کور خاوند ډېري پيسې، پسونه، وزې، غواوي، اسان او خرونه لري، زه شپه تر سهاره پيره کوم چي کور ته غل، لېوه، ګيدړه، چغال (سورلنډی) او بل ځناور را نه سي. خاوند ما ته ددې کار په مقابل کي اوبه او ښه غوړه ډوډۍ راکوي، په دوبي کي مي له ګرمۍ او په ژمي کي مي له يخنۍ څخه ساتي، دا دی وګوره دا خونه يې زما لپاره جوړه کړې ده. ټوله ورځ په دې خونه کي خوبونه کوم او د شپې له خوا پيره کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېوه چي د سپي خبري واورېدې، نو خولې يې اوبه وکړې، ويل گرانه ملگرې ماته هم دغسي يوه وظيفه راپيدا کړه، سپي ويل سمه ده زه به مي له خاوند سره خبره وکړم چي تا ته هم دغسي يوه وظيفه درپيدا کړي.

په دې وخت کي لېوه د سپي په غاړه کي يوه ټپ وليد، ويل گرانه دوسته دا ستا په غاړه کي ټپ د څه شي دی؟ سپي وويل چي دا ټپ د ځنځير دی، خاوند مي د ورځي له خوا په ځنځير تړي چي خلک راځخه ونه ډارېږي. لېوه چي وکتل نو د سپي د کوډلي څنگ ته يې يو لوی پولادي ځنځير وليدچي يو سر يې په موږي پوري تړلی او په بل سر کي يې طوق و چي د سپي د غاړي په اندازه جوړ سوی و.

لېوه چي د سپي په غاړه کي ټپ او ځنځير وليد، نو بيرته پښېمانه سو، ويل گرانه دوسته ما تل ازاد او په خپله خوښه ژوند کړی دی، خو د منت خواړه مي نه دي خوړلي، زه ستا په ډول د مره ييتوب ژوند نه سم زغملای، بس زه تر دې وظيفې تېر يم، د لوږي دي مړ سم خو د منت خواړه نه خورم.

يادونه: دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي د مړو سترگو د ډوډۍ او مرييتوب خبره را ياده سي او يو يا يو څوک د غلامۍ تر غوړه ډوډۍ تېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سي او په خپلواکۍ او شرافت کې په خپله وچه ډوډۍ قناعت وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کې زموږ په کلي کې د محمدالدين په نوم له يوه بزګر څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرګی توږه او سړی ځني جوړوه

وايي چې يو ترکاڼ يا نجار، خياط او ملنګ سره ملګري او يوه ليري ځای ته په سفر روان ول. دوی تر يوه اوږده مزله وروسته يوه لوی ځنګله ته ورسېدل، لومړی يې داسې فکر وکړ چې لار به په ځنګله کې تېره سوې او بلې خوا ته به وتلې وي، هغه و چې په ځنګله ورکښېوتل، څو ساعته يې مزل وکړ، خو لار تر ځنګله و نه وتله.

په دې وخت کې يې په خپلو منځو کې سره وويل چې موږ غلطي وکړه چې ځنګله ته راغلو، راځئ چې بيرته وګرځو، بل ځای که لار راڅخه ورکه سي، نو يو څوک خو به پيدا سي چې پوښتنه ځني وکړو، دلته خو هيڅوک هم نسته. هغه و چې بيرته شا ته وګرځېدل چې پخوانۍ لاره پيدا کړي، هر څومره چې وګرځېدل لاره يې و نه موندله. په ځنګله کې يوې او بلې خوا ته همداسې سرګردانه ګرځېدل چې شپه پر راغله. تر خپل منځ يې داسې پرېکړه وکړه چې اوس خو هسې هم شپه ده، هيڅ ځای نه سو تلای، شپه به دلته تېره کړو او سبا سهار به له خيره سره ځو.

هغه و چې په ځنګله کې يې يو غار پيدا کړ او درې سره ورننوتل چې شپه پکښې تېره کړي. يوه شيبه وروسته يې په ځنګله کې د ډول ډول وحشي ژويو اوازونه واورېدل چې سخت يې وارخطا کړل، تر خپل منځ يې سره وويل چې بايد پيره وکړو، داسې نه وي چې ځنګلي ځناور مو وخوري. هغه و چې شپه يې پر دريو

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخو سره وویشله، داسي فیصله یې وکړه چي په لومړۍ برخه کي به نجار، په دوهمه برخه کي به خیاط او په دریمه برخه کي به ملنگ پیره کوي.

لومړی نوبت د نجار و، نجار پیره کوله او نور دوه ملگري یې ویده سول. څرنگه چي نجار تهوله ورځ مزل کړی و، نو خوب ورغی، یوه سترگه خوب یې لا نه و کړی چي د پړانگ غړومبي راویښ کړ، له ځان سره یې وویل چي که ویده سم، نو وحشي حیوانات مو خوري او که ویښ کښېنم نو خوب راځي، اخیر یې وویل چي راسه ځان په یو شي بوخت کړه. هغه و چي په ځنگله کي یې یوه ونه وسکښتل او انسان یې ځني جوړ کړ، ده چي دا کار خلاص کړ نو گوري چي د پیرې وخت یې هم پوره سوی دی. بس ورغی او خپل ملگری خیاط یې راویښ کړ، ویل وروره زما د پیرې وخت پوره سو، زه ویدېږم اوس نو ستا نوبت دی.

خیاط چي لږ پیره شروع کړه نو ده ته هم خوب ورغی، کله چي یې د نجار لرگین سړي ته پام سو نو ده هم ټوکر او قیچي را وایستل او د سړي لپاره یې په کالیو جوړولو پیل وکړ، تر څو چي ده کالي جوړول، نو د پیرې وخت یې هم پوره سو. خیاط په لرگین سړي کالي واغوستل او ورغی ملنگ یې راویښ کړ، ویل اندېواله زما وخت پوره سو، اوس نو ستا نوبت دی.

ملنگ چي راپور ته سو نو د لرگي سړی یې ولید، خدای ته په ژړا سو، ویل خدایه د دوی خو کسبونه زده دي، نجار خپل وخت د لرگین سړي په جوړولو تېر کړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیاط د کالیو په ګنډلو ځان بوخت کړ، زما خو هیڅ کسب نه دی زده، زه به ځان په څه شي بوخت کړم، شپه لا ډېره پاته ده، که خوب راغی نو وحشي حیوانات به مو وخوري. بیا یې دعا وکړه چي ای خدایه دې لرګین انسان ته سا ورکړه !
خدای یې دوعا قبوله کړه او د لرګي انسان ژوندی سو. ملنګ او سړي تر سهاره بانډار سره کاوه او په دې ډول د ملنګ د پیرې نوبت هم په خیر سره تېر سو. کله چي سهار مهال نجار او خیاط راکښېناستل نو ګوري چي د لرګي سړی ژوندی سوی او سم انسان دی.

دوی په خپل نوي انډیوال ډېر خوشاله سول، ویل اوس نو څلور نفره سولو، که له کوم مشکل سره مخامخ کېدو، نو یو ملګری مو زیات سو. کله چي له ځنګله څخه ووتل او خپل ځای ته ورسېدل، نو خلکو ته یې د لرګین سړي کیسه وکړه. تر دې پېښي وروسته چي به کله یو چا خپل انډیوال خفه کړ او یا به یې په قدر نه پوهېده، نو خلکو به ورته ویل چي خلک له خدایه یو ملګری غواړي او ته په لوی لاس خپل ملګری له ځانه لیري کوې؟ که زما خبره مني نو لرګی توره او سړی ځني جوړوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک خپل خلک ناراضه او له ځان څخه یې لیري کوي او یا د خپلو اندېوالانو او خپلوانو په قدر نه پوهېږي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مې د (۱۳۹۰ش) کال د لیندۍ د میاشتې پر پنځه ویشتمه نېټه له ښاغلي عصمت الله بهیر څخه په تیلیفون کې اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لږ به خورم طبيب ته به اړ نه يم

وايي چي په يوه کلي کي يو طبيب اوسېده، دا طبيب دومره مشهور و چي له ډېرو لیرو سيمو څخه به ناروغان ورته راتلل، يو څه طبيب د ناروغانو ښه علاج کاوه او يو څه هم خلک مجبور ول چي ورته راسي، ځکه چي په نژدې سيمه کي بل طبيب نه و، همدا دليل و چي خلکو د طبيب ډېر خاطر کاوه، هم به يې ډېري پيسې ورکولې او هم به يې ډول ډول سوغاتونه ورته راوړل.

يوه ورځ د طبيب کوچني زوی له ګاونډي هلک سره پر يو شي جنګ وکړ، د طبيب زوی کوچنی او هغه بل هلک غټ و، د طبيب زوی يې راچپه کړ او خورا ټينګ يې وواهه، د طبيب زوی چي د مقابلې بله وسله نه درلوده، نو هلک ته يې په پټکه وويل: يو وخت خو به ته هم ناروغه کېږې کنه؟ پلار ته به مي ووايم چي ستا علاج و نه کړي. هلک ورته وويل چي ځه زه ستا پلار ته اړ نه يم، هيڅ طبيب ته ضرورت نه لرم. يوه ورځ ستا پلار راته وويل چي لږ خوره طبيب ته به اړ نه يې، زه به هم لږ خورم او طبيب ته به اړ نه يم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په ډېرو پښتني سیمو کي ویل کېږي. کله چي یوې خوا ته لږ بې خطره گټه او بل طرف ته ډېره گټه خو له خطره ډکه وي او یو څوک د ځان ساتني لپاره په لږ گټه قناعت وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۷ش) کال په کوټه کي له ښاغلي احمدشاه څخه اورېدلې دی. نوموړی اصلا د کندهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د (یخ کاریز) کلي اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بې عقله مې زړه خوړین دی
اوښ چې زوړ سي وروڼ يې شين دی

وايي چي يو چا په ګنج کي د حيواناتو دلالي کوله، دوه نفره به يې د پسه، وزې، غوا، خره، اوښ او يا اس په سودا کي سره جوړ کړل او بيا به يې له دواړو خواوو څخه يوه اندازه پيسې غوښتې. له څو کالو راهيسي يې دا کار کاوه او په همدې ډول يې د کور ګوزاره کوله.

يوه ورځ يې يوه انډيوال خپل يو زوړ اوښ په لاس ورکړ چي ور خرڅ يې کړي. ده هم د اوښ په صفتونو خوله پوري کړه، ويل دومره ښه اوښ دی، دومره ځوان دی، داسي بار وړي، دا دی او هغه دی. په دې وخت کي يې يو بل انډيوال راغی چي هغه بيا غوښتل اوښ رانيسي.

کله چي يې له خپل دلال انډيوال څخه د اوښ صفتونه واورېدل، نو غوښتل يې چي اوښ رانيسي. څرنګه چي د اوښ خرڅوونکی او رانيوونکی دواړه د دلال انډيوالان ول، نو نه پوهېده چي د چا پلوي وکړي. د اوښ خاوند ډېر چالاکه او چالبازه سړی و او اوښ رانيوونکی بيا ډېر ساده سړی و، په منځ کي دلال حيران و چي څه وکړي، که يې د اوښ رانيوونکي ته ويلای چي دا اوښ زوړ دی مه يې رانيسه، نو د اوښ خاوند ځني خوابدی کېده او که يې د اوښ زوړوالی پټولای، نو هغه بل انډيوال يې خپه کېده. که څه هم د اوښ رانيوونکی په اوښ نه پوهېده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ځوان دی که زوړ، خو دلال وېرېده چي داسي نه وي وروسته يو څوک ورته ووايي او يا دی خپله پوه سي چي اوښ يې زوړ دی.
په دې وخت کي دلال حيران و چي اوښ رانيوونکی څنګه پوه کړي چي اوښ مه رانيسه. اخير يې دا کار انصاف وباله چي اوښ رانيوونکی پوه کړي چي اوښ زوړ دی، هغه و چي په زړه کي يې داسي خبره جوړه کړه چي اوښ رانيوونکی په کنايه او اشاره کي د اوښ په عيب پوه کړي، نو هغه و چي له ځان سره يې د سندري په ډول داسي وويل: له بې عقله مي زړه خوړين دی، اوښ چي زوړ سي ورون يې شين دی.

يادونه:
دا متل په کندهار کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو څوک په اشاره يا نيمه خبره سر خلاص نه کړي او څوک نه سي کولای چي د نورو په مخ کي سپينه خبره ورته وکړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۹۰ش) کال د ليندۍ د مياشتي پر شپږويشتمه نېټه له عصمت الله بهير څخه په تيليفون کي اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مرگه تښتېدم، پر ادم خور ولگېدم

د يوې ښځې مېړه مړ سو او يو کوچنی يتيم زوی ورپاته سو. څرنگه چې دا ډېره بېوزله وه نو خپل يتيم زوی يې په ډېرو خواريو او تکليفونو رالوی کړ. پر کونډې خپل زوی دومره گران و چې زړه يې ورسره ډوبېده. څرنگه چې د مېړه د مرگ له امله يې په ژوند کي ډېري سړې او تودې ليدلي وې، اوس ډېره وېرېده چې داسي نه وي زوی يې مړ سي او دا بېچاره يوازې پاته سي، کله چې به يې زوی له کوره ووت، نو دې به تر هغه مهاله پوري د کور دروازې ته سترگي نيولي وې چې زوی به يې راته.

هر وخت چې به په کلي کي څوک مړ سو، نو دې ته به خپل زوی ور په ياد سو چې له دې سره به يې په زړه وېره ننوته، ويل که داسي ورځ راغله چې زما زوی مړ سي نو زه به لېونۍ سم، هغه و چې له ځان سره يې داسي فيصله وکړه چې بايد يو داسي ځای ته کډه سي چي هلته مرگ نه وي. نوره نه پوهېده چي چېري به مرگ وي او چېري به نه وي، داسي فکر يې وکړ چي که هر ځای هديره نه وه، نو هلته به مرگ هم نه وي. وروسته يې دا خبره له زوی سره هم شريکه کړه، زوی يې که څه هم پوهېده چي له مرگه تېښته نسته، خو د مور خبره يې پر ځمکه نه واچوله او په کډه کولو راضي سو.

هغه و چې مور او زوی دواړو يوې نامعلومي خواته سفر پيل کړ. هر کلي ته به چي ورسېدل، نو پر کلي به شاوخوا راوگرځېدل، کله چې به يې هديره وليده، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیرته به یې خپل سفر ته دوام ورکړ. په میاشتو میاشتو یې سفر وکړ، تر ډېرو غرونو او ځنګلونو واوښتل، په سفر کې یې ډېرې سرې او تودې ولیدې.

یوه ورځ پر یوه داسې کلي پېښ سول چې هدیره یې نه درلوده. کونډې او زوی یې بې له دې چې د هدیرې په باب له کلیوالو څخه پوښتنه وکړي په کلي کې کډه واړوله. یو څه وخت وروسته د کونډې زوی ناروغه سو. په دې وخت کې د ګاونډې یوه ښځه په کوم شي پسې دکونډې کره راغله، کله چې یې د کونډې زوی ولید چې په ځای کې پروت دی، نو پوښتنه یې وکړه چې زوی دې ولې پروت دی؟ کونډې ورته وویل چې ناروغه دی.

د ګاونډې ښځې چې دا خبره واورېده نو سمدلاسه له کوره ووته، کونډه پوه نه سوه چې دا ښځه ولې سمدلاسه له کوره ووته. یوه شیبه وروسته د کور دروازه وټکېده، کونډه چې ورغله نو ګورې چې څو نفره چړې په لاس ولاړ دي. کونډې ورته وویل چې څه خبره ده؟ خلکو ورته وویل چې موږ خبر سوي یو چې ستا زوی ناجوړه دی، موږ ویل چې ژر یې حلال کړو، داسې نه وي چې ډنګر سي.

کونډه د زوی پر ناروغۍ ناګاره سوه او هغوی ته یې وویل چې زما زوی نه دی ناجوړه، که باور نه کوئ نو زه به یې راوغواړم، تاسې یې په خپلو سترګو ووینئ.

خلکو ویل سمه ده ورسه راخبر یې کړه. کونډه په وارخطایي راغله او زوی ته یې وویل چې اوس به څه کوو؟ دا خو د سړي خورو کلی دی، څو نفره ادم خواره راغلي دي چې تا حلال کړي.

د کونډې زوی چې دا کیسه واورېده، نو مور ته یې وویل چې ته غم مه کوه زما یې چاره زده ده. سمدلاسه را غی او په خندا یې سړي خورو ته وویل: زه روغ رمټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یم، هسي ټوکي مي درسره کولې، که باور نه کوئ نو په تاسي کي چي هر يو په غېږ راځي زه ورته تيار يم. ادم خورو چي دا خبره واورېده، نو بيرته خپلو کورونو ته ولاړل. په دې وخت کي کونډي له ځان سره په خواشينۍ وويل: له مرگه تښتېدم، پر ادم خور ولگېدم.

يادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ويل کېږي. کله چي څوک له يوې بلا تښتي او پر بلي بلا واوړي، نو خلک دا متل وايي. [1]

[1] دا کيسه مي په (١٣٩٠ش) کال له عبدالحي (حاجي لالا) څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ناپوه سره چي ښه کړې، لکه خره ته چي واښه کړې

وايي چي يوه سړي يو ډنګر خر رانيو، د دې لپاره چي خر چاغ سي نو ډېر يې نازاوه، هره ورځ به يې واښه ورته راوړل او پر وخت به يې اوبه ورکولې. کله چي خر ښه چاغ او تکړه سو، نو مستي يې شروع کړه، نه يوازي دا چي بار ته يې اوږه نه ورکوله، بلکي خپل خاوند ته يې هم کپونه (خوله) ورلګوله، پور ته پورته به غورځېده او لغتي يې به وهلې. خاوند يې ډېرځني تنګ سو، خپله ټوله خواري او زحمت يې ارمان سو، ويل نا حقه مي له خره سره دومره خوارۍ وګاللې.

د خره خاوند يو هندو انډيوال درلود چي هغه بيا يو ناظر درلود، پر هندو خپل ناظر ډېر ګران و، هر څه چي به يې خپله خوړله، څښل او اغوستل به يې، نو هغه به يې ناظر ته هم ورکول، لنډه دا چي د خپل جايداد او کار وبار ټول واک يې ناظر ته ورکړی و. ناظر هم لومړی ځان ډېر عاجز، خواريکښ او تابعدار ښوده، خو کله چي په نس موړ، په تن پټ او جېب يې له پيسو ډک سو، نو د هندو خبره يې نه منله او هيڅ کار يې سم نه کاوه، ان دا چي په هندو به يې ريشخند او ملنډي وهلې، هندو چي به د څه کار ورته وويل نو ناظر نه يوازي دا چي کار به يې نه کاوه، بلکي د هندو د خولې پيښې به يې هم کولې.

يوه ورځ د خره خاوند او هندوسره ناست ول او باندار يې کاوه. هندو د خره خاوند ته وويل چي انډيواله اوس خو دي خر چاغ او تکړه سوی دی، ښه بارونه به وړي، اوس به نو هوسا سوی يې که څنګه؟ دخره خاوند ورته وويل چي انډيواله که

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربښتیا درته ووایم له خره څخه تر پزي راغلی یم، نور یې څه کوې چې بیخي ځني بېزاره سوی یم. بیا یې هندو ته وویل چې ښه ته خپله کیسه وکړه، له ناظر سره دي څه حال دی، ښه لاس به دي په خلاص وي، اوس به نو ډېر نه یې ستړی؟ هندو چې له ناظر څخه تر پزي راغلی و په لنډ ډول د ناظر په باب وویل: نور به څه درته ووایم، زه هم له ناظر څخه داسي نا خوښه یم لکه ته چې له خپل خره څخه ناخوښه یې، بس له ناپوه سره چې ښه کړې، لکه خره ته چې واښه کړې.

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چې څوک له کوم ناپوه او بې عقل سړي سره ښه وکړي او ښه نتیجه ور نه کړي او یا هغه سړی د ښو په مقابل کي بد ورسره وکړي، نو خلک د پښېمانۍ په ډول دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر اوولسمه نېټه ښاغلي معلم عبدالاحد سرتیف د بر پښتنالیک له لاري را لیږلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مه کوه په چا، و به سي په تا

وايي چي يوه کلي ته به هره ورځ يو ملنګ راته او خير به يې غوښت. په دې کلي کي يوه بوډۍ ښځه وه چي له ملنګ سره يې ډېر ښه کول، هر څه چي به دوی خوړل هغه به يې ملنګ ته هم په کچکول کي ور اچول.

يوه ورځ ملنګ د بوډۍ د کور په دروازه کي ودرېد او ويې ويل: ملنګ ته خير راوړئ خدای مو وبخښه ! بيا يې پسي وويل: څوک که ښه کوي هم يې له ځان سره کوي او که بد کوي هم يې له ځان سره کوي. بوډۍ چي دا خبره واورېده نو ډېر درد ورغی، له ځان سره يې وويل چي خوله دي وچه سه ستا ملنګ، نمک حرامه زه څومره ښه درسره کومه او ته داسي خبري کوې. هغه و چي د کور دروازې ته ورغله او ملنګ ته يې وويل: ملنګ پاچا لږ صبر وکړه چي ډوډۍ پخه سي دربه يې کړم، ملنګ ويل سمه ده.

بوډۍ ولاړه پتيري يې پخې کړې او زهر يې پکښې ګډ کړل. پتيري يې ملنګ ته په کچکول کي ورواچولې او ملنګ پر خپله لاره ولاړ. په لاره کي دوو ځوانانو د غنمو لو کاوه، کله چي يې ملنګ وليد نو ورته راولاړ سول او ورته ويې ويل: ياره ملنګ پاچا نن ډېر وږي سوي يو، که لږ ډوډۍ درسره وي رايې کړه. پخوا به زموږ مور دا وخت ډوډۍ راوړله، خو نن تر اوسه پوري نه ده راغلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملنگ هم له کچکول څخه د بوډۍ پتیري راویستلې او څوانانو ته یې ورکړې. څوانانو چې پتیري وخوړلې نو ځای پر ځای راچپه او مړه سول. ملنګ حیران سو چې دا څه پېښه سوه؟ په دې وخت کې بوډۍ خبره سوه او په منډه منډه راغله، ګوري چې زامن یې مړه دي. بوډۍ په چیغو او ژړا ملنګ ته وویل چې دا زما زامن ولې مړه سول؟ ملنګ ورته وویل چې نور نه یم خبر، ما ته یې وویل چې ډېر وږي سوي یو، که لږ ډوډۍ درسره وي رایې کړه، ما هم هغه پتیري ورکړې چې تا راکړي وې، پتیري چې یې وخوړې بس ځای پر ځای مړه سول.

په دې وخت کې بوډۍ په خپله ګناه پوه سوه، ویل افسوس افسوس، ما ملنګ واژه، خو خبره نه ومه چې زما زامن به مړه کېږي. بوډۍ ډېره پښېمانه سوه او له ځان سره یې وویل: مه کوه په چا، و به سي په تا.

یادونه:
دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو چالباز سړی په خپل دام کې خپله بند سي، نو خلک دا متل وایي. [1]

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې له خپل پلار څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نر یم نه دروځم

وایي چې یوه ښځه کونډه سوه، لېورو او نورو خپلوانو یې غوښتل چې واده ورسره وکړي، خو ددې په خپلوانو کي ځوک نه خوښېده، اخیر یې تربورونو او د قبیلې مشرانو ورته وویل چې که په خپلوانو کي له چاسره واده کوې ښه دی، کنه له پردي سړي سره واده نه سې کولای.

خلکو چې د کونډې د خپلوانو اخطار ولید، نو چا زړه نه سوای کولای چې کونډې ته مرکه ورواستوي. له دې کلي څخه ډېر لیري یو خان اوسېده، څو میاشتي کېدې چې ښځه یې مړه سوې وه، په خپله سیمه کي چې یې څومره وکتل، نو د ځان لپاره یې د خپلي خوښي ښځه پیدا نه کړه.

یو چا ورته وویل چې په فلاني کلي کي ډېره ځوانه او ښایسته کونډه ناسته ده.

خان چې دا خبره واورېده، نو سمدلاسه یې یوه بوډۍ پیدا کړه او کونډې ته یې په مرکه ورواستوله.

بوډۍ کونډې ته د خان ډېر صفتونه وکړل او ورته ویې ویل چې خان غواړي ستا سره واده وکړي، اوس نو ته ووایه چې څنګه دي خوښه ده؟ کونډې وویل چې زه له خان سره واده کوم، خو مشکل دا دی چې زما لېورونه او تربورونه اجازه نه راکوي چې د بل قوم له سړي سره واده وکړم. بوډۍ ورته وویل چې غم مه کوه، خان به پټ راسي او کور ته به دي بوزي، بیا چې ستا لېورونه او تربورونه هر څه وکړي په خان یې زور نه رسېږي. کونډې چې دا خبره واورېده نو بوډۍ ته یې وویل چې سمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوډۍ خان ته راغله او د کونډې خبره يې ورته وکړه. خان هم سمدلاسه اس زين کړ او د شپې په تياره کي يې له څو ملګرو ځان د کونډې کورته ورساوه، کونډه يې پر آس را سپره کړه او خپل کور ته يې راوسته.

سهار چي د کونډې تربورونه سول، نو ډېر درد ورغی، سوځې يې راواخيستل او د خان سيمي ته راغلل، ګوري چي خان په يوه داسي يوه لويه برجوره کلا کي ناست دی چي کلا ته ورختل اسمان ته ختل دي. خان له ټوپک سره د کلا برج ته وخوت او خلکو ته يې وويل چي که هر يو کلا ته راوخوت، نو پر سر به يې وولم.

خلکو چي د خان کلا ته وکتل نو هيڅا زړه نه سوای کولای چي کلا ته په زور وروخېژي، کله چي يې په زور څه له وسه پوره نه سوه، نو غوښتل يې چي خان پر غيرت راولي، يو وار يې له کوره راوباسي او بيا جزا ورکړي. هغه و چي يوه ځوان په زوره ورناره کړه: ای بې غيرته خانه ! ته په کلا کي ناست يې او ځان ته غټ غټ وايې، که نر يې نو دباندي راووزه ! خان ورته وويل چي زه يوازي يم او تاسي شل نفره ياست، که يو په يو جنګ راسره کوئ نو را مخ ته سئ او که داسي نه وي زه لېونی نه يم چي په يوازي سر له شلو نفرو سره جنګ وکړم. په دې وخت کي بيا يوه ځوان ورته وويل: که نر يې نو د باندي راووځه. خان د کلا له برج څخه سر ور ته را وايست او په خندا يې ورته وويل: نر يم نه دروځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک خپل سیال ته ماته نه سي ورکولای او غواړي چي هغه را ونګوي، پر غیرت یې

راولي او په دې ډول یې د خپل واک او نفوذ له سیمي څخه راوباسي او بیا برید ورباندي وکړي، نو هغه دا متل ورته وایي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ ش) کال د لیندۍ د میاشتي پر څوارلسمه نېټه په کابل کي له نـامتو افغـان سیاستوال ښاغلي پوهاند ډاکټر اشرف غني احمدزي څخه د هغه په کور کي اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه خان دی نه مان دی، زما د اوړو زیان دی

یوه نابللي مېلمه د یو بېوزله سړي کره څو شپې تېري کړې، مېلمه د کور د څښتن نژدې ملګری او یو وخت خورا لوی خان تېر سوی و، خو اوس یې خواري په پېڅکه وه او ډېر غریب سوی و. کوربه په کور کي یوه بوډۍ مور درلوده چي ډېره کمزورې وه او د مېلمه خدمت یې په وس پوره نه و.

بوډۍ د مېلمه شپې او ورځې شمېرلې، یو څو ورځې یې د مېلمه خدمت په یو ډول وکړ خو اخیر یې تر وس تېره سوه، زوی ته یې وویل چي زویه ته خو مي ویني چي پر ملا کړوپه یمه او له کمزوریه پر لاره نه سمه تلای، دلته دې مېلمه را ته واړول، مېلمستیا خو یوه شپه وي، دوې شپې وي، درې شپې وي، دې مېلمه خو بیخي زموږ په کور کي بستره راته وغوړوله، لس ورځې کېږي چي ناست دی، په یو ډول ورته ووایه چي خپل کور ته ولاړ سي.

زوی به یې د مور د قناعت لپاره یوازي دا یوه خبره کوله چي درونډ سړی او لوی خان دی، هر څنګه چي کېږي باید عزت یې وکړو. مېلمه هماغسي ښغمه اړولي وه چي په همدې ډول یې لس ورځې نوري هم تېري کړې. اوس نو داسي وخت راغی چي د کوربه په کور کي اوړه یو مخ خلاص سوه، بوډۍ ته ډېر درد ورغی، نور یې نو تر وس تېره سوه، زوی ته یې وویل چي مېلمه ته ووایه چي په کور کي یو مټ اوړه هم نسته، نور نو ستا خوښه ده که ځې او که پاته کېږې. زوی یې بیا هم هغه پخوانۍ خبره ورته وکړه چي درونډ سړی او لوی خان دی، هر څنګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي کېږي باید عزت یې وکړو. مور ته یې درد ورغی او په تونده لهجه یې وویل:
نه خان دی نه مان دی زما داوړو زیان دی.

یادونه:
دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک ډېر شهرت ولري او په حقیقت کي د خپل شهرت په تله پوره و نه خېژي او شهرت یې کاذب او درواغجن وي، نو خلک دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۹۰ ش) کال د وري د میاشتي پر یودېرشمه نېټه ښاغلي نور احمد قرانمل د برېښنالیک له لاري را استولې ده. نوموړی چي د کندهار ښار د ځلورمي ناحیې د بامیزو کوڅې اوسېدونکی دی وایي چي دا کیسه یې له خپلي مور څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوې چې سپره وه لا کږه وه

وايي چي يو وخت يې ناوې پر اس سپره کړې او د ورا په بدرگه يې د خسرگنۍ کره يې وړله، يو څه مزل چي يې وکړ، نو ناوې له اس څخه راولوېده او لاس يې مات سو، په ورا کي شور او ځوږ جوړ سو. په دې وخت کي د ناوي خسرگنۍ پر پلارگنۍ او پلارگنۍ بيا پر خسرخېلو پړه وراچوله چي پر ناوي يې سم پام نه کاوه. د ناوي خسر وويل چي شاته يې خپله خور ناسته وه، بايد هغې ناوې ټينگه نيولې وای او بل ناوې خو کوچنۍ نجلۍ نه ده چي ځان يې نه سوای ټينگولای، لاسونه يې درلودل بايد ځان يې ټينگ کړی وای. د ناوي پلارگنۍ بيا ويل چي د اس جلو د خسرخېلو په لاس کي و، بايد دوی پر ناوي پام کړی وای.

په دې وخت کي يوه سپين ږيري وويل چي تاسي ټول بېځايه خبري کوئ، اصلي خبره دا ده چي ناوې مو له لويه سره پر اس سمه نه وه سپره کړې، زما ټوله لار ورته پام و، تاسي ته مي هم وويل خو تاسي زما خبره نه منله، ناوې چي سپره وه لا کږه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو کار له لویه سر کوږ او ناسم را پیل سوی وي، خو خلک داسي فکر کوي چي دا کار اوس تازه خراب سو، نو دا متل استعمالېږي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۲ش) کال له اروانښاد عبدالستار خان څخه اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د کوبي د کلي اوسېدونکی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه خر مړ کېده او نه سپی ځني ته

وايي چي يو خر يوې ژوري کندي ته لوېدلی او غبرگي پښې يې ماتي سوي وې. هر څه چي يې وکړه نو له کندي څخه نه سواى را وتلاى. په دې وخت کي يو وږی سپی راغی، گوري چي د خره پښې ماتي او مرگي حاله پروت دی، بس سپي هم گونډې ورته ووهلې او سر يې پر څپړو کښېښود، بس هغه گړي ته يې انتظار کاوه چي خر به مړ سي او دی به يې په غوښو ځان تر پزي پوري موړ کړي.

خر به له ډېره درده بې سده سو، سپي چي به ورته وکتل نو داسي فکر به يې وکړ چي خر مړ سو، سمدلاسه به يې کندي ته ورټوپ کړه او په خره به يې خوله ولگوله، په دې وخت کي به خر بيرته په سد کي راغی، سپي چي به وليدل چي خر ژوندی دی نو بيرته به يې شا ته ټوپ کړه او د کندي پر غاړه به ورته کښېناست.

په دې ډول دوې درې ورځې تېري سوې، دا خبره تر ډېرو خلکو پوري ورسېده چي په فلاني ځای کي خر په کنده کي لوېدلی او سپی يې مرگ ته منتظر دی، وروسته چي به يو څوک د نامعلومه سرنوشت په تمه ناست و، نو خلکو به وويل: دا نو هغه د خره او سپي کيسه سوه چي نه خر مړ کېده او نه سپی ځني ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. دا متل تر ډېره بريده د سراښو او حريصو خلکو په اړه ويل کېږي. کله چي يو سراښ او وږی سړی يوې گټې ته په تمه ناست وي خو نه يوازي دا چي دا گټه په لاس نه ورځي، بلکي په دومره زيار گاللو هم نه ارزي نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپلي انا څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلغام [1] که په عذاب دی بار دي سي

وايي چي په پخوا وختو کي د نلغام کلي ته څو کډي راغلې، دا کډي له ليري سيمي څخه راغلې او د کلي څنگ ته يې کيږدۍ ودرولې. دا کيږدۍ د يوه سپين ږيري وې چي لس ځوانان زامن او خورا ډېر پسونه او وزې يې درلودې. د سپين ږيرو زامنو به د ورځي له خوا مالونه د خلکو باغونو او کښتونو ته ور ايله کړل او د شپې له خوا به يې له ځمکو او باغونو څخه غلې او مېوې غلا کولې.
خلکو تر يوه وخته صبر وکړ خو اخير يې زړه تنگ سو او راغلل سپين ږيري ته يې شکايت وکړ، ويل بابا څو مياشتي کېږي چي ستاسي پسونه او وزې زموږ شنه کښتونه خوري، خو موږ څه و نه ويل، وروسته زموږ په کلي کي غلاوي شروع سوې، بيا هم موږ ويل چي بل څوک به وي، خو نن چي موږ د غله پل وکوت نو ستاسي کيږديو ته راغلی و، د دې لپاره چي په راتلونکي کي بيا دغسي يو جنجال جوړ نه سي، نو ښه به دا وي چي تاسي خپلي کډي بار کړئ او کوم بل ځای واړوئ.
سپين ږيری چي په خپلو لسو زامنو، لمسيانو او لوی کور ډېر مغروره و، نو کورټ يې نټه وکړه ويل نه زما زامنو ستاسي غلې او مېوې غلا کړي او نه موږ بار بړو، ورځئ لاس مو خلاص، هر څه چي مو د وسه پوره وي و يې کړئ !

[1] : (نلغام) د کندهار ولايت په ژيړۍ ولسوالۍ کي د يوه کلي نوم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

کلیوالو چي وکتل چي سپین ږیری جنگ ته تیار دی، نو د جنگ لار یې سمه و نه گڼله او نه یې غوښتل چي له جلا وطنه خلکو سره جنگ وکړي. هغه و چي د نلغام ځو سپین ږیري ولاړل او د شا و خوا کلیو له سپین ږیرو او قومي مشرانو څخه یې وغوښتل چي د دوی تر منځ روغه وکړي. هغه و چي د نورو کلیو قومي مشران او سپین ږیري راغلل او کیږدۍ والا ته یې وویل چي ستاسي څخه د نلغام خلک په عذاب دي، د خدای ځمکه پراخه ده، ولاړ سئ بل ځای مو کیږدۍ ودروئ. د کهاله مشر بابا د کلیوالو خبره بابېز وگڼله او په ډېري بې پروایي یې وویل: زه خو دلته ډېر خوشاله یم، ځوک چي په یو ځای کي خوشاله وي ولي بار سي؟ پاته سو نلغام، د نلغام د خلکو خپل کار دی، نلغام که په عذاب دی بار دي سي.

یادونه:

دا متل تر اوسه پوري یوازي د کندهار په ژیړۍ او پنجوایي ولسوالیو کي ویل کیږي. کله چي یو ځوک پر خپلو گټو ډېر مین او بر عکس د نورو خلکو پر گټو او ددې تر څنگ پر هر ډول معیار او منطقو سترگي پټوي، نو خلک د کنایې په ډول دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه په (۱۳۹۰ش) کال کي ښاغلي خلیل احمد څارن په ټیلیفون کي راته ویلې ده. نومـوړی د کندهار ولایت د پنجوایي ولسوالۍ د مرکز (پنجوایي) اوسېدونکی دی. ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه به تل دا ناصر خان وي، نه به تل دا سره اوښان وي

وايي چي د دوو خلکو پر يوه ټوټه ځمکه سره دعوه وه. د يوه سړي پلار ناصرخان نومېده چي سوداګري يې کوله، ده خورا ډېر اوښان هم درلودل، پر دې اوښانو به يې ليري وطنو ته تجارتي مالونه وړل راوړل چي په دې ډول يې خورا ډېري پيسې پيدا کړي وې. د کلي سپين ږيرو او قومي مشرانو وويل چي ناصرخان ملامت دی او بايد ځمکه غريب سړي ته ورکړي، خو د ناصرخان زوی نه منله، ويل په محکمه کي به يې سره ګورو.

د ناصرخان زوی قاضيانو ته بډې او رشوتونه ورکړل او په دې ډول يې د ځمکي دعوه وګټله. غريب سړي چي دعوه بايلوله او بله هيڅ لاره يې نه درلوده د ناصرخان زوی ته وويل: خير اوس خو دي ځمکه قبضه کړه، يو وخت به ماته هم خدای ورخ راکړي، بيا به يې سره ګورو، تل خو به ستاسي زور او پيسې نه وي، نن که ته د پلار په پيسو او اوښانو نازېږې خو خاني او پيسې تل نه وي. نه به تل دا ناصرخان وي، نه به تل دا سره اوښان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

یادونه: دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو ثوک ډېر کبر جن وي او د عقل او قانون پر ځای له زوره کار اخلي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۹۰ش) کال له نامتو لیکوال، شاعر او ژورنالست ښاغلي عصمت قانع څخه په کابل کي اورېدلې ده. ښاغلی قانع د زابل ولایت، شاجوی ولسوالۍ د (کلاخېل) کلي اوسېدونکی دی چي اوس په کابل کي اوسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومره د سرو اوښو پر قطار،

نه چې مړ سې د سپېرو خرو پر ناتار

پخوا کوچیانو د پښتنو په سیمه کې دوې مهمې مېنې درلودې. یوې ته یې خراسان وایه چې غزنی، زابل او شاوخوا سیمې پکښې شاملې وې او بله مېنه یې ډېره اسمعیل خان، ډېره غازي خان، بنو او نورې نژدې سیمې وې چې (دامان) یې باله. کوچیان به په دوبي کې په دامان او ژمي کې به په خراسان کې اوسېدل. دوی چې به له یوې سیمې بلې سیمې ته تلل، نو په لاره کې به غله ورته ناست ول او د دوی مالونه به یې ځني غلا کول.
یو وخت کوچیان د مني په موسم کې له خراسان څخه دامان ته کوچېدل، له دوی سره د کوچیانو یو ډېر لوی خان هم ملگری و چې خورا ډېر اوښان او مېږې یې درلودې، کله چې غله خبر سول نو د کوچیانو دې ډلې ته یې لاره ونیوله. د کوچیانو مشر ته یو چا احوال ورکړ چې غلو لار درته نیولې ده، کوچیانو لاره واړوله او پر یوه بله لاره له سیمې څخه تېر سول.
په دې وخت کې د کوچیانو یوه بله ډله چې له غلو ناخبره وه پر همدې لاره راغله. دا کوچیان د مخکینیو کوچیانو په پرتله ډېر بېوزله او یوازې خره ورسره ول. کله چې غلو پر کوچیانو برید وکړ نو کوچیانو هم د ځان ساتنې لپاره له هغوی سره جگړه شروع کړه، په دې ترځ کې غلو ته هم ډېره مرگ ژوبله واوښته او د غلو مشر هم پکښې ووژل سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

غلو د خپل مشر مړی او ټپیان له ځانو سره واخیستل او له سیمي څخه وتښتېدل. تر دې جګړې وروسته غلو ډېر افسوس وکړ چې پر دې بېوزلو کوچیانو برید په دومره لوی تاوان نه ارزېده. یوه غله د خپل مشر مړي ته وکتل او د افسوس په ډول يې وويل: ومره د سرو اوښو پر قطار، نه چې مړ سې د سپېرو خرو پر ناتار.

یادونه:
دا متل د افغانستان په جنوبي ولایتونو او جنوبي پښتونخوا کې ډېر ویل کېږي. کله چې یو څوک د لږ ګټې لپاره سر بایلوي یا ځان لوی خطر ته ورکړي، نو خلک دا متل وايي. [1]

[1] دا کیسه په (۱۳۸۹ش) کال د مرغومي د میاشتې پر اتمه نېټه ښاغلي هدایت الله فیضي د تیلیفون له لاري راته ويلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

و دېوانه [1] بابا ته ولاړ سه

ها زورور دی سوال پر لاره قبلوينه

وايي چي يو هلک پر يوې نجلۍ مين و، نجلۍ ته چي يې هرڅومره مرکې ورواستولې مور او پلار يې نه ورکوله، خسر ته يې ډېري ننواتي او زارۍ وکړې، خو هيڅ ګټه يې و نه کړه، خسر يې ويل خدای يو مالګي تروې دي که لور درکړم. اخير هلک ناچاره سو کوډو او تاويزونو ته يې مخه کړه.

يو چا ورته وويل چي د دېوانه بابا زيارت ته ولاړ سه، هغه ډېر رسينده پير دی، هيڅوک خالي لاس نه پر بېردي، ډېر مينان ورځي او سوالونه يې قبلېږي. هلک چي دا خبره واورېده نو د دېوانه بابا د زيارت خوا ته روان سو، لږ مزل چي يې وکړ، نو په لاره کي يې يو بل ځوان وليد چي هغه هم د دېوانه بابا زيارت ته روان و. ده پوښتنه ځني وکړه چي د څه لپاره دېوانه بابا ته ځې؟ هغه وويل چي زه پر يوې نجلۍ مين يم، خو پلار يې نه راکوي، ده ورته وويل چي زه هم ستا په شان مشکل لرم، پر يوې نجلۍ مين يم، خو پلار ناځوانه يې نه راکوي، ما ويل دېوانه بابا ته به ورسم، کېدای سي چي هلته مي خدای د ديوانه بابا له برکته سوال قبول کړي.

[1] دېوانه بابا د يوه زيارت نوم دی چي په خيبر پښتونخوا کي د سوات او بونير پر لويه لاره پروت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاره کي دواړو مینانو خپله کیسه تېره کړه او یو بل ته یې د خپلي مینې کور کلی هم ور وښود، د خدای کارونه دي یوه نجلۍ د یوه او بله نجلۍ د بل هلک خور وه، یوه هلک بل ته وویل چي د دېوانه بابا ته ولي ځو، دا فیصله خو زما او ستا په لاس کي ده، ته ماته خپله خور راکړه او زه به خپله خور تا ته درکړم، دا خبره دواړو ومنله او بیرته خپلو کورو ته راوګرځېدل.
کله چي ځوانان کلي ته راغلل، نو هر یوه خپل مور او پلار قانع کړل، مرکې راغلې او د دواړو نجونو ستن او تار یې یووړل. خلک حیران سول او له مینانو څخه یې وپوښتل چي ستاسي مور او پلار خو اول په دې کار نه وه راضي، اوس یې څنګه دې کار ته غاړه کښېښوول؟ هلکانو د دېوانه بابا د زیارت کیسه ورته وکړه. تر دې وروسته چي به څوک مین سو او د نجلۍ پلار او مور به نجلۍ نه ورکوله نو خلکو به مین ته وویل چي د دېوانه بابا زیارت ته ولاړ سه، هغه ډېر لوی پیر دی، هیڅ یو مین تش لاس نه ایله کوي، ان دا چي په لاره کي یې هم مراد ورپوره کوي، وروسته دا باور او عقیده په لنډۍ واوښته، کله چي به یو مین ته خپله مینه معشوقه نه ور رسېدله، نو خلکو به دا لنډۍ ورته ویله: و دېوانه بابا ته ولاړ سه -
ها زورو دی سوال پر لاره قبلوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا متل د افغانستان په خوست، پکتيا، مشرقي ولايتونو او خيبر پښتونخوا کې ډېر ويل کېږي. کله چې د دوو اړخونو په يوه کار کې ګټه وي يا په يوه کار کې سره جوړ سي نو خلک دا متل وايي. (1)

(۱): دا کيسه مې د(۱۳۸۹ش) کال د کب د مياشتې پر پنځه ويشتمه نېټه په کابل کې لـه ښاغلي پيرمحمد کاروان څخه اورېدلې ده. نوموړی د خوست ولايت ، تڼيو ولسوالۍ د نريزي کلي اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

واده یم، خو خبره نه یم چي په چا؟

وايي چي یوه ښځه یوه لیري سیمي ته واده سوې وه، دا دومره یوه نااشنا سیمه وه چي دې يې د قوم، سیمي او خلکو په باب هیڅ معلومات نه درلودل. تر واده یو ځو ورځي وروسته ناوي ته خوابښي وويل چي لوري همدومره ناویتوب دي بس دی، اوس نو باید کار وکړې. له دې سره سم يې ناوي ته منګی پر اوږو ورکړ چي له ګودر څخه اوبه راوړي.

ناوې چي ګودر ته روانه سوه نو کلی، لاره، ګودر او خلک ټول ورته نا اشنا ول، کله چي ګودر ته ورسېده، نو نجوني ورباندي راټولي سوې، ویل ته څوک يې؟ دې ویل چي زه دې کلي ته نوې راواده سوې یم، کله چي د ګودر نجونو د ناوي د مېړه، خسر او خسرګنۍ د قوم پوښتنه ځني وکړه، نو د ناوي يې نوم نه و زده. اخیر یوې نجلۍ ورته وویل چي ته کوم کور ته راواده سوې يې؟ دې ورته وویل چي واده یم، خو خبره نه یم چي په چا؟

یادونه:

دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کېږي. کله چي یو څوک په ګونګ حالت کي ژوند کوي او یا د یو نامعلوم سرنوشت په انتظار کي ناست وي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کیسه مي په (۱۳۷۵ش) کال له عیسی محمد نومي ځوان څخه اورېدلې ده. نوموړی په کوټه کي په الخدمت نومي روغتون کي بستر و، ویل چي د هلمند ولایت د سنګین ولسوالۍ اوسېدونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزه له لېوه تښتېده، د قصاب کره یې شپه سوه

وایي چي یوه وزه له رمې څخه جلا او د یوې غونډۍ لمني ته ولاړه، دا د وښو په خوراک لگیا وه، یو وخت یې پام سو چي ماښام دی، په زړه کې یې سخته وېره پیدا سوه، هر څه چې یې ولیده رمه او شپانه نه ښکارېده. د یوې لوړي غونډۍ سر ته وخته او شا وخوا یې وکتل، له لیري څخه یې کلی ولید چي د اور لمبې او رڼاوي یې ښکارېدې، وزه په زړه کې ډېره خوشاله او د کلي خوا ته روانه سوه. کله چي کلي ته نژدې سوه، نو گوري چي یو لېوه د شا له خوا ورپسې دی، وزې چي لېوه ته وکتل نو سخته وارخطا سوه، غړي یې وتښتېدل او منډه یې نه سوای کولای.

لېوه ورته وویل چي واه واه ! ما له خدایه پر اسمان غوښتې او ته خدای پر ځمکه راکړې. وزې چي وکتل چي د تېښتي لاره نه لري نو په زړه کي یې وروگرځېده چي راسه لېوه ته یو چم جوړ کړه، گوندي ځان څني خلاص کړې. هغه و چې له لېوه سره یې غوړمالۍ شروع کړې، ویل یاره لېوه جانه نور مي له ژوند څخه زړه تور دی، خاوند مي په نس نه مړوي، په شپو شپو وږې پاته یم، ما ویل تر دې ژوند خو مرگ لا ښه دی ،باید ځان تر یوه لوی پاڼ راواچوم چي له دې غم لړلي ژوند څخه خلاصه سمه، بیا مي وویل چي ناحقه ولي ځان وژنې؟ راسه لېوه ته ځان په لاس ورکړه، ته به له دې سترې ژونده خلاصه سې او لېوه بېچاره به په نس موړ سي. لېوه چي دا خبري واورېدې، نو ډېر خوشاله سو. وزې ته یې وویل چي دا خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ډېره ښه فیصله کړې ده، ته چي دومره زما په غم کي یې نو زه دي هم هر ناز منم، وایه څه وصیت لرې؟
وزې ورته وویل چي ما اورېدلي دي چي ته ډېر ښه اواز لرې، که ته یوه بدله راته ووایې او زه درته ایشله (نڅا) وکړم بل ارمان نه لرم، بس همدغه یو وصیت لرم او بیا مي نو وخوره. لېوه ورته وویل چي دا ناز خو به دي پر غبرگو لېمو واخلم، هغه و چي لېوه په انگولاوو پیل وکړ او وزې په نڅا شروع وکړه. د کلي سپو چي د لېوه انگولاوي واورېدې نو په منډه یې د لېوه خوا ته ځانونه راورسول.
لېوه چي وکتل نو یوه گله سپي یې خوا ته راروان دي، لېوه نه له یوې گلې سپیانو سره د جنگ وس درلود او نه یې وزه له ځان سره وړلای سوای، بس هغه و چي په منډو یې پیل وکړ، لېوه د مخه او یوه گله سپي ورپسې دي. وزې لېوه او سپي سره پرېښوول او خپله یې د کلي خواته منډې کړې.
کلي ته چي ورسېده، نو گوري چي دا د دوی کلی نه، بلکي بل کلی دی. په کلي کي وگرځېده، د ټولو کورونو دروازې تړلي وې، اخیر یې یو داسي کور پیدا کړ چي دېوالونه یې ټیټ ول، تر دېوال یې ټوپ کړل او کور ته ورواوښته. دا کور د یوه قصاب و چي څو نوري وزې او پسونه یې هم درلودل، وزه غوجلي ته ننوته او یو ځای گوښه ویده سوه.
سهار چي چرگانو اذانونه وکړل، نو قصاب چاړه په لاس غوجلي ته ورغی. کله چي یې په غوجله کي پردۍ وزه ولیده، نو له ځان سره یې وویل چي خدای روزي کور ته راواستوله، بس وزه یې تر څټ ونیوله او د حلالولو ځای ته یې په کشولو کشولو بوتله. وزې چي هر څومره زارۍ ورته وکړې چي زه ستا وزه نه یمه، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل خاوند څخه ور که سوې يمه، خو قصاب نه ورسره منله، هغه و چي وزه يې حلاله او غوښي يې پر خلکو خرڅي کړې.
قصاب دا خبره تر ډېر وخته پټه ساتلې وه، ويل داسي نه وي چي د وزې خاوند راخبر سي او تاوان يې راڅخه واخلي. څو کاله وروسته يې د وزې او لېوه کيسه خپل يوه انډيوال ته وکړه، انډيوال چي يې دا کيسه واورېده، نو پر وزه يې ډېر زړه وسوځېد او د زړه سوي په ډول يې وويل: وزه له لېوه تښتېده، د قصاب کره يې شپه سوه.

يادونه:
دا متل د پښتنو په ډېرو سيمو کي ويل کېږي. کله چي څوک له يوې بلا تښتي او پر بله بلا واوړي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په کوچنيوالي کي له خپلي انا څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وطن په مېړو ساتل کېږي، نه په دېوالو

د کندهار اوسنی ښار لوی احمدشاه بابا جوړ کړی دی. د کندهار پخوانی ښار چې اوس یې خلک زوړ ښار بولي د اوسني ښار شمال غربي خوا ته پروت دی. زوړ ښار هم په خپل وخت کې یو ښایسته ښار و، ښایسته باغونه او لوړې لوړې ماڼۍ یې درلودې، له دې ماڼیو څخه یوه هم د نارنج په نوم ښایسته ماڼۍ وه چې اوس یې هم کنډواله پاته ده.

کله چې ایرانیانو پر کندهار برید وکړ د هغه وخت د ځوان او پښتون پاچا شاه حسین هوتکي پاچهي یې رانسکوره کړه د کندهار ښار یې هم کنډواله کنډواله کړ. کله چې احمدشاه بابا د افغانستان پاچا سو، نو اوسنی ښار یې جوړ کړ، له همدې امله اوس د کندهار پخواني ښار ته زوړ ښار وایي.

احمدشاه بابا د زاړه ښار نړېدل په خپلو سترگو لیدلي او زړه یې ډېر درد کړی و، دا وار یې غوښتل یو داسې کلک او خوندي ښار جوړ کړي چې د هیڅ ډول قوي دښمن زور په و نه رسېږي، نو هغه و چې د ښار د خوندیتوب لپاره یې خپل عسکري صاحب منصبان او قومي مشران راټول کړل او مشوره یې ځني وغوښته.

په دې مجلس کې یو چا ورته وویل چې که پر ښار اووه دېوالونه او څو خندقونه یاني کندې راوگرځوو، نو ښار به د دښمنانو له بریدونو څخه خوندي وي. د احمدشاه بابا دا مشوره خوښه سوه او غوښتل یې چې د کندهار پر ښار اووه دېوالونه او خندقونه راوگرځوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چي د احمدشاه بابا مور (زرغونه انا) خبره سوه، نو احمدشاه بابا يې کور ته وروغوښت او داسي يې ورته وويل: زويه مور. پښتانه يو او پښتانه هيڅکله په دېوالو او خندقو ځان نه ساتي، که ته ځان په دېوالو او خندقو ساتې، نو تر دېوالو او خندقو ها خواته ولسونه به څوک ساتي؟ دا يوه خبره تل په غوږ کي ساته چي پښتون هيڅکله د خاورو دېوالو او کندو ته پناه نه وروړي، بلکي د خدای په مرسته او خپل غيرتي ولس په مټ وطن ساتي. که پښتون وې، غيرت دي درلود او د پښتنې مور شيدې دي رودلي وې، نو دښمن به دي هيڅکله دا زړه ونه کړي چي ښار ته رانژدې سي او نه بايد ته دښمن ته دومره فرصت په لاس ورکړې چي د ښار تر دېوالو راورسېږي. زويه دا يوه اخيري خبره مي واوره ! وطن په مېړو ساتل کېږي، نه په دېوالو.

احمدشاه بابا چي د خپلي مور وصيت واورېد، نو له خپل هوډ او نيت څخه واوښت او پر ښار يې دېوالونه او کندي نه راوګرځولې. تر دې وروسته د زرغونې انا دا وروستی وصيت ډېر مشهور سو او اوس خلک د متل په ډول وايي چي: وطن په مېړو ساتل کېږي، نه په دېوالو.[1]

---

[1] : دا کيسه مي د ۱۳۹۲ه ش کال د ليندۍ د مياشتي پر يوولسمه نېټه له **آغلي** رڼا ترين څخه اورېدلې ده. **آغلې** ترين د کندهار ولايت، ډنډ ولسوالۍ د (سبزکار) کلي اوسېدونکې ده چي اوس مهال د کندهار د خلکو په استازيتوب د مشرانو جرګې غړې ده. ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

عادت په پند نه ځي، په بند نه ځي، له سر سره تړلی دی[1]

وايي چي يو پاچا ډېر سپين ږيری سو، اعصابو يې سم کار نه کاوه، بېځايه بــه يــې خلک وژل او بنديانول، رعيت ډېر ځني تنګ سول. دې پاچا يو ځوان زوی درلود چي ډېر هوښيار او عادل سړی و، مخکي تر دې چي پاچا سي له خلکو سـره يـې ښه کول او ټول خلک ځني خوشاله ول. وزيرانو د پاچا زوی ته وويل چي ستا پلار نور د پاچهۍ وړ نه دی، ورځ په ورځ کارونه ځني شوړېږي او خلک هـم تـر پـزي راغلي دي، داسي نه وي چي خلک د پاچا پر ضد راپورتـه سـي او پـاچهي ځنـي ونيسي ، که زموږ خبره منې نو پلار دي بندي کړه او موږ به تا پاچا کړو. شاهزاده چي دا خبري واورېدې نو پر زړه يې ښه ولګېدې، هغه و چي پلار يې په کور کـي په يوه خونه کي واچاوه او ځان يې پاچا اعلان کړ، عسکرو ته يې وويل چــي بابـا دباندي مه پرېږدئ. لنډه دا چي پاچا له واکه ليري او په خپل کـور کـي نظربنـد سو.

که څه هم په کور کي ښه خواړه او د ضرورت ټول شيان وررسېدل، خو له کـوره دباندي يې امر نه منل کېده او نه چا دربار ته پرېښوده. شاهزاده چي به هره ورځ

---

[1] : دا متل مي داسي اورېدلی و: هر څه پاتېږي، خو عات نه پاته کېږي. کله چي مي خپل کتاب (خپـل وطنه، ګل وطنه) د هيواد نامتو سياستوال، ليکوال، شاعر او فولکوريسـت ښـاغلي سـليمان لايـق تـه ورښکاره کړ، نو هغه وويل چي ما دا متل داسي اورېدلی دی: عادت په پند نه ځي، په بند نه ځي، له سر سره تړلی دی.

ع، همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورته راغی، نو د پلار احوال به یې اخیست. یوه ورځ یې له مـور څخـه وپوښـتل چي د بابا ډوډۍ سمه ده کنه؟ مور یې ورته وویل چي پخوا به یې ډول ډول خواړه خوړل، خو اوس یوازي د پسه کوټی (سر) خوري او بل دا چـي پخـوا بـه یـې لـه اولادونو سره یو ځای ډوډۍ خوړله، خو له کومي ورځي راهیسـي چـي لـه واکـه لیري سوی بیخي یوازي ډوډۍ خوري، کله چي ډوډۍ خوري هیڅوک ځان تـه نژدې نه پرېږدي، ان دا چي د کوټې دروازه هم په ځان پسي تړي.

شاهزاده چي دا خبره واورېده، نو مور ته یې وویل چي زه نن دربار ته نه ځم، غواړم پوه سم چي بابا ولي یوازي ډوډۍ خوري؟ پاچا ته چي یې ډوډۍ راوړه، نو شاهزاده تر یوه سوري ورته کتل چي وګوري بابا څه کوي؟ پاچا د پسه کوټی مخ ته کښېښود او په درد یې ورته وویل: ښه بې ادبه ! تا زما نوم دي نه و اورېدلی چي داسي کار دي وکړ؟ ته نه وې خبر چي دا زما پاچهي ده؟ جلاده ونیسه یو غوږ یې ځني پرېکړه چي بل څوک داسي کار و نه کړي. له دې سره سم یې له کوټي څخه په چاړه یو غوږ پرې کړ او ویې خوړ. تر دې وروسته یې بیا کوټي ته په درد وویل: ښه ته اوس دومره سوې چي له پاچا سره جوابونه وایې؟ بې ادبه اوس به درسره جوړ سم. جلاده ونیسه ژبه یې ځني پرې کړه چي بیا بل څوک داسي بې ادبي و نه کړي. له دې سره سم یې له کوټي څخه ژبه پرې کړه او ویې خوړه.

لنډه دا چي په همدې ډول یې د پسه ټول کوټی وخوړ. شاهزاده چي وکتله نو پوه سو چي بابا خپل پخوانی عادت کوي او په دې ډول د خپلي پاچاهۍ پخواني

(c) ketabton.com: The Digital Library

وختونه وریادوي. وروسته یې مور ته په خندا وویل: هر څه پاتېږي، خو عادت نه پاتېږي.

یادونه: دا متل په ډېرو پښتني سیمو کې ویل کېږي. کله چې یو څوک د خپل بد عادت له مخې یو کار وکړي، نو خلک دا متل وایي. [1]

[1] دا کیسه مې په کوچنیوالي کې له خپل پلار څخه اورېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر کار په استاکار

وایي چي د یو چا توره په جنګ کي کږه سوه، د کلي پښ ته یې وروړه چي ورسمه یې کړي. پښ چي توره وکتله، نو ورته ویې ویل چي توره دي درجوړوم، خو مزدوري یې شل افغانۍ کېږي. د توري خاوند وویل چي سمه ده شل افغانۍ درکوم. پښ توره پر تندي تکیه کړه او په دوو لاسو یې کښېکښله چي له همدې یوه وار کښېکښلو سره توره سیده سوه، سړي ته یې وویل چي ها دا دی واخله توره دي جوړه سوه، اوس نو ماته شل افغانۍ راکړه.

سړي ورته وویل چي شل افغانۍ ولي درکړم؟ توره دي نه اور ته واچوله، نه دي وټکوله او نه دي نور زحمت وکیښ، بس یوازي دي پر تندي دي تکیه کړه او لږ دي کښېکښله. پښ ورته وویل چي ستا مطلب د توري سمېدل وه او که زما خواري؟ ته یې څه کوې ستا توره مي در سمه کړه. سړي بیا هم نه ورسره منله ویل شل افغانۍ دي حق نه کېږي، د پښ سره ناستو خلکو هم د توري خاوند ملامت کړ چي باید د پښ مزدوري ورکړي، خو د توري خاوند ویل خدای یو مالګي تروې دي که دومره پیسې ورکړم.

اخیر پښ ته درد ورغی، توره یې بیرته کږه کړه او سړي ته یې ورکړه چي ها دا دي توره ده. سړي چي مخکي د توري سمېدل لیدلي وه، غوښتل یې چي د پښ په مخ کي توره هماغسي اسانه جوړه کړي، هغه و چي ده هم د پښ په ډول توره پر تندي کښېښوول خو پام یې نه و چي د توري تېره خوا یې د پزي خوا ته نیولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، کله چي يې په دوو لاسونو پر توري زور وکړ، نو توره د پزي خوا ته راوښويېده او پزه يې غوڅه پرې سوه. پښن او خلکو چي ورته وکتل نو ټول په خندا سول، د توري خاوند ډېر شرمنده سو، په زړه کي ډېر پښېمانه و، ويل کاشکي مي شل افغانۍ ورکړي واى، اوس به مي پزه نه واى پرې سوې، ما بېځايه ځان استاد وګاڼه، کله چي له پښن څخه روانېده، نو له ځان سره يې په شرمندګۍ وويل: استاده تا سمه خبره کوله، هر کار په استاکار.

يادونه:
دا متل د افغانستان په مشرقي او مرکزي ولايتونو کي ډېر ويل کېږي. کله چي يو کار نا اهله سړي ته وسپارل سي يا يو کار په غير فني ډول تر سره سي، نو خلک دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۵۸ ش) کال زموږ په کلي کي له يوه وردګ خټګر څخه اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه زوړ کفن کښ ښه و،

د مړو پزي خو يې نه پرې کولې

په پخوا زمانه کي يو غل و چي له مړو څخه به يې کفنونه ايستل او بيا به يې خرڅول، دا غل اخير ډېرو خلکو وپېژاند، خو ده ته به يې مخامخ څه نه ويل. دې غله يو زوی هم درلود چي د پلار د کړو وړو ډېر مخالف و، تل به د خپل پلار په غلاوو شرمېده.

د خدای کارونه دي يو وخت دا کفن کښ مړ سو، کله چي يې ښخاوه نو له خپلوانو پرته يې نور هيڅوک په جناره کي نه وه حاضر، فاتحې ته يې هم څوک نه ورغلل. تر دې وروسته چي به په کوم مجلس کي د کفن کښ نوم ياد سو، نو هر چا به بد ورپسې ويل، که څه هم زوی يې په ژوند کي لا د خپل پلار د کارونو مخالف و، خو اوس چي مړ سوی و، دا يې نه خوښېدله چي خلک دي يې پلار په بد نوم ياد کړي.

د کفن کښ زوی تر يو څه وخته پوري د پلار غيبتونه وزغمل، خو وروسته يې زړه تنگ سو او ده هم له مړو څخه کفنونه ايستل پيل کړل، ده به نه يوازي له مړو څخه کفنونه ايستل، بلکي پزي به يې هم ځني پرې کولې. خلکو چي د کفن کښ د زوی ظلم او بې ادبي وليده، نو پخواني کفن کښ ته يې دوعاوي وکړې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وطنه، گل وطنه

کله چي به تازه کوم مړی لځ او پزه به يې پرې سوې وه، نو خلکو به وويل: هغه زوړ کفن کښ ښه و، د مړو پزي خو يې نه پرې کولې.

يادونه:

دا متل په ډېرو پښتني سيمو کي ويل کېږي. کله چي خلک له يوه حالت يا يوه بد شخص څخه شکايت کوي او تر هغه وروسته داسي حالت راسي چي خلک پخوانی حالت په سترګو پوري رانجه کړي، نو دا متل وايي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۶۷ش) کال په جنوبي پښتونخوا کوټه کي د اسلامي اتحاد ګوند له مشر ښاغلي استاد عبدالرب رسول سياف څخه د يوه کنفرانس پر مهال اورېدلې ده. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا مړ یا موړ او جګ پر غوایي سپور

په پخوا زمانو کې چې بایسکل، موټرسایکل، موټر، الوتکه، اورګاډی او د سفر کولو نور وسائل نه وه، نو خلکو به پر حیوانانو لکه خرو، اسانو، اوښانو او غویو سفرونه کول او یا به یې بارونه وربندي وړل، له همدې امله دغه ډول حیوانان ډېر ګران ول او یوازي شتمنو خلکو رانیولای سوای. په دې حیوانانو کې په کلیو کې غويی تر ټولو مهم و، ځکه چې هم یې بار وړای سوای او هم یوې ورباندي کېدله.

وایي چې یوه خان خورا ډېري پیسې، جایداد او څاروي درلودل. خان دا شتمني په ډېر ظلم او ناروا لاس ته راوړې وه، کله چې سپین ږیری سو، نو د مرګ او قبر له عذاب څخه ډېر وېرېده. یو وخت خان ناروغه سو، کله چې په ځان پوه سو چې نه جوړېږي، زامن، لوڼي او نور تېروني خپلوان یې راوغوښتل او داسي وصیت یې ورته وکړ: تاسي ته مي دومره ډېر جایداد او مال در پرېښود چې ستاسي لمسیان یې هم نه سي خلاصولای، نو باید تاسي هم زما دا یو وصیت خامخا پر ځای کړئ. هغه دا چې کله زه مړ سوم، نو په قبر کې مي لومړۍ شپه یوازي مه پرېږدئ، په هره بیه چې وي یو څوک دي راسره پاته سي.

کله چې خان مړ سو، نو مخکي تر دې چې په قبر کې یې کښېږدي زامنو یې وویل چې باید د بابا وصیت پر ځای سي. د خان زامن، لوڼي، مېرمني او نورو تېروني خپلوان یې سره کښېناستل، دوی په دې باب خبري شروع کړې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک به له بابا سره یوه شپه په قبر کې تېره کړي؟ تر ډېرو سلاوو او مشورو وروسته هیچا هم دې کار ته اوږه ور نه کړه. کله چې د خان زامنو په خپلوانو کې ددې کار لپاره څوک پیدا نه کړ، نو په کلي کې یې داسې اعلان وکړ: هر چا که له خان سره په قبر کې لومړۍ شپه تېره کړه، نو هم ښه ډېرې نغدې پیسې او هم یو دانه د یوې غویې په انعام کې ورکول کېږي. که څه هم په کلي کې د ټولو بېوزلو خلکو زړه غوښته چې دا انعام وګټي، خو هیچا هم زړه نه سوای کولای چې په قبر کې ژوندی ښخ سي.

په دې کلي کې یو ډېر بېوزله او غریب سړی اوسېده، دی له خپله ژونده دومره بېزاره سوی و چې مرګ ته یې هوا کېده. کله چې یې دا اعلان واورېد، نو د خان زامنو ته ورغی، ویل زه غواړم د خان سره په قبر کې لومړۍ شپه تېره کړم. زامن یې ډېر خوشاله سول، ویل سمه ده. ددې لپاره چې د غریب سړي زړه ته ولوېږي یوه اندازه پیسې یې د مخه لا ورکړې او د یوې یو غټ غویی یې ورښکاره کړ، ویل دا دی وګوره دغه غویی په انعام کې درکوو.

کله چې د مسکین سړي مېرمن خبره سوه، نو په چیغو چیغو یې مېړه ته وویل: د خدای پر پار ! دا کار د کړو دی چې ته یې کوې؟ ته نه پوهېږې چې تر اوسه هیڅوک هم له قبر څخه ژوندی نه دی راوتلی؟ موږ اوس هم په وچه ډوډۍ نه یو ماړه، که ته خدای مه کړه مړ سې نو زه او اولادونه به دې څه کوو؟ مسکین سړی چې نور یې له ژونده زړه تور سوی و، ماینې ته وویل: زما ژوند اوس هم د ژوندیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو په شان نه دی، هر ډول چې کېږي زه دا کار کوم، یا مړ یا موړ او جگ پر غوایي سپور.

کله چې غریب سړي دا کار ته غاړه کښېښووله، نو د خان زامنو د خان قبر ډېر لوی جوړ کړ، داسې يې جوړ کړ چې يو سړی په ناستې ورسره ځايېدای سي، غریب سړی يې له خان سره په قبر کي پټ کړ او قبر ته يې يو کوچنی سوری ورکړ چې قبر ته هوا ورتلای سي.

غریب سړی اول دومره نه وېرېده، ځکه چې د قبر تر کوچني سوري يې لږ رڼا ليدله، خو کله چې شپه سوه، نو له ډاره يې ستونی وچ سو او د بدن وېښتان يې جگ جگ ودرېدل، وروسته يې له ځان سره وويل چې توکل پر خدای هر څه چې راپېښېږي، بسم الله يې څو واره پر ځان چوف کړه چې له دې سره سم يې وېره له زړه څخه ووته.

څرنگه چې ټوله ورځ يې په ځمکه کي کار کړی و، نو يو ساعت وروسته خوب يووړ او ښه په درانه خوب ويده سو. غریب سړی همداسې ويده و چې د يو شي ټک ټک له خوبه راويښ کړ، سترگي چې يې را روښې کړې، نو گوري چې سهار سوی دی او د قبر تر سوري د لمر وړانگه ورلوېدلې ده. کله چې يې غوږ ونيو نو د خان د زامنو خبري يې واورېدلې چې په کولنگ يې قبر سوری کاوه. کله چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان زامنو قبر سوری کړ او غریب سړی یې راوکیښ نو غریب سړی دومره خوشاله سو لکه تر مرگ وروسته چي بیرته راژوندی سوی وي.

د خان زامنو ورته وویل چي کیسه وکړه څه دي ولیدل، زموږ پلار ته څه ورپېښ سول؟ غریب سړي ور ته وویل هیڅ مي نه دي لیدلي، یو ساعت وروسته خوب راغی او ستاسي د کولنگ په کړپي راویښ سوم. د خان زامنو غریب سړي ته نغدي پیسې او یو غټ غویی په انعام کي ورکړ، سړی ډېر خوشاله سو، کور ته راغی او هوسا ژوند یې پیل کړ. تر دې وروسته چي به چا په کلي کي یو داسي کار کاوه چي له گټي سره به یې تاوان هم تړلی و، نو د غریب سړي دا خبره به یې کوله: مړ یا موړ او جگ پر غوایي سپور.

یادونه:
دا متل په کندهار او جنوبي پښتونخوا کي ډېر ویل کیږي. کله چي یو څوک بېوزله وي او د یو کار لپاره ټینگ عزم وکړي او خپل ژوند له بېوزلۍ څخه وباسي، البته دا یو داسي کار وي چي د بري تر څنگ د مرگ خطر هم ولري خو سړی نه پر شا کیږي او قوي اراده ولري، نو دا متل وایي.[1]

[1] دا کیسه مي د (۱۳۸۹ش) کال د غوایي د میاشتي پر شپږمه نېټه له ښاغلي خلیل احـمد څارن څخه د تیلیفون له لاري اوریدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو یې گټي، شل یې خټي

وایي چې په یوه سیمه کې سخته وچکالي راغله، څو کاله پرله پسې بارانونه و نه سول، ویالې، سیندونه او چینې وچې سوې، پر انسانانو سر بېره د ځنګله حیوانان هم تنګ سول، آن دا چې ډېر حیوانان له لوږي او تندي مړه سول. په دې ځنګله کې یوه ګیدړه هم اوسېده، تر یوه وخته یې لوږي او تندي وګاللې خو نور یې زغم نه درلود، هغه و چې له ځنګله څخه ووته او یوه لیري کلي ته ولاړه.

په دغه ورځ کلیوالو خیراتونه کړي ول چې خدای بارانونه وکړي، هري خواته د حلال سویو پسونو او غویو کولمې او لري پراته ول، ګیدړي په لږ وخت کې خورا ډېري کولمې وخوړې او ځان یې تر پزې پوري موړ کړ. څرنګه چې ګیدړي په ټول ژوند کې پر یوه ځای دومره ډېري غوښې نه وې خوړلي او بل نو د ځنګله وچکالۍ هم ډېره زلخوړې کړې وه، زړه یې نه غوښتل چې بیرته ځنګله ته ولاړه سي، هغه و چې په کلي کې یوه باغ ته ولاړه او هلته په درانه خوب ویده سوه.

په دې وخت کې باغوان راغی، ګوري چې ګیدړه په باغ کې ټنډه را اوښتې او ویده ده. باغوان سمدلاسه ګیدړه ونیوله، په غاړه کې یې ځنځیر ور واچاوه او لکه سپی په کور کې یې وساتله. ګیدړه ډېره خوشاله وه، له منډو، ستړیاوو او تر ځان له زورو حیواناتو له وېري بېغمه وه، هر څه تیار او پر ځای وررسېده، خو دا چې په ځنځیر تړلې وه، نو زړه یې ډېر تنګ و، هر وخت به یې چورت واهه چې څنګه ځان ازاد کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه کال خورا ډېر بارانونه وسول، خلک ډېر خوشاله ول چي وچکالي ختمه او کال اباد سو. یوه شپه چي تېز باران اوربده، د ګیدړي په زړه کي ور وګرځېده چي وتښتي. ګیدړي هغه موږی په خوله کښ کړ چي ددې ځنځیر ورپوري تړلی و، څرنګه چي ځمکه لنده وه، نو موږی په اسانۍ سره له ځمکي را وخوت، ګیدړه له کلي وتښتېده او په منډه پخواني ځنګله ته ولاړه.

ګیدړو او نورو حیوانانو چي ګیدړه ولیده نو ټول پر راټول سول، پوښتني ګروېږني یې ځني شروع کړې، ویل ښه کیسه وکړه ته دا یو کال چېري وې؟ موږ چي ویل ته به مړه سوې یې، شکر دا دی ته خو ژوندۍ یې. ګیدړي ورته وویل چي زه کلي ته تللې وم او له انسانو سره اوسېدم.

یوې ګیدړي وویل چي ښه کیسه وکړه انسانانو څنګه ژوند درلود، څه یې خوړل او څه یې څښل؟ ګیدړي ورته وویل چي انسانان ډېر ښه خلک دي، خو یو عجیبه خوی لري، هغه دا چي ډېر لټ او ټمبل دي، یو کار کوي او نور تیار په کورو کي ناست وي او د یوه نفر ګټلې په ګډه سره خوري، بس نور یې څه کوې یو یې ګټي او شل یې څټي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا متل په کندهار کې د مفت خورو او ټمبلو خلکو په اړه ويل کېږي. کله چې په کور کې يو نفر کار کوي او د کور نور غړي که څه هم د کار وس لري، خو بيا هم کار نه کوي او د يوه نفر ګټې ته يې سترګې نيولي وي، نو دا متل استعمالېږي.[1]

[1] دا کيسه مي په (۱۳۷۸ش) کال د جنوبي پښتونخوا په (سرانان) نومي مهاجر کيمپ کي له ښاغلي حاجي ملاسخيداد څخه اورېدلې ده. نوموړی د کندهار ولايت د ارغسان ولسوالۍ اوسېدونکی دی. (ع، همت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو خوشحالک دي راکړی و، يو خوشحالک مي درکړ

وايي چي يوه ورځ پيران پير صاحب ياني لوی ځوان د کلي تر څنګ پر يوه وياله اودس تازه کاوه، په دې وخت کي يو بيزووان له بيزو سره ورته ودرېد، سلام يې ورواچاوه او ورته و يې ويل: پير صاحب خوښه دي نه ده چي يو خوشحالک درکړم؟ لوی ځوان ورته وويل چي ولي مي نه ده خوښه. بيزووان هم بيزو ورته وګډوله او د لوی ځوان ساعت يې ورتېر کړ. کله چي د بيزووان وار تېر سو نو لوی ځوان ته يې وويل چي ای زموږ پيره او د خدای دوسته ستا قربان سم ما خو خوشحالک درکړ او ته مي خوشحاله کړې اوس نو ته هم ما خوشحاله کړه. لوی ځوان ورته وويل چي ورسه هغه هندوانه واخله، دا يې ستا خوشحالک.

بيزووان خپله بيزوو په يوه ونه پوري وتړله او د هيندوانې پر خوا ورروان سو. له ليري په هندوانه کي يو کوچنی سوری ښکارېده، بيزووان چي ورنژدې کېږي نو ګوري چي د هيندوانې سوری وار په وار غټېږي، کله چي بيزووان ښه ورنژدې سو، نو ګوري چي هيندوانه لکه غر دومره غټه سوه او د هيندوانې کوچنی سوري يو لوی غار غوندي ښکاره سو. بيزووان هم په غار ور ننوت، لږ څه مخکي چي ولاړ، نو غار يو لوی ميدان ته وتلی و. په ميدان کي په زرګونو خلک ولاړ دي. بيزووان هم ورغی چي وګوري څه خبره ده.

خبره دا وه چي د دې وطن پاچا مړ سوی و، خلکو باز الوزولی و چي نوی پاچا وټاکي. کله چي يې باز والوزاوه، نو باز سيده راغی او د بيزووان پر سر کښېناست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو چې بيزووان ته وکتل ويل باز خطاووت، دا زموږ پاچا نه سي کېداى، ځکه چې دا د بل وطن سړى دى. بيا يې باز والوزاوه، باز بيا راغى او د بيزووان پر سر کښېناست، خلکو بيا وويل چې باز خطاووت. په همدې ډول باز دريم وار هم د بيزووان پر سر کښېناست. اخير خلکو وويل چې بس همدا زموږ پاچا دى. هغه و بيزووان يې د پاچا ماڼۍ ته بوت، حمام يې په وکړ، د پاچهۍ کالي يې په واغوستل او پر تخت يې کښېناوه.

دوې درې ورځې وروسته يوه وزير پاچا ته لور ورکړه، ښه په درب او درازه واده جوړ سو، په واده کي د پاچهۍ لوړو خلکو برخه اخيستې ول او خورا لوى جشن و. د وخت په تېرېدو سره پاچا ته خداى څو زامن ورکړل. يوه ورځ د پاچا زړه تنگ سو. وزيرانو ته يې وويل چې راځئ ښکار ته ولاړ سو. وزيرانو هم د پاچا لپاره يو تکړه آس زين کړ او څو وزيران او د دربار لوړ خلک ښکار ته ورسره روان سول.

د ښکار ځاى ته چې ورسېدل نو يوه هوسۍ يې وليده، پاچا وويل چې هيڅوک به پر هوسۍ د غشي يا نېزې وار نه کوي، زه غواړم چې دا هوسۍ ژوندۍ ونيسم. له دې امر سره سم ټولو د هوسۍ د نيولو لپاره منډې پيل کړې. منډې، منډې، منډې اخير هوسۍ يو داسې ځاى ته ورسېده چې د تېښتې لار يې نه درلوده. پاچا وويل چې ټول پر هوسۍ ورمنډه کړئ، خو که هوسۍ د هر چا تر څنگ تېره سوه، نو هغه به يې نيسي.

له دې سره سم ټولو د هوسۍ پر خوا ورمنډه کړه، هوسۍ راغله د پاچا د آس تر گېډه ووته. پاچا هم په هوسۍ پسې آس پونده کړ او په هوسۍ پسې سو. منډې منډې منډې، اخير هوسۍ په غره کي په يوه غار ننوته. پاچا هم آس ودراوه او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوسۍ پسي غار ته ور ننووت. په غار کي چي یو څه مخ ته ولاړ، نو گوري چي غار هغه بل سر ته وتلی دی، پاچا چي له غاره ووت نو گوري چي هماغه میدان دی چي دی ځني راغلی و، هماغه ځای او هماغه وخت دی، لوی ځوان خپل اودس تازه کوي او بیزو په هماغه ونه پوري تړلې ده.

بیزووان چي شاته وکتل نو نه هغه غر سته او نه غار. ځان ته چي یې وکتل د پاچاهۍ کالي یې هم په غاړه کي نه ول، بس هغه پخوانی بیزووان و. بیزووان چیغي کړې او د لوی ځوان په پښو کي ورولوېد، ویل ای د خدای نازولې ! زما پاچهي، ښځه او اولادونه ټول ولاړل، ته خو د خدای دوست یې، خدای ته دعا وکړه چي ما ته خپله پاچاهي او کورنۍ بیرته راکړي. لوی ځوان په خندا ورته وویل: همدومره دي بس ده، یو خوشحالک دي راکړی و، یو خوشحالک مي درکړ.[1]

د کتاب پای

---

[1] : دا کیسه مي د ۱۳۹۲ ه ش کال د لیندۍ د میاشتي پر اوومه نېټه له حاجي احمدالله څخه چي پـه (حاجي پاچا) سره شهرت لري اورېدلې ده. حاجي پاچا اصلا د کندهار ولایت، ډنډ ولسوالۍ د (سوخته) نومي کلي اوسېدونکی دی، خو اوس په کندهار ښار کي اوسېږي. ع، همت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library